

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

19 - 25 noiembrie 2003
(Anul XXXVI)

46

Miercuri, 26 noiembrie, ora 19, la Clubul Prometheus, Piața Națiunile Unite 3-5

“Întîlnirile *României literare*”

cu tema

Scriitorii și Securitatea

(Ce ne spun dosarele de la CNSAS)

■ literatură

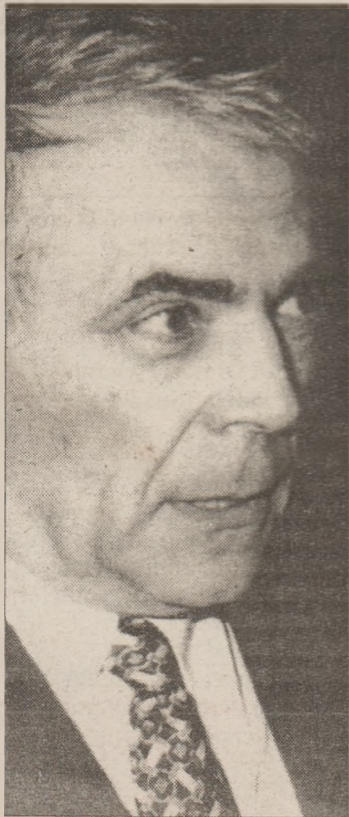

Maria Banuș

*Pagini inedite
de jurnal*

pag. 16 - 19

scrisori către
editorialist

Domnule director,

Nu se știe de ce, asupra
unor stări de lucruri se așerne
pentru totdeauna tăcerea.

Interesant este cum evo-
luează în timp atitudinea citito-
rilor față de anumiți scriitori și
anumite opere ale lor, față de
actul critic, față de limba
română. Tinerii de astăzi, elevi
în multe din liceele bucureș-
tene, constituie un material
care merită studiat. Ei sunt nu-
cleul, inima ascunsă, a viitoarei
societăți românești.

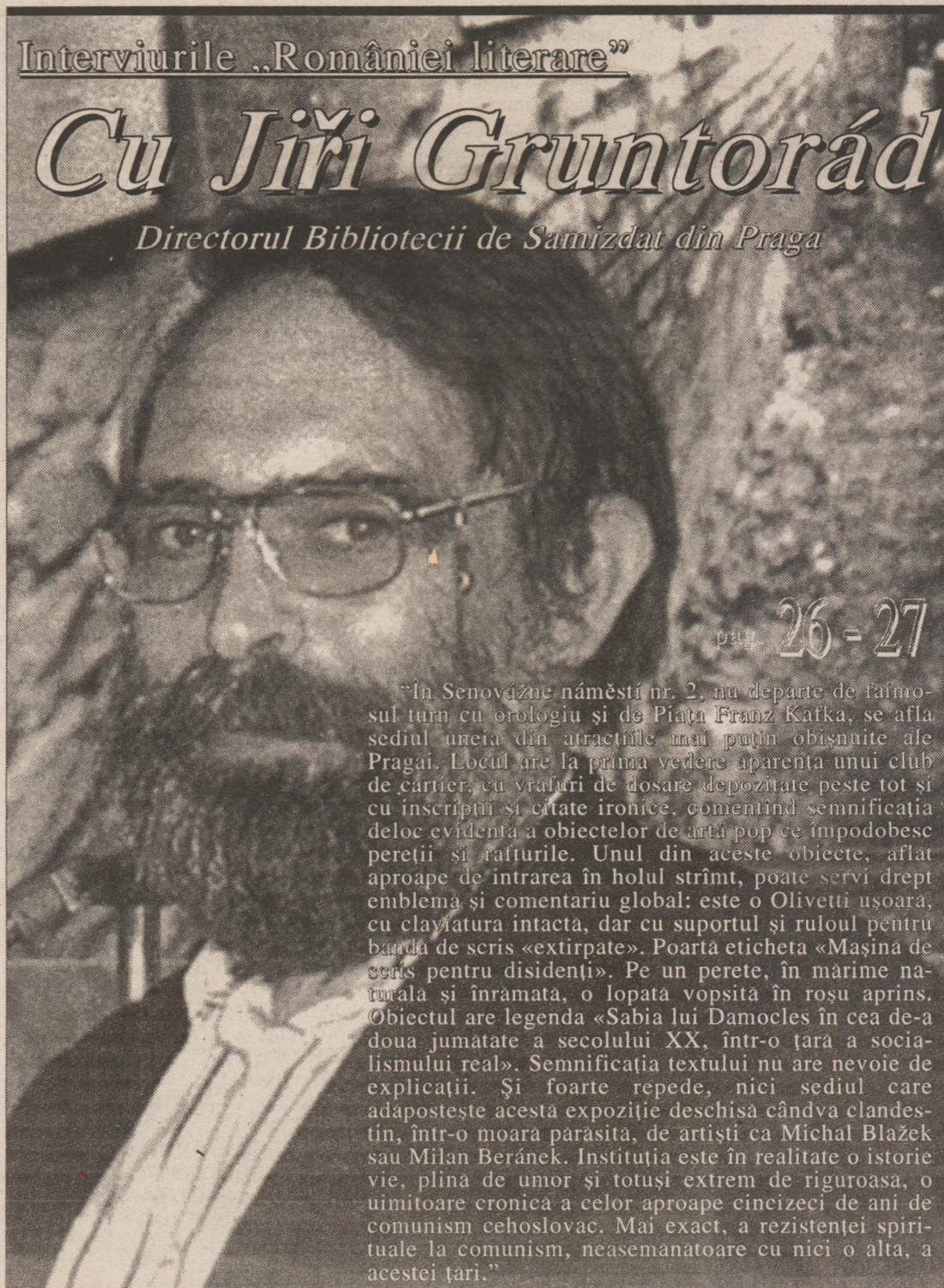
Mirela C. Cioran

(continuare în pag. 30)

Interviurile „României literare”

Cu Jiří Gruntorád

Directorul Bibliotecii de Samizdat din Praga

pag. 26 - 27

“În Senovážné náměstí nr. 2, nu departe de faimo-
sul turn cu orologiu și de Piața Franz Kafka, se afla
sediul uneia din atracțiile mai puțin obișnuite ale
Pragai. Locul are la prima vedere aparența unui club
de cântăreți, cu vrafuri de dosare depozitate peste tot și
cu inscripții și citate ironice, comentind semnificația
deloc evidentă a obiectelor de artă pop ce împodobesc
pereții și rafturile. Unul din aceste obiecte, aflat
aproape de intrarea în holul strîmt, poate servi drept
emblemă și comentariu global: este o Olivetti ușoară,
cu claviatura intactă, dar cu suportul și ruloul pentru
banda de scris «extirpate». Poarta eticheta «Mașina de
scris pentru disidenți». Pe un perete, în mărime na-
turală și înrămată, o lopată vopsită în roșu aprins.
Obiectul are legenda «Sabia lui Damocles în cea de-a
doua jumătate a secolului XX, într-o țară a socia-
lismului real». Semnificația textului nu are nevoie de
explicații. Și foarte repede, nici sediul care
adăpostește această expoziție deschisă cândva clandes-
tin, într-o moară parasită, de artiști ca Michal Blažek
sau Milan Beránek. Instituția este în realitate o istorie
vie, plină de umor și totuși extrem de riguroasă, o
uimitoare cronică a celor aproape cincizeci de ani de
comunism cehoslovac. Mai exact, a rezistenței spiri-
tuale la comunism, neasemanătoare cu nici o alta, a
acestei țări.”

contrafort

de Mircea Mihăieș

M-AU intrigat (sau, după caz, dezamăgit, șocat, scârbit) pretențiile unor contemporani ai mei de a accede la înalte funcții pentru a-și pune în valoare patriotismul. Nu dau doi bani pe dragostea de țară a celor sătui. Cu atât mai puțin a îmbuibăților. Patriotismul nu poate fi condiționat de grosimea osânzei de pe ceafă. Logica lui „îmi iubesc patria numai dac-o pot călări și dacă mă pot înfrupta cu nesaț din bietul ei trup” funcționează, ce e drept, la perfecție. Așa se explică de ce sentimentul patriotic a ajuns în România marfă rușinoasă. Termeni precum „patriotism civic” ori „comunitate de idei” sunt la noi lucruri de ocară: aici, la Porțile Orientului, trebuie să rostești cu voce tremurată numele lui Ștefan sau Mircea, al „Crăișorului” Iancu, al lui Decebal sau al altor embleme ale neamului pentru a fi luat în seamă.

Eternul caz Vadim, președ de care iliescienii s-au folosit ani de zile pentru a-și compromite adversarii, ridică o problemă de principiu vizând legitimitatea puterii de azi. Oare de ce vor toți acești indivizi să ne conducă? Ce resorturi intime îi împing spre vârful piramidei? S-or fi născut cu o călță în frunte și n-am aflat noi? Or fi având un pact cu Istoria? Din câte-mi dau seama, poți face bine pentru țară de la absolut orice nivel social. Poți fi un bun sculer-matrișer, poți fi un bun profesor ori măturător. De ce e nevoie s-ajungi șef pentru a putea să-ți exprimi („plenar”, cum ziceau activiștii) atașamentul față de țară?

Situația e grotescă, pentru că rareori am văzut o mai bună materie primă de slugoi decât la șleahta de indivizi hipertrofiați ce-și închipuie că au în mâini destinul țării. Parcurgeți puțin biografia lui Iliescu, să zicem anii cincizeci și șizeci, și veți fi

de lăuți în ce situații jenante s-a complăcut individul. Răsfoiți ziarele din anii nouăzeci și veți vedea ce umil, ce „disciplinat”, ce respectuos cu ierarhiile, ce aulic era insul care astăzi a ridicat limbajul de mahala în scaunul prim-ministerial. „Îmbătoșarea” acestor produse bolnave ale unei societăți bolnave trebuie să conțină un mesaj anume, dar, sincer, nu-l pot descifra.

La o adică, aș putea, însă numai convine: ar însemna că există o veritabilă vocație a societății românești pentru promovarea acestui tip uman. Pe de altă parte, e greu de susținut că o astfel de vocație sinucigașă nu există. Însumate, voturile acordate pesedeilor și peremiștilor ating șizeci la sută. Și nu de azi, de ieri. Încă din 1990, covârșitoarea majoritate a românilor se simte, politic și moral, mai aproape de valorile resentimentului decât de cele ale civismului. Demagogia, gureșenia sterp-confrontațională, laudăroșenia găunoasă au dat, fără greș, rezultatele pe care mizau acești mesageri ai nimicniciei.

ÎN Occident, extremiștii lui Vadim sunt tratați fără măsuri. Curg avertismentele spre România, dar gură-mare de Butimanu își vede liniștit de planul apocaliptic, anume, de-a ne șterge de pe harta țărilor cât de cât civilizate. Ba, din când în când, ororile din care și-a făcut scut și paloș sunt valorizate pozitiv de instituții a căror misiune ar trebui să fie tocmai denunțarea comportamentului vadimian.

Astfel, o organizație ce-și spune „Centrul pentru Monitorizarea și Combaterea Anti-semitismului în România” (CMCAR) îl descrie, în raportul ei pe anul 2002, pe Vadim Tudor drept „un intelectual foarte elocvent, care nu scapă nici un prilej pentru a-și demonstra vasta capacitate intelectuală”.

„Intelectual foarte elocvent”? „Vasta capacitate intelectuală”? Oare pe ce lume ne aflăm? O lume cu susul în jos, desigur, dacă aceeași organizație îi stigmatiza pe Dorin Tudoran și Gabriel Liiceanu drept antisemiți periculoși, iar pe cei care-au îndrăznit să le atragă funcțiilor de la C.M.C.A.R. atenția că bat câmpii devin și ei „apărători ai antisemiților”? Lucrurile au, însă, o logică a lor, ce n-are de-a face nici cu semitismul, nici cu anti-semitismul. Când raportor de frunte la o astfel de organizație devine fiul unuia dintre cele mai sinistre personaje din aparatul filozofiei de partid bolșevic, e normal ca așchia să nu sară de parte de trunchi. Și Vadim, și tatăl respectivului personaj provin din aceeași lume, a slugoilor lui Ceaușescu. Adică a tovarășilor cu „vasta capacitate intelectuală”.

Ziarul „Ziua” a oferit de curând o nouă mostră din excepționala carieră de „foarte elocvent intelectual” a lui Vadim. Textul, o delatiune de proporții pantagruellești, este o scrisoare adresată de către poetul preferat al Elenei Ceaușescu șefului statului. Adică lui Pingelică, analfabetul care, prin șiretenie, crimă

și intimidare, a preluat puterea în România. Ei bine, în fața acelui avorton al istoriei, Vadim se prosternă cu o greșenie inimaginabilă, lingând tălpile și icnind fascinat de „magnifica personalitate” a prostănacului din Scornicești.

RAREORI am avut un sentiment al jenei atât de profund: dacă un purtător de pix poate scoate din delicatul instrument efecte atât de grosolane, înseamnă că ne aflăm în zona patologicului. Cum poți să-i spui cuiva, direct, fără să se caște pământul sub tine: „sunteți cel mai de seamă bărbat de stat din întreaga existență a României”? I-a cunoscut Vadim pe toți, ca să-i clasifice ca la fotbal? Îi las de-o parte pe regii Carol I (cel care ne-a adus Independența, nu?) și Ferdinand (Întregitorul, nu?), fiindcă știu că mă aflu într-o zonă monarhofobă. Dar cum rămâne cu toți politicienii de rasă care-au transformat, în nici o jumătate de veac, o țară anarhică, primitivă, într-una virtualmente modernă?

Sigur că acestea sunt pentru Vadim Tudor fleacuri. El e prea ocupat să-i dovedească Cizmarului că e „devotat trup și suflet acestui partid”. Ce s-a ales din trupul vadimiot se vede cu ochiul liber la conferințele sale de presă. Cât despre suflet, ce să mai spun? Nici nu s-a răcit bine în cimitir Toașul, că adulterul a și alergat să-și creeze propriul partid. Halal consecvență, halal jurăminte de credință! Sprijinindu-se pe astfel de oameni, nu e

de mirare că nenorocitul de Ceaușescu a ajuns unde-a ajuns.

N-a trecut decât un lustru de la jalnica, orduroasa promisiune „vă voi glorifica întreaga mea viață”, până la textul sinistru-ri-zibil, distribuit pe la ambasadele străine imediat după căderea sa-trapului din Scornicești, când autorul cărții de gloriificare a crimei sistematice a lui Ceaușescu împotriva propriului popor, intitulată „Idealuri”, a acoperit cu scuipat veninos urma balelor proprii. Întorcând-o ca la Cuțari-da, „magnifica personalitate” se transformă în „cetățene”, apoi în „laș”, „nerușinat”, „Nero”, „Hitler” și alte delicatețuri, până la indignatul apelativ „un cismar analfabet și criminal”.

„Vasta capacitate intelectuală” trebuie înțeleasă, am impresia, în jonglarea dementială cu cele două unități de măsură: pupatul vicios al dosului și călcarea în picioare a ceea ce tocmai adorase mistic. Când e Vadim sincer? Atunci când se prosternă orientat și promite să rămână în eternitate sclavul „marei bărbat”, sau atunci când scrie, speriat probabil de propria sa contribuție la declanșarea ne-buniei lui Ceaușescu: „Am avut noi tot felul de tirani, mai mici și mai mari, dar nici unul nu s-a visat Isus Christos și nu s-a înălțat la cer singur, așa cum o faci tu, intoxicând țara vreme de aproape un sfert de veac, erijându-te în arbitru al vieții planetare, în vreme ce un întreg popor suferă de foame și frig mai cumplit ca în lagărele naziste”.

Ei, chiar singur nu s-a înălțat la cer Ceaușescu. Oare limba kilometrică a lui Vadim („vă voi glorifica întreaga mea viață”) n-o fi pavat și ea drumul spre puterea absolută a lui Ceaușescu? Tare mi-e teamă că lingăul de ieri, ajuns, la rândul-i, mare bărbat de stat, ne mai pregătește o surpriză: eliminarea țării din disperata sa cursă spre Europa.

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 8, 21, 25, 28, 30, 31, 32), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 5, 15, 16, 17, 18, 19, 22), ECATERINA IONESCU (pag. 3, 9, 12, 14, 24, 26, 27, 29), NINA PRUTEANU (pag. 4, 6, 7, 10, 11, 13, 20, 23).

Grafică: MIHAELA SCHIOPU.

Tema numărului: Poezii pentru M

Tehnoredactare computerizată: VLAD TRACIU, IONELA STANCIU, MARIUS BODA.

Introducere texte: ECATERINA RĂDOI.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

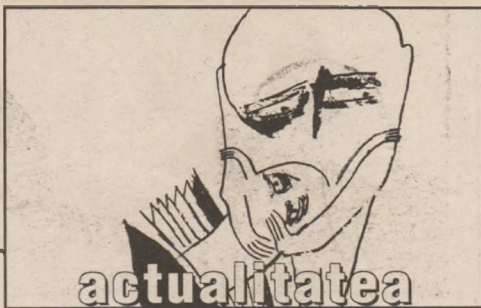
Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

U CÂT se prelungește tranziția românească, cu atât mai mult îmi dau seama de imperativul sporirii ponderii învățământului clasic în România. Și asta nu din dorința ca românii să poată citi în original operele strămoșilor lor romani, ci pentru a face să domine în societate spiritul prin care cultura greco-latină a configurat definitiv ceea ce numim noi astăzi Europa. Când România se afla în secolul XIX în plin proces de europenizare, Eminescu, susținând necesitatea învățământului clasic la noi, sublinia cu tărie caracterul formativ al Antichității clasice. "Cultura clasică", spunea cu mare dreptate poetul, "are calitatea determinată de a crește, ea este în esență educativă" (*Învățământul clasic*). Rostul ei nu este de a împări în mințile oamenilor construcții precum acuzativul cu infinitiv sau ablativul absolut, ci de a forma oameni în adevăratul sens al cuvântului: "A învăța vocabule latine pe din afară, fără a fi pătruns de acel adânc spirit de adevăr, de pregnanță și de frumusețe a antichității clasice, a învăța regulile gramaticale fără a fi pătruns acea simetrie intelectuală a cugetării antice, este o muncă zadarnică, o literă fără înțeles. ... *Spiritul antichității e regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric*" (s.n.). Pentru Eminescu esențial este ca valorile clasice să pună stăpânire asupra societății, cu alte cuvinte să determine formarea unei mentalități în care spiritul de adevăr să se impună

Clasicismul, azi

definitiv: "Important este ca spiritul de adevăr, ce domină în cultura fixată prin ele" - adică prin limba latină și limba greacă veche - "să stăpânească în societate". Clasicismul formează caractere și configurează o cultură, bunuri care nu pot fi exprimate pecuniar: "Munca unui om se poate plăti, caracterul, cultura lui nicicând". Studiile clasice mai au o virtute: ele impun rigoare și etică intelectuală. A avea o contribuție în domeniul filologiei clasice presupune o competență și un efort ieșit din comun, căci filologia clasică este un domeniu despre care s-a scris încă din timpul Renașterii; pentru realizarea unui studiu de detaliu sau a unei viziuni noi asupra tragediei grecești sau asupra lui Horațiu, de pildă, este necesară nu numai cercetarea textului în sine, ci și a unei imense literaturi secundare, mai numeroase decât în oricare alt domeniu prin forșa multelor secole în care interesul pentru Antichitatea clasică a fost și încă mai este în țările civilizate o preocupare culturală precumpănitoare. Un filolog clasic nu se hazardază necețat, ci se înșală așezând la baza cercetării contribuțiile acumulate de-a lungul veacurilor.

Un filolog clasic va cita întotdeauna nu numai sursele, ci și interpretările formulate de predecesorii săi. Iată un exemplu elocvent pentru rigoarea de care dau dovadă filologii din țările în care spiritul clasic s-a impus: pe când lucram la studiul introductiv și la comentariul *Istoriilor* lui Tacitus am citit în revista *The Classical Quarterly* din 1968 un scurt articol al profesorului englez G.M. Lee în legătură cu un text controversat din monografia *Germania* a istoricului latin; profesorul englez afirmă că trei sunt interpretările posibile ale textului; conform primeia, cu care el este de acord, Tacit ar fi exprimat în fraza respectivă ideea că cei puternici își arogă titlurile de moderație și de justiție; și acum surpriza: G.M. Lee își încheie considerațiile astfel "So in the excellent Rumanian translation of 1871 by Gavrilu I. Munteanu: "Când are să decidă pumnul, celui mai tare i se atribuie titlu de moderație și de onestă" (p.383)! No comment!

A COLO unde spiritul clasic este prevalent, acolo domnesc etica și rigoarea intelectuală, acolo principiul adevărului s-a impus definitiv. Așa se face că în țările participante la cultura și civilizația europeană, cum era și România înainte de invadarea ei de către armata roșie, se citează și lucrări aflate în manuscris, se menționează informațiile transmise pe cale orală de către studenți, asistenți, colegi. Într-o asemenea atmosferă plagiatul nu-și găsește locul și, în cazul în care se produce, el este sancționat prompt, fără milă.

Aproape jumătate de secol de stăpânire bolșevică a distrus spiritul clasic. Valorile europene caracteristice României adevărate au fost desconsiderate, mentalitatea alterată în forme foarte grave. Din nefericire după decembrie 1989 nu s-a voit de către puterea emanată o acțiune hotărâtă pentru restabilirea valorilor caracteristice renașterii românești în epoca modernă, ci a continuat să încurajeze neseriozitatea, impostura, incompetența intelectuală. Puterea politică aflată la putere din decembrie 1989 până astăzi, cu o pauză între 1996-2000, a cultivat aceiași oameni, aceiași men-

talitate, aceleași structuri caracteristice vechiului regim. Așa se face că azi asistăm cum un ministru român plagiază ordinar și nu realizează în nici un fel gravitatea actului săvârșit, așa se face că primul ministru, guvernul în întregime îl susțin în continuare pe colegul plagiator, că Președintele României, "garantul Constituției", adică și al normelor morale care trebuie să guverneze societatea, justifică prin sofisme puerile gestul incalificabil al ministrului Sănătății! Așa se face că asistăm la apariția unui tratat academic de istorie a României cu capitole întregi plagiate, fără nici-o reacție serioasă și europeană din partea celei mai importante instituții culturale a țării, în fond unul din simbolurile naționale. Și, se pare că plagiatul a devenit un soi de sport național, judecând după dezvăluirile presei.

IMPUNITATEA plagiatorilor era un atribut al României socialiste; toate memoriile conținând plângeri justificate în acest sens rămăneau fără răspuns din partea secției de propagandă a C.C. al P.C.R. Gesturi de huliganism, cum a fost furtul unei inscripții din curtea Institutului de Arheologie în anii '70, urmat de incalificabile articole la adresa prof. Dionisie Pippidi, un savant de talie europeană, au fost tolerate și încurajate de puterea comunistă. Azi asistăm la perpetuarea sistemului. Iar puterea se dovedește antinațională - inclu-

siv senatorialul poet care dă bătălia pentru România susținând autorii furtului intelectual -, deoarece prin gesturile lor dovedesc că puțin le pasă de reputația României în lumea civilizată. Plagiatul s-a produs multe peste tot; dar nicăieri conducătorii de state și guvernele nu le-au luat apărarea! Nu știm cum se va încheia povestea ministrului Sănătății, dar este incalificabil că afacerile de plagiat să fie justificate și lăsate fără sancțiune dură atât de lungă vreme. Și cazul ministrului nu este singular.

Pentru a curma o asemenea atmosferă viciată, nedemnă de o țară europeană, spiritul clasic trebuie să se impună. Sa-i redăm clasicismului greco-latin puterea de a-și împlini și la noi vocația de a fi "regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric"; și, cum conchide Eminescu, să determine ca "spiritul de adevăr, ce domnește în cultura fixată prin ele, să stăpânească în societate". Domnia spiritului de adevăr, iată imperativul unei guvernări cu adevărat românești, căci, spunea Maiorescu în concordanță cu Eminescu "primul semn de viață al inteligenței unui popor este căutarea sinceră și dezinteresată a adevărului". Orice deviere de la acest principiu trebuie imediat sancționată.

Politica de susținere impositorilor și plagiatorilor este antinațională și antieuropeană. Ea trădează voința de a menține România în situația în care a adus-o pumnul lui Vâșinski din 6 martie 1945. Guvernării ar trebui să mediteze la textul maiorescian și, indiferent de sacrificiile personale pe care reasezarea țării pe coordonate europene le impune, să restabilească spiritul de adevăr.

Gheorghe Ceaușescu

Editura AULA

Nicolae Manolescu	
Literatura română postbelică (Vol. 1-3)	1.324 p. 240.000 lei
Istoria critică a literaturii române. Vol. 1	432 p. 99.000 lei
Despre poezie	208 p. 50.000 lei
Lectura pe înțelesul tuturor	256 p. 50.000 lei
Julian Boldea	
Poezia clasică și romantică	272 p. 70.000 lei
Symbolism, modernism, tradiționalism, avangardă	208 p. 55.000 lei
Mircea A. Diaconu	
Poezia postmodernă	192 p. 55.000 lei
Mircea Moș Titu Maiorescu (breviar)	128 p. 35.000 lei
Andrei Grigor Eugen Lovinescu (breviar)	96 p. 35.000 lei
I. L. Caragiale Teatru (texte comentate)	224 p. 45.000 lei
Florin Iaru	
Poeme alese (1975-1990)	208 p. 55.000 lei
Alexandru Mușina	
Sinapse	224 p. 60.000 lei
Antologia poeziei generației 80	400 p. 90.000 lei
Matei Vișniec	
Istoria comunismului povestită pentru bolnavii mintal	176 p. 60.000 lei
Proza secolului XIX (antologie)	400 p. 75.000 lei
Basmul românesc cult (antologie)	112 p. 35.000 lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 14 C.P. 13.67 Brașov 500630

POLIROM

NOUTĂȚI
noiembrie 2003

Daniel Pennac

Zina carabină

Dino Buzzati

Marele portret

René Rémond

Religie și societate în Europa

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămânii pe site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la CP266, 700506 Iasi, Tel. & Fax: (0232)214100; (0232)214111; (0232)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel. (021)3138978, Timișoara, Tel. 0722/548785
E-mail: sales@polirom.ro www.polirom.ro

lecturi la zi

de Cătălin Constantin

Povestea altor copilării

DIN 1990 încoace au fost publicate în România mai multe cărți de istorie orală. Astfel de discursuri au stîmțit interesul sociologilor, al istoricilor și etnologilor, al lingviștilor și, poate în primul rînd, al publicului larg. Cititorii acestor cărți știu că există cîteva subiecte privilegiate de cei care au adunat istorii orale: războiul, deportarea, rezistența, anii comunismului. Experiențe marcante, triste, apăsătoare.

Un volum de curînd lansat, apărut la Editura Do-minoR din Iași, încearcă să se sustragă acestor teme și adună povești și amintiri despre copilăria bucuriilor. O reușită parțială, pentru că între textele cuprinse în voium se conturează o inevitabilă antiteză: copilăria anilor interbelici și copilăria din perioada de început a comunismului sînt clar marcate de alte repere. Colecționarii amintirilor sînt elevi de liceu sau de gimnaziu care au participat la un concurs EUROSTORY cu această temă. Povestea concursurilor EUROSTORY e interesantă în sine: începe în Germania Federală, în anul 1973, cînd Kurt A. Körber, patronul unui trust de produs țigări, îl convinge pe președintele de atunci al R.F.G.-lui, Gustav Heinemann, să susțină un

amplu program cultural prin care generația tînă, care percepea democrația drept „un implant” american, să cunoască trecutul țării. Miza cărții, ca de altfel a întregului proiect, e una polemică. „Istoria – spun coordonatorii volumului – este scrisă de adulți și la propriu și la figurat. Și ea este livrată copiilor în primul rînd sub forma manualelor școlare.”

Textele din carte au farmecul naiv al copilăriei. Al copilăriei de acum, care ascultă, uimită și curioasă, povestea copilăriei de altădată.

Povestașii

Transcrieri infidele, cel de-al doilea titlu pe care vi-l propun astăzi, însoțit de subtitlul lămuritor *File din istoria orală a unui sat*, vorbește despre o experiență personală de cercetare.

Inedită prin formulă, cartea s-a născut din impulsul subiectiv de a uita de vechile canoane ale studiului etnologic de teren, în favoarea notației libere. Autoarea, Narcisa Alexandra Știucă, cercetător la Centrul Național de Conservare a Culturii Populare, sosește, în vara anului 2000, la Fundătura, un sat de pe valea Zeletinului, pierdut printre colinele județului Bacău. Descoperă aici cîțiva oameni interesați și le ascultă poveștile. Transcrie, cu destulă fidelitate, ceea ce banda magnetică înregistrează: istorii de viață, spectaculoase și totuși comune, reale și totuși fictive. Dublate de jurnalul cercetării și de comentarii care, la prima vedere, par abia schițate, acestea alcătuiesc o carte interesantă, greu de încadrat într-un gen anume. Mi-ar fi cel mai la îndemînă să spun – dar aș spune prea puțin – că e un volum de istorie orală, așa cum au mai apărut cîteva în anii din urmă. Există însă tot timpul în subtextul transcrierii un discurs abstract despre funcția și rolul memoriei individuale într-o comunitate mică, numai aparent închisă, și care transformă cartea într-o meditație deschisă pe tema elaborării documentului etnologic. E un discurs bine camuflat în text, greu accesibil unui cititor deloc în temă cu dilemele teoretice ale cercetării de teren, căruia cartea, sînt convinși, i se va înfățișa la fel de interesantă.

Patru sînt personajele cărții.

Moș Gheorghe Adam, fost notar, are 99 de ani împliniți.

Povestitor inegalabil și personalitate de necontestat a satului, el e gazda autoarei, care notează: „Seară de seară, după fiecare jurnal de televiziune, se iveau istorioare cu tîlc ce dădeau alt sens, mult mai plin de miez, evenimentelor fierbinți din Capitală sau mărunțelor întîmplări de peste zi. Era o experiență cu totul inedită pe care, ca folclorist, o trăiam cu o imensă satisfacție, descoperind, cu fiecare înregistrare sau notă, un povestitor de excepție.” De la el, cititorul află istorioare cu poantă, pe care doar localizarea precisă le oprește să nu fie snoave, și ascultă amintirile unei vieți mult încercate. Sînt „povești” cu activiști de partid, cu anchetatori și experți veniți să caute arme și să examineze cărțile din podul notarului, povești din vremea foametei, cînd grîul sosit de la americani e aruncat în mare de ruși. Pe cel de-al doilea personaj îl cheamă Spirache Florea și a fost învățător – un om stăpînit ani la rînd de spaimă, nevoit „să suporte erorile unui sistem judiciar rău croit”. Moș Gheorghe e cel care o trimite pe autoare la el: „Mergeți, doamnă, că-i cel mai bun orator dî pînă pînăle noastre și-a sî aibă ci vă spun!” Al treilea personaj e un fost deținut politic, Gheorghe

Măscă. El povestește despre „obsedantul deceniu” și despre detenția de la Gherla – o tulburătoare mărturie despre anii de început ai comunismului. În același iunie torid din vara lui 2000, autoarea ajunge la Ioan Spănu, cel de-al patrulea povestitor, a cărui istorie de viață o aflase mai înainte, de la ceilalți interlocutori. Nu e nevoie de nici un pretext, de nici o întrebare, ca bătrînul să înceapă să spună, cuminte, cu vocea calmă, dar plină de forță, cum a „pietrecut în Războiul” cel Mari... „Cum a ajuns la Odesa... Și ce o uimește pe autoare e faptul că Ioan Spănu vorbește ca și cum n-ar povesti despre el.

Amintiri cel mai adesea neplăcute sînt rețrăite prin povești frumos spuse. Chipul unui sat despre care puțini au auzit se compune lent din chipul personajelor trecutului său.

Cercetarea de teren, așa cum e concepută în manualele de etnografie, se folosește de chestionare și întrebări care, în ciuda unei mari libertăți, rămîn standardizate. Autoarea *Transcrierilor infidele* a folosit de nenumărate ori chestionarele. Le descoperă acum stîmjenitoare și incomode. Protagonistii cărții sale răspund sec și dezinteresat la acestea. Renunță la chestionar și renunță la statutul de intrus pe care cercetătorul l-a avut dintotdeauna în interiorul comunității pe care a studiat-o. Devine ascultător, privitor și, la rîndu-i, povestitor privilegiat. Sînt de aceea nevoit să reformulez o afirmație. Cinci sînt personajele cărții. Autoarea pătrunde în casele personajelor sale, pătrunde în lumea lor. Jurnalul de cercetare din carte e un discurs teoretic, de gradul doi, despre schimbul de roluri dintre *observat* și *observator*, dintre *insider* și *outsider*. Paradoxal, lipsa de metodă, renunțarea la chestionar, devine în sine o metodă. Infidelitatea trebuie înțeleasă ca fidelitate. Nespuse, alte povești se citesc în carte: „Poate cîndva – mărturisește autoarea – voi reuși, trecînd peste prejudecăți deontologice, să aștern pe hîrtie acele povestiri pe care le-am dăruit gazdelor și povestitorilor mei... Sau, poate, dintre cei intervievați, cineva din satul băcăuan, va deveni din observat observator, ori colaboratorul meu privilegiat, exegetul povestirilor mele.”

Nu cu alte cărți de istorie orală o să compar *Transcrierile infidele*. Mă gîndesc la un roman, la *Povestașul* lui Llosa. Acolo, amintirile naratorului se amestecă cu istoriile unui misterios povestaș, depozitar al amintirilor unui trib pierdut în jungla peruviană. Autoarea *Transcrierilor infidele* și personajele sale sînt, cu toții, povestași.

Cartea-muzeu

-AM cunoscut pe autorul cărții despre care vă vorbesc acum în primăvara acestui an. E – nu știu ce cuvînt să folosesc – directorul/patronul unui muzeu cu totul neobișnuit. Neculai Popa locuiește la Tîrpești, un sat din apropierea orașului Tîrgu Neamț. Muzeul e amenajat într-o casă țărănească și cuprinde tot soiul de obiecte: mobila unui conac boieresc care a existat cîndva la Agapia, picturi de Lascăr Vorel, piese din neolitic, costume și măști populare, instrumente, icoane și fotografii vechi. Mii de obiecte, într-o „dezordine” tematică absolut fermecătoare. Dezordine pe care am regăsit-o și în cartea scrisă de el în urmă cu un an – *Din lumea văzută și cea nevăzută*. E o carte care povestește totul: cum a făcut Dumnezeu lumea, cum a înecat-o în potop, cum autorul ei s-a înrolat voluntar în armată și a ajuns pînă în Caucaz, cum

NECULAI POPA

DIN LUMEA VĂZUTĂ ȘI CEA NEVĂZUTĂ

EDITURA ADAN

Neculai Popa – *Din lumea văzută și cea nevăzută*, Editura Adan, Piatra-Neamț, 2002, 136 p.

s-a căsătorit apoi și cum a ajuns în centrul de reeducare de la Pitești, cum, în plin comunism, a înființat un muzeu particular pe care l-a deschis publicului larg. Apoi poezii, o istorie a satului, o istorie a țiganilor robi. În fine, povești, snoave și o *Mioriță* interbelică a Partidului Țărănesc.

Nu pot comenta în nici un fel cartea. Nu știu în ce cheie anume poate fi ea citită. Tot ce vreau e să semnaliez existența acestui tip de document de istorie orală. ■

Copilăria și adolescența altădată – volum îngrijit de Mirela-Luminița Murgescu și Silvana Rachieru, Editura Do-minoR, Iași, 2003, 224 p.

lecturi la zi

Între real și fantastic

AUTORUL cărții *Paznic la ușa nopților* este inginer, autor al unor brevete de invenții, cum s-ar zice un amic al tehnicii în construcția de nave. A călătorit mult pe mare. Dar în 1985 a obținut un premiu pentru poezie al revistei *Flacăra*, iar în anul următor (1986) a debutat editorial în volumul colectiv *Debut 86*.

Paznic la ușa nopților ne dezvăluie un talent literar autentic inclinat mai mult înspre sfera fantasticului decât înspre aceea a realului. Brăileanul îndrăgostit (se vede asta din prozele sale) de orașul lui Panait Istrati și Mihail Sebastian – tărâm datator de fantezie ca și fluviul care-l mărginește – scrie o proză originală: amestec de real și fabulos, de proză realistă cu intarsii ale miraculosului.

Enigmatul este puternic implantat în viața adevărată a satului sau orașului, ceea ce conferă scriiturii lui Vasile Datcu valoare estetică.

De pildă, povestirea *Întâlnirea* dezvăluie un atent observator al nopții orașenești – trebuie spus că mai toate povestirile au ca fundal noaptea, ea însăși un fel de personaj care adăpostește *taina*, misterul, – dar Vasile Datcu este și un bun creator de atmosferă. O atmosferă, bineînțeles, propice derulării fabulosului.

Doi profesori pleacă de la o sedință prelungită până noaptea târziu, înspre librăria orașului. Pe drum, unul dintre ei

povestește o întâmplare ciudată a unui bunic, plecat de-acasă, noaptea târziu înspre un loc din marginea satului unde, stranie întâmplare, se întâlnește cu niște consăteni veniți, și ei, mânați de o aceeași bizară, inexplicabilă pomire.

Cei doi profesori au surpriza să vadă reeditată întâmplarea din satul de altădată, căci și alți colegi profesori dintre cei ce participaseră la sedința de seară veniseră, fără să știe de ce, în fața aceleiași librării.

În povestirea *Urișul*, într-o bună zi, copiii, babele și oamenii din sat, ba chiar primarul și popa văzuseră cum poposise pe ulițele satului un uriaș. O minune sau o pălănică înșelătoare zvoană face valvă într-un sat întreg. Dărdora ce se iscă la vestea ivirii uriașului, se sparge ca un balon de săpun colorat a doua zi, când uriașul nu mai este și, în locul înșuflețirii din ziua precedentă, rămâne dezamăgirea și regretul de a nu fi gustat *miracolul miracolului*: „nimeni n-a mai fost în stare să spună cum s-au trezit cu toții în stradă și au pornit buluc înspre remiza de pompieri să vadă acum de-adevăratele miracolul miracolului, adică inexistența a ceea ce existase până atunci și, deși toți simțeau că s-a întâmplat ceva cu uriașul, o nădejde a omului fără noroc se lipi de buzunarele fiecăruia, clocind acolo închipuirii colorate și vesele...”

Întâmplarea are loc primăvara și poate fi pusă pe seama reînvierii naturii ca un șoc al schimbării timpului, ca o halucinație primăvărată...

Există în această poveste ca și în toate celelalte frumoase pagini care creează o atmosferă adecvată răsfrângerilor imaginarelor. Imagini datorate unui poet al naturii: „e o stare fecundă în aer, plesnesc frunzele în taina mugurilor cenușii...”

BRĂILEAN prin adopție, Vasile Datcu iubește orașul cu case frumoase, cu oameni imaginativi și păstrători ai unor povești stranie dintr-un trecut îndepărtat, „*viața faimoasei Brăile a dormită în legende*”, din vechea istorie a orașului. Eroul din *Casetă*, numit cu o simplă inițială: P., hoinărește pe străzile bătrânei urbe, știind trecutul caselor bogate, dar și pe acela al vechii cârciumi vestite a lui Tache Paranghilopolos unde se petre-

cuse teribila istorie a unui bandit din vechime pre numele său Ostafie cel negru, teroarea orașului. Totul povestit ca dealt-minteri și în celelalte narațiuni, pe un ton aburit de ironie, de umor.

Remarcabilă este bucata *În mijlocul verii*. Aici proza poetică și alegorică, amintind cumva de Vasile Voiculescu cel din ultimile sale proze, are în prim-plan o legendă foarte veche dintr-un sat unde frumoasa fată a unui morar urma să se mărite cu alesul inimii ei, un tânăr bogat ca și ea. Sărântocul care râvnea la fata morarului pune la cale o nelegiuire, împreună cu ai lui. Când trec, noaptea, prin pădure, înșurăteii cu alaiul de nuntă, se iscă o încăierare sângeroasă, iar găleata plină cu monede de argint (zestrea miresei) este furată de sărântocul Săndel – o posibilă întrupare a diavolului. Dar acesta este nimicit de furia sălbatică a vitelor din sat, însetate și scăpate din gospodăriile golite de oameni.

Descrierea măcelului din pădurea întunecată, dar și buluceala animalelor scăpate din gospodării, turbate de sete, este sugerată admirabil.

Cei doi intelectuali care au ascultat, în fața unui pahar de vin, povestea celui de al treilea, o poveste „*plină de tâlcuri nedesluite*”, auzită de la un bătrân care-i desenase în praf ascultătorului forma monedelor furate și ascunse într-o scorbură – rămân încrămeniți când gazda, povestitorul adică, le arată o monedă aidoma celei desenate în praf de moșneagul povestitor al întâmplării.

Autorul oscilează între real și imaginar, creând, cum afirmam, o atmosferă aptă să sugereze când uimirea și teama de neînțeles, când atracția enigmei sau a misterului. Fabulosul, uneori feeric, se împletește cu angoasa, cu neliniștea, cu inexplicabilul, într-un text sugestiv, plin de savoare.

Scriitorul Vasile Datcu are auzul fin și înregistrează nuanțat vorbirea personajelor (mai ales când e vorba de săteni). El aude „monstruos” și exprimă minuțios și sugestiv, cu accente adesea umoristice, rostirea omului simplu. Așa se creează atmosfera dintr-un sat aflat în uimire (*Urișul*), iar dialogul dintre un intelectual colecționar pasionat și niște țărani care-i cară acasă un prețios dulap vechi, într-o căruță hârbuită, trasă de niște mârtoage, pare o scenă dintr-o comedie.

Limbajul firesc nuanțat de o ironie abia simțită conferă o sporită notă de autenticitate și farmec povestirilor din acest volum.

am primit la redacție

Cărți

● Petru Creția despre Edgar Allan Poe, *Infernul terestru*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2003 (coperta de Tudor Jebeleanu). 84 pag.

● Petru Creția, *Eseuri morale*, București, Ed. Muzeul Literaturii Române, 2003 (coperta de Tudor Jebeleanu). 196 pag.

● George Ciorănescu, *Mai aproape de îngeri*, traduceri din lirica religioasă, ilustrații: Eugen Drăgulescu, postfață: Ion Negoitescu, București, Ed. Universal Dalsi, 2003 (ediție anastatică a antologiei apărute prima dată în 1986 la München). 156 pag.

● George Ciorănescu, *Scrieri*, vol. I, versuri, prefață: Iordan Chimet, postfață: Barbu Cioculescu, ilustrații: Eugen Drăgulescu, București, Ed. Universal Dalsi, 2003, 288 pag.; vol. II, traduceri, prefață: Roxana Sorescu, ilustrații: Eugen Drăgulescu, București, Ed. Universal Dalsi, 2003, 240 pag.; vol. III, proză, București, Ed. Universal Dalsi, 2003, 256 pag.

● Ioan Hudiță, *Jurnal politic (16 septembrie 1938 - 30 aprilie 1939)*, introducere și note de Dan Berindei, București, Ed. Fundației Pro, 2003. 408 pag.

● Mircea Zăciu - Ion Brad, *Dialog epistolar*, ediție, cuvânt înainte și note de Maria Cordoneanu, București, Ed. Curtea Veche, 2003. 556 pag.

● Stelian Țurlea, *Planeta portocalie*, teatru pentru copii, București, Ed. Fundației Pro, col. „Cartea copilăriei”, 2003. 186 pag.

● Dan C. Mihăilescu, *București. Carte de bucăți*, București, Ed. Fundației Pro, 2003. 152 pag.

● Clara Mărgineanu, *Dans cu pumnalul în inimă*, versuri, carte apărută cu sprijinul Fundației Anonimul, prefață de Horia Gârbea, concepție și realizare grafică: Mihaela Șchiopu, București, Ed. Semne, 2003. 52 pag.

● Dumitru Brădățan, *Bătrânețe... ouă crește: manual de înțelepciune alternativă*, Suceava, Accent Print, 2003. 204 pag.

● Petre Pandrea, *Călugărul alb*, ediție îngrijită de Nadia Marcu-Pandrea, Ed. Vremea, București, 2003. 352 pag.

● Alexandru Cristian Milos, *Copiii cosmici. Noua rasă*, Iași, Ed. Timpul, 2003 (versuri). 106 pag.

● Dan Franck, *Boema*, traducere de Ana Andreescu, București, Ed. Universal Dalsi, 2003. 476 pag.

● Gijs van Hensbergen, *Gaudi*, traducere de Anca Irina Ionescu, București, Ed. Universal Dalsi, 2003. 320 pag.

● Sex, *suprerealism, Dali și eu*, memoriile lui Carlos Lozano (mărturisiri provocate, înregistrate pe bandă de magnetofon, transcrise, puse în pagină și adnotate de jurnalistul englez Clifford Thurlow), traducere de Corina Sofica, revizie și redactare de Magda Bunea, editor: Maria Marian, București, Ed. Universal Dalsi, 2003. 240 pag.

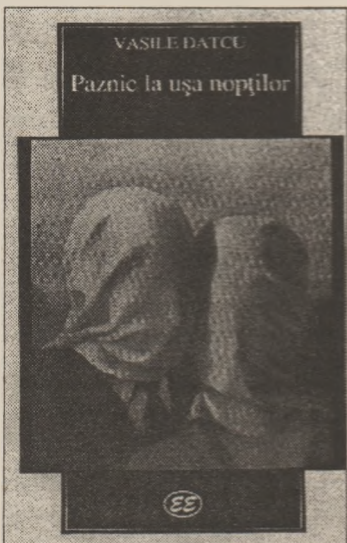
Reviste

● *Saeculum*. Revistă trimestrială de cultură, literatură și artă. Anul II, nr. 6, oct. 2003, Focșani. Redactor-șef: Alexandru Deșliu. În acest număr Eugen Simion și Fănuș Neagu îl evocă pe Nichita Stănescu, D. R. Popescu scrie despre Lászlóffy Aladár, Irina Mavrodin acordă revistei un interviu, Mihai Cimpoi scrie despre „abisul eminescian”, Ioana Postelnicu evocă cenaclul *Sburătorul*. Mai colaborează: Răzvan Theodorescu, Virgil Căndea, Constantin Ciopraga, Angela Marinescu, Anghel Dumbrăveanu, Al. Săndulescu, Ion Murgeanu, Silviu Angelescu ș.a. Revista publică pagini inedite din jurnalul lui Eugen Barbu.

● *Luceafărul copiilor*. Nr. 5. Revistă editată de Uniunea Scriitorilor din România. Redactor-șef: Iuliu Rațiu. Colaborări de la Alexandru D. Lungu, Spiridon Vangheli, Tudor Opreș, dr. Monica Pop.

● *Vitaliul*. Periodic al Centrului cultural internațional „George Apostu”. Director: Gheorghe Popa. Colaborează: Cornel Galben, Tatiana Scorțanu, Ștefan Munteanu, C.D. Zeletin, Constantin Prut, Alexandra Titu, Octavian Voicu, Mircea Dinutz, Carmen Mihalache, Calistrat Costin. Interesante pagini de jurnal publică Sergiu Adam.

● *Ateneu*. Nr. 9, sept. 2003. Bacău. Director onorific: Sergiu Adam. Redactor-șef: Carmen Mihalache. Un profil George Bălăiță publică Ioan Holban. Semnalăm un text inedit despre Bacovia al Luciei Demetrius, scrisorile inedite ale lui Mircea Zăciu comunicate de Constantin Călin, scrisoare inedită a lui Ciprian Porumbescu prezentată de Nicolae Cărlan, rubrica *Digresiuni* inaugurată de Irina Petraș. Lipsește, din acest număr, rubrica lui Al. Calinescu.

Vasile Datcu, *Paznic la ușa nopților*, București, Ed. Emi-nescu, 2002. 150 p.

Eugenia Tudor-Anton

MATEI Calinescu re-
prezintă pentru multă
lume de la noi un mo-
del de reușită intelect-

tuală. Critic literar și prozator
de succes în perioada de libera-
lizare a regimului comunist (ro-
manul-eseu *Viața și opiniile lui
Zacharias Lichter*, apărut în
1969 și reeditat doi ani mai târ-
ziu este considerat și astăzi o car-
te de referință în proza româ-
nească), emigrat la mijlocul an-
ilor '70 în Statele Unite ale A-
mericii, a devenit profesor de li-
teratură comparată al prestigi-
oasei Indiana University din
Bloomington și este cotate în
momentul de față drept unul
dintre principalii teoreticieni ai
postmodernismului. Cărțile sale
sunt traduse în mai multe țări. O
carieră științifică strălucită pen-
tru care Matei Calinescu a fost
și este invidiat de foarte multă
lume. Viața sa este însă departe
de a fi o perpetuă feerie. Cu
excepția prietenilor foarte apro-
piați, puțini au fost cei care au
cunoscut drama trăită discret,
cu demnitate, de profesorul
american de origine română
vreme de mai bine de un sfert
de veac. În tot acest timp, el a
fost martorul neputincios al su-
ferinței fiului său (născut cu
probleme de sănătate insurmon-
tabile – încă din primii ani ai
copilăriei a suferit de sindromul
Asperger, o formă de autism, la
care s-a adăugat, pe la vârsta de
13 ani și epilepsia). Totul a cul-
minat cu moartea acestuia,
înainte de împlinirea vârstei de
26 de ani, în ziua de 1 martie
2003, ca urmare a unei crize de
epilepsie. Viața și moartea ace-
stui copil nefericit, cu speranțele,
temerile, angoasele, depresiile
și, în final, durerea, celor care i-
au stat tot timpul aproape (în
primul rând, părinții săi) i-a pri-
lejuit profesorului Matei Cali-

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Lumea lui M

nescu scrierea unei cărți cu ade-
vărat cutremurătoare: *Portretul
lui M*.

În general, acest tip de cărți,
inspirate din drame personale,
nu constituie o lectură dintre
cele mai comode. Ca și moar-
tea, handicapul este pentru
mulți o problemă care îi privește
exclusiv pe ceilalți. Așa cum
nu toată lumea dă buzna să vadă
victimele unui accident auto, se
vor găsi mulți care sub un pre-
text sau altul vor prefera să oco-
lească o astfel de carte născută
din prea multă durere. Trebuie
să spun că și eu, cunoscând isto-
ria acestei cărți, m-am decis
destul de greu să o citesc, ne-
fiind deloc un mare amator de
povești melodramatice. Or, a-
ceastă carte prezenta toate date-
le apriorice ale unei drame la li-
mita suportabilității.

Din capul locului trebuie să
spun că, în ce mă privește, toate
temerile preconceptuate s-au
dovedit a fi complet nefondate.
Portretul lui M este un soi de
jurnal-confesiune-eseu care se
citește cu maxim interes de la
prima până la ultima pagină, fă-
ră a cădea nici o clipă într-un –
de înțeles din perspectivă strict
umană – exces de sentimentalism.
Matei Calinescu găsește
tonalitatea ideală (un amestec
de analiză și afectivitate) pentru
a realiza o carte gravă, dar nu
neagră, dimpotrivă, revelatorie,
capabilă să ofere noi dimen-
siuni înțelegerii vieții. De altfel,
autorul mărturisește că viața
alături de M (care, *mutatis mu-
tandis*, seamănă puțin, din punct
de vedere comportamental, cu
simpaticul personaj interpretat
de Dustin Hoffman în filmul
Rain man) și lecturile privind
autismul (necesare pentru a în-
țelege dorințele și reacțiile celui
de lângă el și pentru a nu-i pro-
voca, involuntar, alte traume)
au fost pentru formația sa inte-
lectuală o mare (firește, nedorită)
șansă. Această experiență i-a
permis efectuarea unor conexi-
uni inimaginabile înainte, i-a o-
ferit soluții surprinzătoare pen-
tru înțelegerea unor lucrări filo-
zofice și idei noi pentru propriile
sale opere științifice. Pornind
de la entuziasmul lui M pentru
scrabble, autorul ajunge să facă
unele observații subtile legate
de scrisul lui Vladimir Nabokov:
„...proza lui Nabokov ar

putea fi expresia unui anumit
autism lingvistic care respinge
categoric lumea în dimensiunea
ei tacită și, în acest sens, obser-
vația lui Kingsley Amis despre
«stridența calamburului» (*«the
din of the pun»*) în scrisul nabo-
kavian este justificată. (...) Ca-
zul lui Nabokov mi se pare a fi
într-o anumită măsură cel al
unui autism al abundenței (du-
blat de un geniu al metaforei
senzuale). La polul opus cel al
lui M e, cum am mai spus, al
unui autism al sărăciei. Cele do-
uă se întâlnesc în plăcerea jocu-
lui abstract, *acontextual* sau
care își creează propriul său
context” (pp. 87-88).

Portretul lui M este o carte
concepută ca un roman care
pomește din momentul morții
protagonistului și îi reconstituie
în sens invers viața pe baza ju-
nalelor ținute în timp de autor.
Este un document uman cutre-
murător atît în ce privește des-
tinul lui M cît și efortul de adap-
tabilitate al părinților săi care
parcurs toate etapele posibile de
la fericirea fără limite (nașterea
lui M), primele semne de între-
bare legate de sănătatea acestuia
(simptomele autismului devin
vizibile abia pe la vârsta de
patru ani), veșnica pendulare
între teamă și speranță, groaza
primelor crize de epilepsie și fi-
nalul dramatic din seara de 1
martie 2003. Realmente impres-
ionantă devine în contextul în-
tregii existențe a lui M con-
semnarea făcută de Matei Cali-
nescu în jurnalul său, la trei zile
de la nașterea copilului (27 au-
gust, 1977) și adnotarea care o
însoteste făcută după momentul
fatal al ultimei crize de epilep-
sie: „27 august 1977. «Uca și M
părăsesc spitalul. Uca fericită.
M e un copil dorit, iubit și-a-
proape divinizat de maică-sa în-
că din prima clipă. Va fi fericit.»
(Ce predicție absurdă și totuși,
finalmente, într-un fel cu totul
imprevizibil, și atît de dureros
pentru noi, și cu siguranță și
pentru el de-a lungul anilor,
poate adevărată, cel puțin într-o
măsură. Mă înfior la gândul că
am putut scrie aceste cuvinte.
Ce e fericirea? Cine este fericit?
Dar dacă mă gîndesc bine, nu-i
deloc imposibil ca el să fi fost
fericit, să fi cunoscut, desigur,
altfel decît anticipam eu, adevă-
ratul paradox al fericirii” (p.

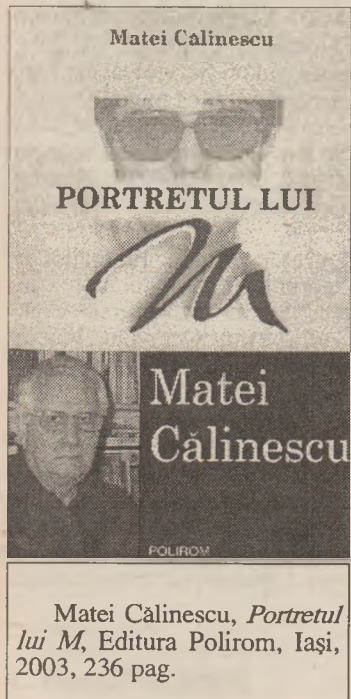
96). M are o lume a lui, un sis-
tem de valori simplu dar foarte
eficient (pentru el lumea are
doar două culori: alb și negru;
albul conține toate lucrurile
bune, iar negru pe cele rele; în-
trebat după fiecare film vizionat
cum i s-a părut, M răspundea
invariabil „Bun!”, deoarece, ge-
neric, filmele intrau pentru el la
lucrurile bune – vezi pp. 88-89)
și o filozofie de viață care, rezu-
mată de Matei Calinescu sună
așa: „Everybody is different»,
repetă M. Iar dacă toți oamenii
sînt diferiți, pare a gîndi M, e cu
totul firesc să fii diferit; impli-
cit, de vreme ce toți sunt diferiți,
trebuie respectată diferența –
chiar dacă n-o poți înțelege. Și,
desigur, a încerca să fii «ca toți
ceilalți» n-are nici un sens, e o
imposibilitate, o absurditate:
căci a fi «ca toți ceilalți» e
chiar ceea ce ești, diferit (în
mod paradoxal, diferența sfîr-
șește prin a fi... identitate). De
aceea, liniștit în diferența lui, M
nu încearcă în viața reală să imi-
te pe nimeni, n-are, cum se spu-
ne aici, un *role model*. (...) La
urma urmelor poate că Phil are
dreptate cînd îl socotește pe M o
persoană exemplară în utopia
lui a unei lumi paralele, inde-
pendente, alcătuite numai din
autiști. M ar fi un soi de *guru*,
total inconștient de faptul că e
un *guru*” (p. 172).

FIREȘTE, această filozo-
fie este una implicită,
dedusă din comporta-
mentul cotidian al lui M
și din replicile sale date cu di-
verse prilejuri. Poate chiar mai

mult decît atît este proiecția pe
care un tată iubitor o face asu-
pra minții copilului său bolnav
pentru a da existenței acestuia
un sens suportabil (pentru copil,
în primul rînd, dar și pentru pă-
rinte). Este limpede că mintea
lui M nu era capabilă de rațio-
namente atît de sofisticate, dar
este la fel de adevărat că ea îi
furnizase acestuia un sistem de
protecție la nivelul societății,
grăție căruia existența lui era
marcată de o splendidă senina-
tate. În lumea lui alb-negru, M
percepea realitatea la modul li-
teral. Era complet insensibil la
chestiuni de metalimbaj, la
semnificația gesturilor ori a mi-
micii. Incapabil să mintă, M
avea o personalitate complet
transparentă și credea cu naivi-
tate că toți ceilalți sînt asemenea
lui. Categoric, lumea sa era una
mai bună decît lumea reală.

Cartea lui Matei Calinescu
este, pînă la un punct, un eseu
aproape științific despre autism
și manifestările sale, dar și o
pledoarie pentru un anumit tip
de comportament social față de
cei defavorizați de soartă. Într-o
lume abrutizată, în care handi-
capul devine prilej de glume de
prost gust și umor ieftin în im-
becile show-uri de televiziune,
o astfel de carte, izvorită din iu-
bire și suferință are darul de a ne
face mai buni. Iar motivația pe
care profesorul de la Universi-
tatea Indiana o dă scrierii jurna-
lului său și, implicit, transfor-
mării acestuia într-o carte de
mare sensibilitate ar trebui să
devină prilej de meditație: „De
ce scriu acest jurnal despre M?
Răspunsul e simplu: pentru că
vreau să-l înțeleg, și vreau să-l
înțeleg pentru că îl iubesc nu
numai ca pe fiul meu, ci ca pe o
ființă umană unică. Îl iubesc nu
numai pentru că e inocent și
bun, ci și – poate chiar mai ales
– pentru unicitatea lui. Și pentru
că vreau să-l ajut pe cît îmi stă
în putință” (p. 196).

M a pierdut la „loteria gene-
tică” și chiar la cea a vieții, dar
minunata sa lume continuă să
trăiască în paginile acestei cărți
de mare sensibilitate umană. ■

lecturi la zi

de Marius Chivu

Poezie la două mâini

NCA de pe vremea când frecvența ceanacului condus de Mircea Cărtărescu, solitar și fără a se integra vreunui grup, Iulian Tănase scria în răspăr cu toată lumea. Volumele de poezie pe care le-a publicat ulterior, *Îngerotica* (1999), *Poezie pentru orice eventualitate* (2000) și *Iubitafizica* (2002), nu sunt doar singulare în raport cu *trendul*, dar și foarte diferite între ele. Creația lui Iulian Tănase este un material excelent pentru cei interesați în a identifica și reconstitui traseul unui poet. Dincolo de livrescul afișat vizibil și de simpatia pentru un scriitor sau altul (în *Iubitafizica* există un adevărat inventar *amoros*), remarcabil este faptul că Iulian Tănase rămâne totuși recognoscibil în fiecare vers. Pentru că iubește și trăiește intens literatura, aproape organic așa zice, literatura este pentru el un continuu exercițiu de admirație, sensibilitatea lui creatoare asumându-și rolul (ingrat și de nerecomandat pentru cei cu prejudecăți literare) de cutie de rezonanță. Iulian Tănase este tipul clasic de autor postmodern care-și asimilează predecesorii afini și nu-și aco-peră ipocrit urmele, mânat vanitos de demonul originalității în toate sensurile.

Printr-o întâmplare fericită, Iulian Tănase l-a cunoscut pe Gellu Naum și i-a fost chiar a-

proprietat, iar întâlnirea cu el nu a rămas fără urmări literare, și chiar mai mult decât atât („Rude conștiințe noi suntem / ne recunoaștem abia după ce plecăm / schimbăm cuvinte într-o tăcere indiscutabilă / ne visăm unul pe celălalt ne chemăm / folosim invocații și intonații // Eu îi spun tatăl meu obiectiv / fiu subconștient el mă numește”). În *Iubitafizica*, de pildă, Zenobia este una dintre fascinantele și misterioase iubite imaginare. După moartea bătrânului lup supraréalist, tânărul lui prieten a editat un volum colectiv bilingv, *Pentru/For Gellu Naum* cu poeme de despărțire scrise de cei apropiați și, împreună cu Gheorghe Rasovszky, Dan Stanciu și Sasha Vlad, a scos o carte-hibrid extrem de interesantă, un album supraréalist de fotografie și versuri în grup intitulat *Înainte/După – 52 de apariții transvizuale generate de hazard* (Ed. Icare, 2003). Atenția și recunoașterea de care s-a bucurat Gellu Naum în ultimul deceniu, atât din partea criticii cât și din partea celorlalți poeți, a revitalizat interesul pentru (neo)supraréalism într-o perioadă în care se caută febril o formulă poetică cât mai potrivită timpului. De aceea, cartea lui Iulian Tănase este interesantă din mai multe puncte de vedere. În primul rând este și un fapt concret al simptomului deja enunțat și care poate prinde contur în anii ce urmează (în Occident, supraréalismul a supraviețuit în diferite forme, atingând chiar și o latură comercială de succes). Dar ce e cu adevărat important la acest volum este legat exclusiv de creația lui Iulian Tănase.

Asumat naumian până la ultimul vers, cartea oferă nu doar un emoționant omagiu adus maestrului. Lectura poemelor te poate stânjeni chiar, ai impresia încălcării unui prag indecent al intimității. Poeziile sunt un repetat gest dureros al amintirii, o mărturie candidă a tânărului poet care resimte fizic absența părintelui spiritual („A doua zi îți dai seama că lumea s-a schimbat / că strada pe care o știai la locul ei s-a mutat pe o altă stradă / într-un cartier străin dintr-un oraș aproape necunoscut”). Întârziind să se despărță de maestru, discipolul pendulează între un *eu* fragil și un *noi*

tot mai incert. O declarație de iubire, post-mortem, care aproape refuză despărțirea și care încearcă, în același timp, să recupereze energiile mediu-nice ale poeziei pentru un ultim dialog revelator, plin de sens pentru o posibilă „sintaxă a întunericului”, despre „scandalul firesc al întâlnirii dintre *aici* și *acolo*”, pentru înțelegerea morții înseși, această aparent absentă „soră exactă” a fiecăruia care face ca „cel care a murit să nu fie altul”... O căutare asiduă a magiei poeziei în proximitatea unei treceri, care să-l ajute pe practicant să înțeleagă acel *dincolo*, impresionează în această carte și înduioșează cu cât tot mai puțini suntem cei care credem în funcția euristică sau măcar de comunicare terapeutic-spirituală a poeziei. Postmodern *all the way*, Iulian Tănase crede în poezie ca cel mai religios modern, chiar dacă „Zilele trec ca și cum ar trece / nu-mai înțelesul rămâne și rămâne / mereu același / pe zi ce trece tot mai neînțeles”. Mă întreb, totuși, dacă tot ne vâităm că poezia a cam rupt-o cu cititorii, nu cumva este și vina poezilor? Dacă ei înșiși nu mai cred în ea - mai mult, o și arată prin felul în care scriu -, cu ce drept să mai cerem fidelitatea cititorilor!?

Dincolo, așadar, de gestul simbolic al adresării poemelor, *Sora exactă* este - mai ales pentru cunoscători - un fascinant și subtil dialog intertextual. Gellu Naum este suprapersonajul cărții, vocea din off, autorul ei paralel, el joacă cumva rolul lui Dragoș, mortul viu din *Zenobia* („ai fi zis că e mort dacă nu ai fi știut cum îl cheamă”), și, la fel de mut și de lacunar în gesturi, alege pentru unele poeme ale tânărului poet îndurerat o replică sub forma unui vers deja scris. Deși, evident, sensul scriptural este exact invers. Ciclu final, *Unul dintre domnișoara W și doamna Kuttare*, este o posibilă continuare a celor 122 de *cadavre* naumiene. Pornind de la titlul cărții, primul lucru pe care ești tentat să-l faci este să pui în paralel cele două poeme. Unul premonitory, scris demult, în salonul unui spital, celălalt aproape ritualic, nu mai puțin halucinant, scris în disperarea despărțirii finale.

(continuare în pag. 13)

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

A-ți juca viața nu pe o singură carte, ci pe o singură scrisoare!

Stimate domnule Lucian Raicu,

PERSONAJUL gras, jovial, care aduce zilnic scoici libidinoase și le predă bucătăreselor, am aflat azi, e Corneliu Leu! Personajul lung, lemnos, cioturos pe la fața figurei, sosind totdeauna singur, e Sintimbreanu. Mai există personajul Lovinescu, a apărut și fostul oniric bărbos Florin Gabrea (complexat de faptul că nu mi-a trimis ultima lui carte, deși-i dădusem adresa). Marele Dorin Tudoran nu mă vede, ochelarii lui negri îl apără de nimicicia noastră. Fratele Ioan se autoflagează-n slip, privind cururi dalbe pe nisipuri. Eu, cardiacul și nervosul, am început să beau țuică; votcă rusească nu există! Tamara Nikolaevna umbla desculță și domnul Axin (sau așa ceva; administratorul vilei) îi face ochi meliferi. La recepție am surprins „fetele” discutând, scandalizate, că eu și cu nevastă-mea, culmea, sintem căsătoriți! Toți credeau că-s c-o amantă! Mă salut, în continuare, cu Ion Caraion.

Ce bine e, totuși! Oriunde mă duc, orice s-ar întâmpla (și mi se cam întâmplă lucruri urite la vîrsta asta!), scot o foaie de hîrtie, ascut un creion, beau o cafea și-mi dau sufletul, cel de-o clipă, *de-o singură clipă*, dumneavoastră. Ce șansa! Ce descoperire geografică! Parcă aș fi aflat, după lungi și disperate expediții, al treilea pol, polul afecțiunii! Nu-i nimic că se pierd citeva scrisori. După cum ați spus, privind dulcea bauturică, nu contează ce consumi, ci efectul! *Efectul Lucian Raicu!* Da, de cînd am ajuns să cunosc *efectul Lucian Raicu*, mi se filie de cum ajung la el: prin tristețe, prin deznădejde, prin ratare, mi-e indiferent!

Uneori însă. Ca acum (țuică, bere, țuică), mai cred că nu-i pierdut chiar totul. Cine știe ce har mă pocnește pe neașteptate! Dar, lucid, îmi dau seama că, întotdeauna, harul nu te pocnește pe neașteptate, ci *pe așteptate*. *Pe așteptate*. Aici e aici!

Nimic nu se face fără *inimă*. Totul trebuie trecut prin dragoste sau ura mea. Spun banalități, dar banală e și o sîrmă întinsă, într-o după-amiază de toamnă, pe care filie rufe și, sînt sigur, puțini *o pricep*. *Cu inima!* Orice sîrmă întinsă, aș postula, trebuie să treacă prin cel ce-o privește, ca să poată susține cămașa portocalie sau alba izmană!!!

Uneori mă întreb: oare, scriind zilnic, o scrisoare, cel ce o privește, *adresantul*, domnul Lucian Raicu, o citește?? Și-mi răspund: ce contează, în momentul în care am scris-o e ca și cum ar fi citit-o! Nu-i așa?

Sînt tentat să definesc cele mai simple lucruri: cișmeaua, perețele, cana, cuiul, cărarea. Și nu pot. Poate că aici, exact aici, la întretaiera dintre orgoliu și umilință, m-am ratat. Dar de ce mă laud? A te rata înseamnă a *chiar* face ceva!

Pe masă, în fața mea, am două tomate. Mult stimat domnule Lucian Raicu, permiteți-mi, pentru a le mîncă, să le decupez sadic, cu lama cu care-mi ascut obișnuit creioanele, în felii de miez!

P.S. A-ți juca viața, nu pe o singură carte, ci pe o singură scrisoare.

Cu stimă și țuică,

Emil Brumaru

25 VIII 1980

Iulian Tănase - *Sora exactă*, Editura Icare, București, 2003, 70 p.

Sfânta cruce

Înaltă
de câțiva
metri
o creangă
se saltă
se
răzvrătește
și cu două mai subțiri brațe
scrie
o cruce
de toată frumusețea
pe cer

Cruce de zăpadă primăvara
Cruce din stropi de rubin în lazuritul verii
Cruce în aur poleită de-a lungul toamnei
Cruce înflorită iarna

Cum bați toate patru zările
Cum botezi în dreapta și stânga – o *Chiralesa*
Un apostol un apostol de vânt
Cum întreg pământul deodată e-o catedrală

Și
ești semn de biruință și astăzi și în orice luptă

și ne spui ceva de nespus

Flori de sare I

Pierdute-n ierburi, albastre, fără miros,
nu le-am știut vreun rost florilor de sare.
Crescând de-a valma, răzlețe, când nu grămezi,
bordează lacurile sărate, de-aici numele,
orice fântână, sau baltă, unde dracii
din fabulosul popular se strâng
într-o frație de sub-mundan, și-n licăriri limpezi,
sau verzi sau negre,
încing un banchet alchimic.

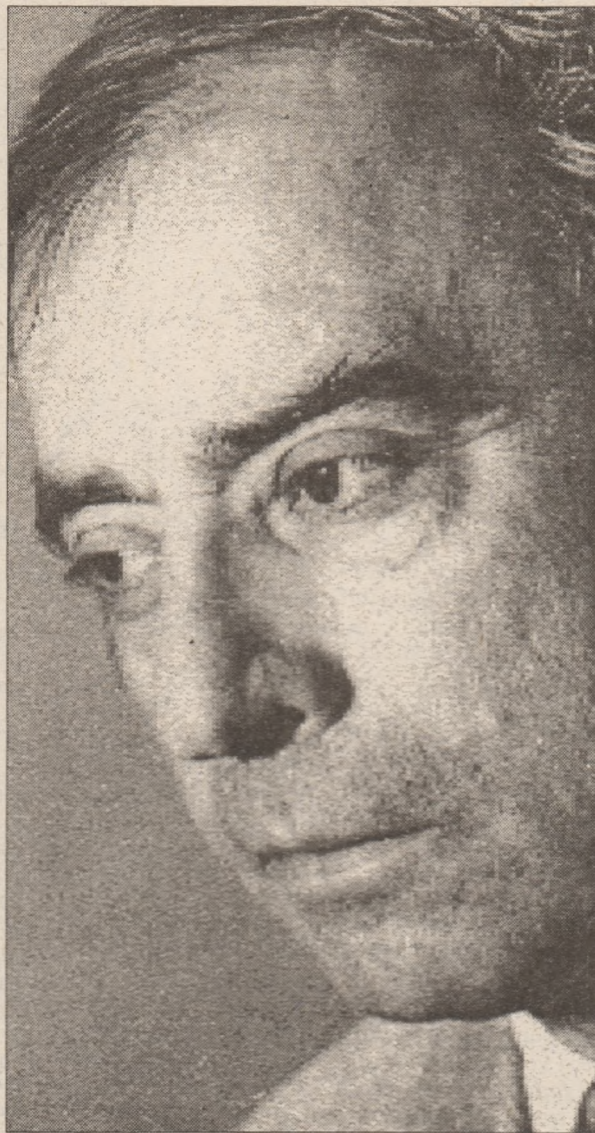
Primatul nopților. Irump din copilărie,
de-acum legendă a omenirii, mărturii mute,
cu așteptatul după un deal până adorm greierii,
într-un sat, pentru apa sărată,
„la Slatină”, cu bărbinți namili, din zări de stâni

o roată o scotea, lanțul
cadea c-un scâncet în adânc,
în mister, în tărâmul smeilor, spulberând chipul
de Ileană Cosânzeană a lunii.
Iar ele, unde? Unde prin preajmă...

Dar flori de zi. De această povară frustă,
cu părinți care ațipesc și ne lasă singuri
la rândul lor în infernul vieții,
în mersul lent către porți de lemn pe care le știu
caii

ce ne conduc încet printre stele,
poți să te aperi cu mitul tragic al Persephonei
generos, un buchet de spice
de pe o piatră sculptată în Eleusis,
să le culegi, cu mâini descărnate sau febrile,
să le-nfîgi într-o vază fără apă.

Să le distribui în câni de lut românești cu toartă,
în tandre Bøemii sau Delfturi,
în cloisonné-uri,
în faianțe italiene sau etrusce,

Fotografie de Ion Căpuș

Aurel Rău

în porțelanuri pictate, din China sau de Meissen,
în ritonuri de metale prețioase,
căci necunoscând ofilirea, rămânând pururi
în stații de cracare, lainic
azur călit la foc pământesc,
transmutări în etern, *salicornia*,
nitraria, *champhorosoma*...,
și reclamând iată o cinstire de prin arene,
atâtea fete de ocași, de prunduri,
brusc Theodore de prin bazilici, prin arta
dragostei...

II

Orășeni, abonați la știință, în gând cu piatra
filosofală, sprijiniți într-o lupă
ca peste mari telescoape cosmice printre roiuri
de constelații, să mai stăm în labirintul plantei
culeasă-n dusul la băi de sare
care vorbesc de saline romane, scufundate,
scufundate în Hermes Trismegistul,
de toți călcată, oameni și vite, deodată smulsă
spre o nouă demnitate, dintr-o uitare,
cu ce răsplăți te alegi în soborul de structuri,
boluri
livrând și ele nectar albinelor!

S-ar putea, cineva să găsească,
în încordarea,
de sârmă de oțel a tijeii,
în forma de cuvă a frunzelor de pe plita încinsă
a scoarței terestre aspre,
crăpate,
în ramurile de sus arcade
purând spre boltă spicele florilor, într-un *nu-mă-
uita*,
nimănui strigat,
să recunoască ceva din drumul de fum al vieții
care se rumpe din dat,
separă.

„Floarea, nici ea nu se scutură, așa încât
se păstrează și peste iarnă”.
Sau, ca uscate, neculese, rămase-n câmp,
aceste *sica*, cenușărese
la nici un bal, cu miros de ars,
presărate, de nu un zbor de rațe sălbatică,
pe gardini de pâlnii galbene, sau vulcani,
sfidând gerul, unind provincii
prin care mari năvăliri de soartă, sciții grâului
prin larg, își aduc aminte,
fac casă bună cu zăpada.

Ne vor salva, ca plante de leac, florile de sare,
cu-al lor rizom în copilărie,
în istoria omenirii, când să luăm startul,
căci să vindecii cu trupul și sufletul...
Suntem numai lucrări de artă.
Prin pustiiri care vin concentric și ne pun mari
obezi în aripi și-n ramuri,
da, cu aceste zări de-alabastru în toate vasele
schimbate în lămpi de carte,
pentru mai multe vieți laolaltă,
putem împinge moartea de-o parte și schimba
încă
prielnic în neprielnic, vești.

Veniți să trecem
cu florile de sare,
iarna,
care-nfloresc.
Veniți să cerem
să li se facă un loc în steme lângă lăncile crinilor,
și lângă munții Ararat de nuferi,
lângă floarea reginei, și însăși florile soarelui.
Li se mai spune și *nemuritoare*.
Ce banchet, printre melci dormind!
Din focul verii, trupul zeesc al lui Demophon,
înainte să strige Metanira.

Rața sălbatică

Și-a făcut din parc un fief.
A venit de undeva din nord, e în drum spre sud,
iar din insulă și-a făcut un cuibar.
A clocit aici, negreșit.
După ce-i vor fi ortaci puii, va relua cursa,
învățându-i și să înoate.
Zboară razant, retezând pe cer
un orizont de crengi pașnic,
într-o vastă
elipsă
cu, drept focare,
două biserici de aur –
regăsind apa.
Ocolește, ca un transatlantic, cei câțiva pini
negri.
Pare-un întreg continent, prin tăcere, insula.
Capul, verde... ■

semn de carte

de Gheorghe Grigurcu

În Absurdistan

POETUL Ion Chichere face figura unui triplu marginal: prin rezidența provincială, prin inaderența la lume și prin situarea (asumată) la capătul unei epoci și la începutul alteia. Marginalizare exacerbata prin boemă, dar și prin conștiința unui dezechilibru generalizat în planul căreia destinul personal reprezintă doar o componentă a unui peisaj moral amplu ce poate fi recunoscut de noi toți. Marginile geopolitice, generatoare în bună măsură ale celor existențiale, figurează cu o vivacitate anecdotică, intrând în zona percepției comune, indicate cu o ironică solemnitate: „aici la marginea imperiului sovietic/ am văzut/ cum un copil a sărutat un pepene/ aici la marginea/ ortodoxiei/ am văzut un cerșetor/ mîncînd lumînări/ aici la marginea imperiului habsburgic/ am văzut/ cum un țaran/ a răstignit pe gard/ mîinile victimei sale/ și capul decapitat/ i l-a expus/ într-o găleată/ de zinc/ aici/ în plină republică/ am văzut un om/ mîncat de viu/ de cîini// aici la poalele kogaionului/ șezum și plînsu” (*În centru la margine*). Nu e greu de dedus funcția compensatorie pe care o capătă, în acest context psihologic, actul poetic. Patetismul intertextualizat conține o conotație „extremistă”, ușor naivă: „în cub barbar și fără sentiment/ domnule bacovia/ întristat trăiesc/ și țara ta acum-a-i de omor/ și jaf cîinlesc// și tac cu toții/ înfricați și lași/ și eu nu pot/ și nu mai înțeleg/ dacă acest popor este român/ sau peceneg” (*În cub*). La fel ni se înfățișează incriminarea exaltată la adresa semenilor, cu o simpatică identificare isusiacă a subiectului:

„am sacrificat poezia în favoarea învierii voastre/ lașilor corupților vînduților// și mi-e milă de voi/ și vă compătimesc/ și vă iert/ și am fost răstignit/ pentru răutatea voastră/ și aproape că nu mai am chef să înviu/ fiindcă după părerea salcîmului/ și a apei/ și a fluturilor/ nu meritați” (*Îngerul tricolor*).

Captiv al „marginilor”, Ion Chichere se revoltă împotriva lor căutîndu-și expresia în absurd și socotindu-se stabilit într-o țară imaginară numită Absurdistan. E la mijloc acea tendință iraționalistă, de sorginte romantică, a „eliberării” simbolice, atît de răspîndită în creația literară a vremii noastre, a negării „rațiunii pure” ce reflectă realul insuportabil și a înlocuirii sale cu însemnele „rațiunii vitale”. Absurdul exprimă o alienare a umanului, dar și o paradoxală reabilitare a acestuia, prin deconvenționalizare, prin spontaneitate, prin fluxul nestînjnit, întunecat, al elementelor reprobarii, scoase din tiparele expresive consacrate, investite cu expresivități inedite. În actul creator, artistul absurd își exprimă concomitent inaderența la mediu, dar și simțămîntul unei cinice jubilații. Distrugerea ca direcție fundamentală se îmbină cu gestul paradoxal constructiv (deci tranchilizant) al dereglării statuate în imagini structurate în destrucție. Un prim moment îl constituie, în discursul poetului nostru, absurdul „pur”, cu o funcționalitate ontologică: „îngerul a ieșit la hartă/ și a împuns cu degetul/ centrul calcanului/ brusc un vîrtej de virgule/ a ridicat toate verighele/ la ceruri// între porumbel și pana de curent/ s-a produs divorțul/ între desenul inimii din cap/ și inima din piept/ s-a produs ruptura// regizorul înghițea șuruburi/ și scuipa lung-metrage/ cu pelicanii// actrițele sădeau becuri/ în pămîntul înghețat/ secretarele și-au rimelat vizoarele/ gospodinele și-au dus/ măturile la coafor/ politicienii au declarat starea de cacao”

(*Carne de pitbull*). Însă recuzita modernă, nervos citadină, prepară momentul al doilea al absurdului, placat pe istorie, compus din factori sociali și politici, într-un colaj în care dicteul automat se împletește cu accentele unui sarcasm orientat, protestatar în ramele unei atitudini: „sindicaliștii defilau cu pancarte de slănină/ pe care scria «sus și jos»// armata cînta folk/ serviciile trebuiau să raporteze guvernului/ înălțimea copacilor/ din care cad frunzele/ și anotimpul în care au căzut frunzele/ foamea și sărăcia sînt rimele perfecte/ la România/ gîndeam scriind// «trăiesc orwellian/ în țara în formă/ de calcan/ înnebunesc/ în absurdistan»// deodată macaraua și-a băgat capul/ pe geam/ și m-a întrebat/ cu cît s-a scumpit/ carnea de pitbull” (*ibidem*).

PRIN URMARE absurdul lui Ion Chichere e unul „tendențios”, aflat în montura unui rechizitoriu epocal. Poezia în sine nu se pierde, ci se așează pe anume direcții precum pilitura de fier într-un cîmp magnetic. Se instituie un circuit închis între jocul asociațiilor șocante ori măcar eteroclitice care se resorb în vîrtejul satirei și semnalele celei din urmă. Substanța metaforică în clocot absoarbe satira și invers: „plouă mărunt/ plouă didactic/ soarele mic alburu/ ca o linguriță de argint/ se scufundă/ în aburul norului// la micul dejun// în ziare/ s-au închis fabricile/ și rugina mănîncă fierul/ rămas afară/ pînă la noi dispoziții// vom fi un popor/ declară parlamentarul/ la televizor/ vom fi un popor” (*Micul dejun*). Prin mixajul de elemente cosmice și artificiale, mitic-prestigioase și irevocabil meschine, poezia își menține tensiunea unui contrast totodată estetic și moral, plastic și pragmatic. Moralul și pragmaticul plutesc în imprescriptibilă gratuitate, iar viziunea și plasticitatea ca stare dobîndesc aportul vital al con-

cetului istoric, fluxul său de sînge „democratic”: „un oraș în gumari/ cu șapca trasă pe ochi/ de podul nituit/ țărani își leagă măgarii/ și acordeonul orbului/ se tînguie sub funicular// artificial strălucește soarele/ în petele de ulei/ de pe rîu// între blocuri casetofoanele/ în stații de tramvai/ seminte negre/ lucioase// aici fericirea încăpe/ într-un timbru” (*Pancarte*).

ACTUALITATEA reprobabilă a societății românești postdecembriste alcătuiește una din „marginile” de care se izbește sensibilitatea ascuțită a lui Ion Chichere. Devenind, la un nivel prim, cronicarul ei înzestrat cu un condei acid, o înregistrează cu efectul compromițător al datelor goale, al descrierii obiective: „la început de an/ sărbătorim/ mica unire/ la sfîrșit de an/ sărbătorim/ marea unire/ de două ori pe an sărbătorim/ unirea/ și tot nu reușim/ să fim uniți// nu reușim să trecem/ de huni/ și de sciți, de pecenegi și de cumani/ de gogomani/ de șarlantani/ de milogi și demagogi/ de lichele/ de șușanale/ de manivele// de șmen și matrapazlîc/ de isarlîk/ de gagi și de capuciu/ de zapciu” (*Aniversări*). Apoi trece realiile prin prisma absurdului, obținînd o radiografiere a interiorului lor, plină de monstruoziități. Ne aflăm în mijlocul unui fabulos negru, de ilogisme sfidătoare, de sofisme ale materiei marcate de perversiunile civilizației. „Răul secolului”, cum a fost socotit absurdul, se regăsește în eșantionul răului nostru istoric particular: „ni s-au furat și ultimele hectare/ de

șperanțe/ agronomul a ridicat periscopul/ și a hotărît/ că deciziile pot fi luate/ doar de rădăcini/ și țărani cei vii n-au nici o importanță/ fiindcă foamea vine din adînc/ din tradiție/ și/ de aceea senatorul/ a înlocuit calendarele/ cu afișe electorale// prin hotărîre de guvern/ au fost scurtate bicele/ și/ pădurile/ s-au tăiat/ de la păsări/ în jos/ și/ pentru a rezolva retrocedările/ pămîntul va fi măsurat/ în metri cubi// acum cultivă grîul angroșiștii/ făina din vapor/ se schimbă rapid/ pe cimentul din vapor/ și/ din ciment se construiesc/ noile bănci agricole/ în care ne vom depune/ dantura” (*Periscopul*). Avocatul diavolului ar putea pune întrebarea prin ce se deosebesc astfel de stihuri pamfletare vizînd racilele sociale ale actualității de poezia atît de proliferantă odinioară sub egida „realismului socialist”. În primul rînd pentru că ultima nu era decît o pseudocreație prevăzută cu finalitate propagandistică, pe cînd producția de care ne ocupăm are o factură, ca să zicem așa, antipropagandistică. Dacă versificația agitatorică aservită totalitarismului se întemeia pe un limbaj primitiv, pe un folclorism *sui generis* de partid și de stat, pe un festivism vid, ridicol, textele lui Ion Chichere aduc demnitățile unei expoziții de întunecimi morale, de caricaturi grave care transcend în duh și în stil reperiile binecunoscute ale ambianței în care au luat naștere. Ion Chichere dinamitează „marginile” ce-l împresoară dureros, oferindu-ne, cu o satisfacție candidă de poet autentic, o feerie de explozii în lanț. ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

350 000 lei

LUCIAN PINTILIE
bricabrac

170 000 lei

Andrei Pleșu
Despre îngeri

LUCIAN PINTILIE
bricabrac

ANDREI PLEȘU
Despre îngeri

I. Chichere: *Absurdistan*, Ed. Marineasa, Timișoara, 2002, 44 pag., preț neprecizat.

bibliografie

POEZIE. *La noapte va ninge*, Buc., Alb., 1980 (cupr. ciclurile *Genetica*, *Apologetica* și *Terapeutică*) • *Orașul cu un singur locuitor*, Buc., Alb., 1982 (cupr. ciclurile *Orașul cu un singur locuitor*, *Lupta cu orașul - Visul poetului înainte de a deveni cal* și *Descrierea poemului*) • *Înțeleptul la ora de ceai*, Buc., CR, 1984 (cupr. ciclurile *Viața arhaică*, *Viața simbolică* și *Viața concretă*) • *Poeme ulterioare (1987-1999)*, Buc., CR, 2000.

PROZĂ. *Cafeneaua Pas-Parol*, roman, Buc., FCR, col. "Excelsior", 1992.

TEATRU. *Țara lui Gufi* (piesă în trei acte), Buc., IC, 1991 • *Angajare de clown* (piesă publicată în același vol. cu piesa *Evangheliștii* de Alina Mungiu), pref. de Marian Popescu, Buc., Ed. Unibet, col. "Piese noi", seria "Dramaturgi români", 1993 • *Teatru*, vol. I-II, pref. de Valentin Silvestru, Buc., CR, 1996 (vol. I, intitulat *Paianjenul*, cupr. piesele *Paianjenul în rană*, *Omul care vorbește singur*, *Dinții*, *Apa de Havel*, *Ușa*, *Trei nopți cu Madox*, *Spectatorul condamnat la moarte*, *Țara lui Gufi*, *Angajare de clown*, *Căi la fereastră*, *Ultimul Godot* și *Sufleurul friții*; vol. II, intitulat *Groapa din tavan*, cupr. piesele *Buzunarul cu pâine*, *Artur, osânditul*, *Bine, mamă, da' ăștia povestesc în actu' doi ce se întâmplă-n actu' întâi*, *Groapa din tavan*, *Și cu violoncelul ce facem?* și *Calătorul prin ploaie*; vol. II are și o anexă: *Extrase dintr-un dosar de presă, 1991-1995*) • *Paparazzi sau Cronica unui răsărit de soare avortat*, piesă în 14 scene, Buc., Ed. LiterNet, 2002.

*

Matei Vișniec a scris în lb. fr. următoarele piese de teatru: *Personne n'a le droit de traîner sans armes sur un champ de bataille*, 1991, *Le marchand de temps*, 1992, *Les partitions frauduleuses*, 1993, *Hecatombeon*, 1993, *Théâtre décomposé* ou *L'homme-poubelle*, 1993, *La grammaire du silence*, 1994, *Trois nuits avec Madox*, 1994, *L'histoire des ours pandas racontée par un saxophoniste qui a une petite amie à Francfort*, 1994, *Cils interdits pendant la nuit*, 1995, *Paparazzi ou la chronique d'un lever de soleil avorté*, 1995, *Comment pourrais-je être un oiseau?*, 1996, *Du sexe de la femme comme champ de bataille dans la guerre en Bosnie*, 1996 etc.

Numeroase piese de teatru, scrise în fr. sau trad. din rom. în fr., germ., magh. au apărut sub formă de volum la diferite edituri din străinătate. Matei Vișniec este prezent, totodată, cu poeme în antologii publicate în Franța, Italia, Germania, Rusia etc.

O altă formă de publicare a pieselor o constituie frecvența lor punere în scenă de către teatre din România și Franța, dar și din Germania, Finlanda, Statele Unite, Polonia, Austria, Rusia, Olanda, Belgia, Elveția, Canada, Ungaria, Ucraina etc.

LA FEMME COMME CHAMP DE BATAILLE de Matei VIȘNIEC - Création Festival d'Avignon 1999

L'œuvre de Matei Vișniec est déjà riche de nombreuses pièces scéniques. Ce qui est remarquable pour un auteur relativement jeune, il nous a aussi écrit ces deux comédies, qui s'inscrivent dans une œuvre plus vaste, celle d'un auteur qui ne cesse de nous surprendre par la variété de ses créations.

C'est en dénonçant les aspects que l'Occident dépeint avec "Europe Centrale" et décrivant les attitudes contradictoires d'un peuple qui vit des tragiques événements des Balkans, Matei Vișniec nous met en scène de deux femmes, clouées dans la situation de la femme-bataille.

du vendredi 9 au samedi 31 juillet 1999 à 18h00

LE TEP EN AVIGNON

au Théâtre du Chêne Noir 8, bis rue Sainte Catherine 84000 AVIGNON

LA FEMME COMME CHAMP DE BATAILLE

de Matei VIȘNIEC

mise en scène : Guy RÉTORÉ

avec : Chantal DERUAZ, Teresa OVIDIO

conseiller littéraire : Philippe IVERNEL

photographie : André ACQUART

O parodie a ritualului vieții zilnice

TEATRUL lui Matei Vișniec, judecat ca text, s-a clasicizat surprinzător de rapid. El nu mai poate provoca un scandal artistic, de genul celui declanșat cândva de dramaturgia lui Ionescu sau a lui Beckett.

Piesele lui Matei Vișniec sunt bizare, inclasificabile, ca textele celor mai nonconformiști și sfidători scriitori (onirici, suprarealiști, adepți ai literaturii absurdului ș. a. m. d.). Și totuși, ele nu se înfățișează ca un act de nesupunere sau provocare. Se desfășoară în fața cititorilor calm, civilizat. Este ca și cum o muzică demonică ar fi interpretată la pian, într-un salon, de un muzician sobru și respectuos față de asistență, îmbrăcat în frac.

Atitudinea distinsă și ușor blazată poate fi considerată o marcă a postmodernismului, în măsura în care postmodernismul reprezintă o clasicizare (prin antologare, glosare, parafrazăre) a literaturii moderne. Dar chiar dacă n-ar fi existat, postmodernismul ar fi fost inventat de Matei Vișniec, ca mijlocul lui de exprimare cel mai convenabil. Scriitorul este politicos și distant față de viață, față de literatură și față de propriul său scris. El își cucerește cititorii printr-o retorică elegantă, practică cu sentimentul inutilității ei.

Unele dintre piesele lui Matei Vișniec sunt parabole. Altele însă nu semnifică ceva anume. Practic, ele nu au acțiune, dar personajele lor fac mereu ceva important. Discută cu gravitate, într-un stil ceremonios, chiar dacă discuția nu duce la nici o concluzie utilizabilă în viața de fiecare zi, revitalizează instituții care inspiră respect, chiar dacă sunt fictive (fictive în spațiul ficțiunii), fac investigații meticuloase, chiar și fără să existe un obiect al investigațiilor. Este o lume textuală, o construcție de cuvinte, o parodie tactică a ritualului vieții zilnice.

În toate piesele, fie ele parabole sau simple jocuri ale imaginației, găsim secvențe din ceea ce s-ar putea numi o comedie a comportamentului ființei umane în societate. Această comedie trebuie considerată adevărată substanță a dramaturgiei lui Matei Vișniec.

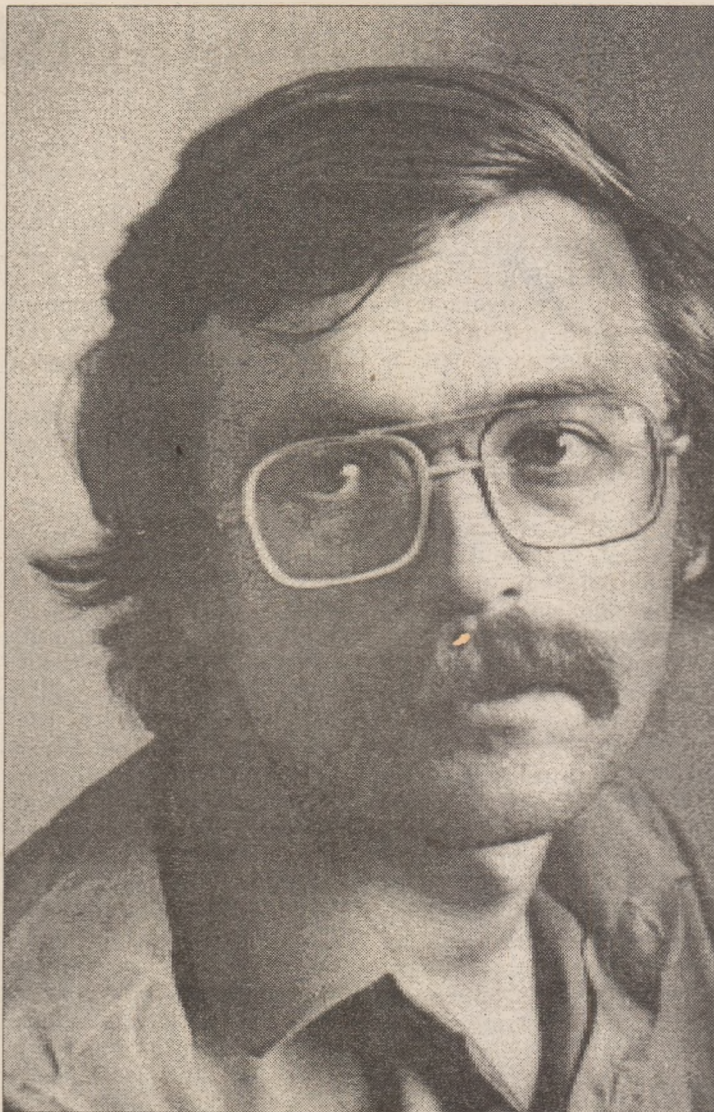
În *Căi la fereastră*, de exemplu, dincolo sau, mai exact spus, dincoace de sensul profund al piesei (incapacitatea unei femei de a cuprinde cu mintea războiul în care pleacă, pentru a muri, fiul ei) se impune

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

Matei Vișniec (II)

atenției o comedie a sfaturilor materne:

"MAMA: Geamantanul nu trebuie umplut niciodată până la refuz. Cine umple geamantanul până la refuz jenează pe cei din jur.

FIUL (agită): Calul s-a oprit și se uită drept încoace. Oare trebuie să închidem fereastra?

MAMA: Ai terminat? Dacă ai terminat poți să bei un pahar cu apă. Este apă fiartă la frigider.

FIUL: Calul se uită drept la mine. Oare cine se uită la mine mă vede?

MAMA: Ai mâncat cam repede. Nu e bine să mănânci repede. Cine mănâncă repede face firimituri. N-ai făcut firimituri?

FIUL: Nu.
MAMA: Parcă am auzit căzând niște firimituri. Un bărbat adevărat trebuie să mănânce liniștit, să mănânce tot și să nu facă firimituri. Firimiturile, da-

că au căzut în dușumea, nu mai pot fi scoase niciodată. Din cauza asta cele mai multe dușumele duhnesc îngrozitor.

FIUL: A venit și omul. Acum sunt doi. Calul e vesel.

MAMA: Mai vrei apă? Nici prea multă apă nu e bine să bei. Un bărbat adevărat nu umblă cu burta plină de apă."

În *Buzunarul cu pâine*, sensul metafizic (bărbaților care hrănesc inutil cu pâine un câine căzut într-o fântână părăsită li se aruncă în cele din urmă și lor bucăți de pâine, din cer) este mai puțin important, din punct de vedere literar, decât comedia indignării jucată de personaje:

"BĂRBATUL CU BASTON (într-un târziu): Aștia nu sunt oameni.

BĂRBATUL CU PĂLĂRIE: Nu-s.

BĂRBATUL CU BASTON: Nici nu știi cum să-i numești.

BĂRBATUL CU PĂLĂRIE: Nemernici, cum altfel?

BĂRBATUL CU BAS-
TON: Corect.

BĂRBATUL CU PĂLĂ-
RIE: Sadici!

BĂRBATUL CU BAS-
TON: Absolut.

BĂRBATUL CU PĂLĂ-
RIE: Sadici și lepădături or-
dinare!

BĂRBATUL CU BAS-
TON: Scursuri.

BĂRBATUL CU PĂLĂ-
RIE: Absolut.

BĂRBATUL CU BAS-
TON: Nu se face așa ceva. Ori-
ce, numai așa ceva nu.

BĂRBATUL CU PĂLĂ-
RIE: Sigur că nu se face.

BĂRBATUL CU BAS-
TON: Asasini!

BĂRBATUL CU PĂLĂ-
RIE: Criminali și asasini cu sân-
ge rece!"

În mod similar, în *Omul ca-
re vorbește singur* se distinge o
comedie a confesiunilor pe te-
me amoroase făcute de femei
prietelor lor și de bărbați prie-
tenilor lor, în *Dinții - o comedie
a onorabilității* (pe câmpul de
luptă, un bărbat care fură dinți
de aur din gurile morților res-
pinge indignat ideea complice-
lui sau de a-i căuta pe morți și
prin buzunare: "Cum să-i cauți
prin buzunare? Una e să-i cauți
în gură și alta e să-i cauți prin
buzunare. Eu n-am umblat ni-
ciodată prin buzunarele nimă-
nui."), în *Spectatorul condam-
nat la moarte - o comedie a acu-
zării furibunde*, fără argumente,
în *Bine, mamă, da' ăștia pove-
tesc în actu' doi ce se-ntâmplă
în actu' întâi - o comedie a spo-
rovăielii meseriașilor în timp ce
execută o lucrare etc.*

Până și vorbirea trunchiată,
din cauza suferinței atroce, a
răstigniților pe cruce este paro-
diată, cu umor negru, în *Paian-
jenul în rană* (cu mențiunea că,
în semn de respect față de Isus,
numai celor doi tâlhari, din
stânga și dreapta lui, le este atri-
buit acest mod de a vorbi).

Lumea este privită de Matei
Vișniec de la mare distanță, așa
cum era privită de George Ba-
covia. Ca și cum s-ar afla în vi-
zită pe Pământ, dramaturgul în-
registrează, mirat și ușor amu-
zat, automatismele din compor-

țarea pământenilor.

O anumită mobilizare sufle-
tească a sa poate fi sesizată în
piesa *Țara lui Gufi*. "Țara lui
Gufi" este o țară a orbilor, con-
dusă de un văzător, Gufi, în
preajma căruia se află un chior,
Lulu, cu statut de clovn. Supușii
au fost obligați de suveran să nu
vadă, acesta având intenția pre-
tins nobilă de a-i feri de dezilu-
zii. Pentru a constrânge popula-
ția țării la orbire, Gufi a desfiin-
țat culorile, acoperind printre al-
tele picturile murale din palat cu
o tencuială pământeie. În portre-
tizarea regelui și a curtenilor,
Matei Vișniec se lasă în voia
spiritului ludic. Personajele
"negative" par să fi rezultat din
colaborarea lui Jarry cu Urmuz.
În schimb Iola, fiica lui Gufi, și
Robderouă, care o învață să va-
dă, formează un cuplu de îndră-
gostiți desprins parcă din bas-
mele populare românești. De
altfel, în întreaga piesă, Matei
Vișniec se folosește, cu irepresi-
bila lui înclinație spre parodie,
de o erudiție folclorică specta-
culoasă, în tradiție rabelaisiană.

Piesa, reprezentare a unei
dictaturi terifiante, pare scrisă,
în mod paradoxal, într-o stare
de prea-plin sufletească. Voioșia
autorului face ca măștile gro-
tești ale prostiei omenești să nu
îngrozească. Ele creează mai
curând o atmosferă de feerie
lingvistică.

Teatrul lui Matei Vișniec
este mai mult literatură decât
teatru. În principiu, orice spec-
tacol cu o piesă de-a sa (oricât
de bun ar fi regizorul) dezamă-
gește. Actorii care, cu greutatea
corpului lor, fac să troznească
dușumeaua scenei și ale căror
voci izvorăsc din adâncurile
umede ale gurilor au o concre-
tețe brutală, incompatibilă cu
frumusețea abstractă a acestei
creații dramaturgice. Replicile
din care se compune ea încântă
mai mult dacă sunt auzite în
imaginație decât dacă sunt auzi-
te cu adevărat.

Căderea în istorie

ÎNCEPÂND cu piesele
Teatru descompus sau
mul-ladă-de gunoi și
*Femeia ca un câmp de
luptă* sau *Despre sexul
femeii - câmp de luptă în
războiul din Bosnia*, apărute în
limba română în 1998, în scrisul
lui Matei Vișniec se petrece o
schimbare. În mod vizibil, dra-
maturgul face efortul de a-și
învinge propria virtuozitate lite-
rară, de-a o transforma dintr-un
scop într-un mijloc. El a devenit
mai receptiv la drama lumii în
care trăiește și și-a asumat riscul
artistic de-a o reprezenta. Putea
să piardă totul procedând la
această cădere din atemporalitate
în istorie, dar n-a pierdut
nimic. Dimpotrivă, teatrul său a

devenit acum mai ofensiv în cu-
cerirea publicului, s-a transfor-
mat într-un mesaj imperativ, de
care nu se mai poate face
abstracție.

Teatru descompus are în
componentă monologuri și dia-
loguri care "se doresc a fi niște
elemente de arhitectură textuală
pentru un teatru modular". În
aceste condiții - explică autorul
- "spectacolul își poate modifica
imaginea de la o seară la alta în
cazul în care regizorul (sau ac-
torii) reorganizează modulele
textuale la fiecare reprezenta-
ție".

"Teatrul descompus" este,
așadar, un teatru care poate fi în
numeroase feluri recompus.
"Modulele textuale", monolo-
guri în marea lor majoritate,
seamănă cu cărțile de joc, în
sensul că au valoare și luate se-
parat, și incluse într-o combina-
ție. Fiecare dintre ele este, în
mod inconfundabil, un text de
Matei Vișniec. Autorul pleacă
de obicei de la o premisă stupe-
fiantă și o dezvoltă logic, cu un
calm imperturbabil și cu un fel
de grație științifică, până la
epuizarea tuturor semnificațiilor
posibile. Procedează ca un con-
ferențiar care ar vorbi mereu re-
verențios și distant, indiferent
dacă sala în care vorbește ia foc
sau dacă lui însuși îi cad pantaloni.
Politețea desăvârșită a dis-
cursului lui Matei Vișniec are o
indefinibilă tentă ironică, dar și
ceva neliniștitor, ca obiectivi-
tatea cerimonioasă a discursu-
lui lui Kafka.

Tot acest arsenal al seducției
literare este folosit însă nu pen-
tru a obține aplauze, ci pentru a
ajunge la conștiința cititorului și
a-i comunica situații de un răs-
colitor dramatism. Personajul
care îl obsedează pe dramaturg
este *omul de azi*, incapabil, cu
toată măreția lui de cuceritor al
planetei și, în perspectivă, al
cosmosului, să-și găsească li-
niștea sufletească, măcar așa
cum și-o găsea pe vremuri un
țăran, integrat armonios în co-
lectivitatea lui sătească. În era
telecomunicațiilor, ființa ome-
nească nu-și mai dorește decât
să nu comunice cu semenii săi:

"Dacă vreau să fiu singur
mă opresc, scot creta neagră din
buzunar și trag un cerc în jurul
meu. În interiorul cercului sunt
la adăpost. Când sunt în cerc,
nimeni nu poate și nici nu are
dreptul să mi se adreseze. [...]"

Potrivit unor sondaje recen-
te, locuitorii orașului își petrec
mai bine de trei sute de zile pe
an în interiorul cercurilor. S-a
făcut deja un recensământ al ce-
lor care n-au mai ieșit din cercul
lor de cinci ani, de zece ani, de
douăzeci de ani."

Aceasta este însă numai una
dintre ipostazele nefericirii. Mai
există omul tratat de cei din jur
ca o ladă de gunoi, omul care își
face o profesie din întreținerea

Ilustrații de Elena Simirad Munteanu la *Țara lui Gufi*

mașinilor utilizate pentru recol-
tarea cadavrelor de pe câmpu-
rile de luptă, omul care propo-
văduiește, în stilul reclamelor
de la TV, spălarea creierelor,
omul care suportă insistența ab-
surdă a unor anchetatori și așa
mai departe. Piesa s-ar putea in-
titula, de fapt, "omul descom-
pus" - descompus în elementele
ultime ale condiției sale tragice.
Regizorul - dar și cititorul, pen-
tru că și el se află în postura
unui regizor - poate recompu-
ne din aceste elemente, în multe
feluri, masca plângătoare a o-
mului de azi.

IMPRESIONANTĂ prin
tragismul amplu orchestrat
și prin ducerea la bun sfârșit
a unei întreprinderi artistice
pline de riscuri este piesa
Femeia ca un câmp de luptă,
inspirată din războiul din
Bosnia. Un subiect al mass-me-
dia din întreaga lume, incom-
patibil, teoretic, prin actuali-
tatea lui brutală, cu teatrul
superartistizat al lui Matei Vi-
șniec, a intrat totuși în atenția
dramaturgului, care, întrecân-
du-se pe sine, l-a dezvoltat
admirabil.

Curajul de a face literatură
din gazetărie este depășit doar
de curajul de a fi melodramatic.
Pentru prima dată de când scrie,
Matei Vișniec recurge la mijloa-
cele specifice unei melodrame și
totuși nu abdică de la bunul-gust.

De altfel, semnul distinctiv
al marii literaturi îl constituie
tocmai atingerea acestei perfor-
manțe care pare de domeniul
imposibilului: să fii melodra-
matic fără să fii ridicol. Matei
Vișniec "povestește" în piesa sa
ce se întâmplă cu o femeie care
a fost violată în împrejurările
războiului din Bosnia și care îl
repudiază pe copilul din burta ei
ca pe un odios intrus, ca pe un
violator intern, la fel de autori-
tar și nerăbdător ca violatorii
propriu-ziși. "Istorisirea" ne
prinde în patetismul ei dezlân-
țuit, fiind realizată cu artă. Fe-
meia violată refuză să dialo-

gheze și în cele din urmă
dialoghează inutil cu o ameri-
cancă de la un centru medical al
NATO. Între ele există o pră-
pastie. Prima își strigă deznă-
dejdea, în timp ce a doua îi
acordă asistență psihiatrică, fo-
losind mecanic cunoștințele
conspectate din manualele de
specialitate.

Ca orice melodramă, și
aceasta are un *happy-end*.
Dorra, femeia violată, o anunță
pe Kate, americanca naivă în
conștiinciozitatea ei, că a luat
hotărârea să păstreze copilul. Cu
mențiunea, însă, că această re-
zolvare fericită nu este deloc
fericită și că nu are nimic con-
vențional. Dorra renunță la avort
în momentul în care, plim-
bându-se pe malul lacului, ci-
tește inscripția de pe un copac:

"VĂ INFORMĂM CĂ
ACEST ARBORE ESTE
MORT. EL VA FI DOBORÂT
ÎN SĂPTĂMÂNĂ DINTRE 2
ȘI 8 APRILIE. ÎN LOCUL
SĂU VA FI PLANTAT IME-
DIAT, PENTRU BUCURIA ȘI
FERICIREA DUMNEAVOĂȘ-
TRĂ, UN ARBORE TÂNĂR."

Cu alte cuvinte, "înțeleaptă"
hotărârea a Dorrei reprezintă de
fapt un abandon. Femeia se sin-
ucide generos, dar se sinucide
(din punct de vedere moral).
Analizat cu atenție, *happy-end*-
ul dezvăluie o tristețe metafizică.

Ceea ce se termină
în schimb în mod sigur cu bine
este aventura artistică în care s-a
angajat autorul. Pe el putem să-l
aplaudăm la sfârșit fără reținere
ca pe un învingător.

Piesele următoare - *Istoria
comunismului povestită pentru
bolnavii mintal*, *Paparazzi* sau
*Cronica unui răsărit de soare
avortat* etc. - sunt de aceeași
factură. Descoperirea *teatrului
politic* (cum altfel am putea să-i
spunem?) îl relansează pe Matei
Vișniec în cursa, atât de bine în-
cepută, pentru obținerea unui
loc bun în dramaturgia univer-
sală contemporană (după ce în
dramaturgia română contempo-
rană are deja locul întâi). ■

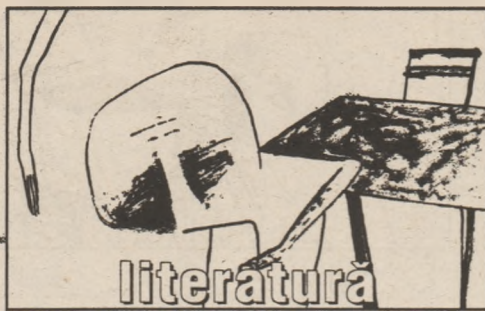
DU 9 AU 31 JUILLET 1999 FESTIVAL OFF

**LA FEMME
COMME
CHAMP DE
BATAILLE**
de Matei Vișniec

18h

B 05, RUE SAINTE CATHERINE - LOCATION : 04.90.82.40.57

Comentarii critice

Călătorie în timp

AȘA se intitulează cartea, ingenioasa carte a Ioanei Pârvulescu, oferindu-ne o lectură pe cât de antrenantă, pe atât de instructivă. Scrisă cu talent, cu o vervă a comentariului care ne ține mereu în priză, cu o reală înzestrare de psiholog, de portretist și evocator, cu o informație uneori uluitoare, cvasicompletă, ea reconstituie nu numai imaginea complexă a Bucureștiului dintre războaie, dar, în mare, însăși viața normală a României din acea epocă, distrusă în modul cel mai brutal de comunism, și azi, încă departe de a fi recuperată.

Într-o *Bibliografie subiectivă* (vrea să zică selectivă) autoarea ne comunică sursele de documentare folosite: presa, presa literară, jurnalele, „agende” scriitorilor (Gala Galaction, E. Lovinescu, Mihail Sebastian, Octav Șuluțiu, Arșavir și Jeni Acterian), memoriile, corespondența, volume de interviuri și anchete literare, albume fotografice, înregistrări radio. Ea consultă cu pasiune cataloagele, anuarele, ca acela editat de *Soccec* în 1925, doldora de informații, care-i pun la dispoziție date și adrese dintre cele mai insolite. Comentarea faptelor, a evenimentelor este raportată mereu la literatură, scriitorii ocupând locul central al scenei. Ioana Pârvulescu nu exclude imaginarul, închipuindu-și, de pildă, cum ar fi arătat eroii unor bine-cunoscute romane (Adela, Fred Vasilescu, Felix) și chiar poezii și prozatorii epocii: Liviu Rebreanu se plimba ziua cu un Chevrolet roșu, iar noaptea, (adaug eu, când nu scria) privea cerul cu luneta, Octav Șuluțiu își cumpăra galoși și citea *Elemente de estetică* de Croce, Bacovia fuma cu sete și bea pe tăcute, Ion Barbu, opioman, avea 5-6 studenți la cursurile lui de matematici superioare, Camil Petrescu se gândea să se apuce de chimie. Altă dată, presupune câte săptămâni sau luni ar fi putut locui în hoteluri luxoase, cu banii primiți ca premiu în 1930, Mateiu Caragiale pentru *Craii de Curtea Veche* și Ion Barbu pentru *Joc secund*.

Bucureștiul parcurge o scurtă perioadă de tranziție care se consumă în câțiva ani, când se împletesc două tipuri de civilizație. Autoarea ascultă (de asemeni, în imaginație) „motoarele limuzinelor amestecate cu sunele potcoavelor și urutul tramvaielor.” Coborând în document,

ea constată că în 1922, pe străzi, „caii par la fel de mulți ca automobilele, iar mirosul de bălegar, la fel de puternic ca izul de benzină.” Dar aceasta până în 1929, când „se scot din circulație ultimele șapte vagoane de tramvai cu cai.” Se schimbă mijloacele de locomotie și, totodată, mentalitățile. Pentru moment, Ioana Pârvulescu fixează *culoarea locală*, uneori cu pitorescul ei, observă cum arăta viața Bucureștiului de fiecare zi, moda femeilor, care pe atunci (în 1930) nu purtau pantaloni, iar bărbații își țineau sacoul încheiat la toți nasturii, încravați și cu pălăria pe cap, chiar și pe timp de caniculă. oamenii aveau și un vocabular și un mod de adresare specific. „Își vorbeau politicos, numai cu *dumneavoastră*, chiar cu *domnia voastră*, ne spune autoarea, iar între prieteni buni, cu *dumneata*.” Ei merg la *prăvălie*, nu la magazin, tinerii se duc cu *banda*, nu cu gașca, la *dancing*, nu la discotecă, circula cu *automobilul*, nu cu mașina. Tot pe atunci, roata de rezervă era fixată „pe dinafară”, numerele de telefon aveau cinci cifre, autoarea noastră totuși notând un mic detaliu dintre altele, care pigmentează narațiunea, și anume că în 1933 la 20109 răspundea Camil Baltazar din redacția „României literare.”

ÎN SCURTĂ vreme (1929-1934), un primar de ispravă Dem. Dobrescu a realizat *urbanizarea* capitalei, tăind străzi drepte, lărgind bulevardele, care „s-au umplut de clădiri construite după ultimul val al modei arhitectonice.” A amenajat lacurile Snagov și Băneasa, a înfrumusețat Cismigiu și, foarte important, a *sprîjinit cultura*.

Aruncând o privire globală, înainte de a intra în „detalii”, Ioana Pârvulescu salută și caracterizează, plină de entuziasm, lumea interbelicilor, „care nu era nici paradis, nici infern, ci o lume normală, o lume a tuturor posibilităților și un loc sub soare ca oricare altul.” Ideea de *lume normală* va reveni ca un leit-motiv, ea fiind o adevărată axă a cărții. A existat, cum spunea autoarea, o „viață în roz” a prosperității, a oamenilor surzătorii, dar, prin contrast, și o „viață în negru”, a muncitorului care lucra de dimineața până seara, a micilor negustori și meseriași ambulanți: „oltenii”, geamgiii, lustragiii, florăresele. Nu este ignorată nici lenea orientală a unora, „incapabili de lucruri

mari”, dezorganizați și care, expresia mi se pare exagerată, ar „duce la dezastru toată România Mare.”

Ioana Pârvulescu zăbovește apoi asupra diverselor aspecte majore, precum politica, afacerile externe, criza financiară, criza morală etc., apelând mereu la opiniile scriitorilor. O întrebare care se pune prin 1935-1936, când Liga Națiunilor devenise ineficientă, era: va fi pace sau război? Nu se dă un răspuns în carte, cum nici nu era posibil. Dar anumite orientări politice semnificative ne sunt semnalate. Camil Petrescu publică un articol dur despre Lenin și „domnia bolșevismului”, echivalată cu „domnia semidoctismului”. Și mai explicit este economistul Ernest Ene. El vorbește în 1934 despre „ferocitatea de care dă dovadă Stalin”. Dar poate cel mai direct se dovedește Arghezi, care, deși se declara împotriva implicării politice a scriitorului, acuza în 1937 U.R.S.S. ca fiind „o țară în care o clasă intelectuală a dispărut întreagă prin asasinat politic și unde zi de zi orice năzuință de libertate și orice tendință de individualizare sunt doborâte cu glonțul.”

Începutul războiului se reflectă emoționant în jurnalul lui Gala Galaction și în „agende” lui E. Lovinescu. Oamenii își pun acum o altă întrebare: cu nemții sau cu francezii?

Un larg spațiu acordă Ioana Pârvulescu literaturii interbelice propriu-zise, ea remarcă ecoul senzațional pe care l-a avut pe atunci romanul *Amantul Doamnei Chatterley* al lui H. D. Lawrence, acesta contribuind în mare măsură la modernizarea romanului românesc, aflată la apogeu în 1933: „Entuziasmul narativ e fără precedent, iar soluțiile propuse se armonizează cu cele din romanul european.” (Exemple: *Patul lui Procust*, *Femei*, *Cartea nunții*, *Măitreyi*, *Adela*, *Creanga de aur*). „Romancierii anului 1933 depășesc marile tabuuri narative în zona sexualității.” Vine și o concluzie: „... viața literară a anilor '30 e mai animată și mai lipsită de complexe ca oricând, povestea de dragoste a Doamnei Chatterley, știută de toată lumea, nu a rămas fără urmă.”

Mergând pe această linie, Ioana Pârvulescu deschide o acoladă asupra *opțiunii amoroase a scriitorilor*. Sunt mai ales de reținut iubirile care au avut efecte literare și care prezintă și o particularitate ceva mai ciudată. Anton Holban și Octav Șuluțiu au

iubit aceeași femeie. Primul scrie *Jocurile Daniei*, al doilea romanul *Ambigen*. Situația se repetă, parcă și mai spectaculos, în cazul Camil Petrescu/ Mihail Sebastian, iubind-o amândoi pe actrița Leny Caler. Aceasta ar fi fost prototipul Doamnei T. și totodată modelul eroinei din *Jocul de-a canța*.

Revenind la străzile orașului, Ioana Pârvulescu o admiră pe cea mai reprezentativă, Calea Victoriei, cea mai animată, plină de o mulțime de pietoni, care abia mai lasă loc să se strecoare automobilele.

Domnește voia bună și veselia. Frumoasele femei ieșite la plimbare atrag atenția lui Coco în „Bilete de papagal”. Autoarea continuă cu descrierea Cismigiului, pe ale cărui alei îi zărește adesea pe Lovinescu și Eftimiu, amândoi locuind în apropiere, a vieții teatrale, a cinematografului, „o adevărată fascinație a epocii”. Prin marele număr al sălilor de spectacol (supuse parcă unui adevărat recensământ), Bulevardul Elisabeta era numit „Hollywoodul românesc.” Cinematograful reprezenta locul de distracție cel mai frecventat. Încă de atunci concura de departe sălile de teatru, de operă și concert. Urmează considerații despre muzică și scriitori, despre vacanțele acestora la Balic, unde se practica nudismul, despre sport și ecourile lui literare, despre performanțele tehnice (ing. Gogu Constantinescu), avion, radio, patefon. Autoarea cunoaște, ca nimeni altul, toate firmele și mărcile de automobile, cât costa în 1931 un aparat de radio, cât o cameră la un hotel de lux, și chiar lista amenajărilor contravenționale din Cismigiu. Documentația ei este de-a dreptul uimitoare. Insistă asupra unui important eveniment scriitoricesc, *Săptămâna cărții*, inițiată de amintitul primar Dobrescu și patronată de Regele Carol al II-lea, ține să evidențieze rolul benefic al Editurii Fundațiilor Regale, dar și raportul dintre scriitori, editor și librar, mai întotdeauna, ca și azi, în defavoarea celui dintâi.

Nu lipsește din cartea Ioanei Pârvulescu nici evocarea cafenelilor, a restaurantelor și a grădinilor de vară. Pasionată a „detaliilor” pe care declară că „le pune sub lupă”, ea ne descrie o zi

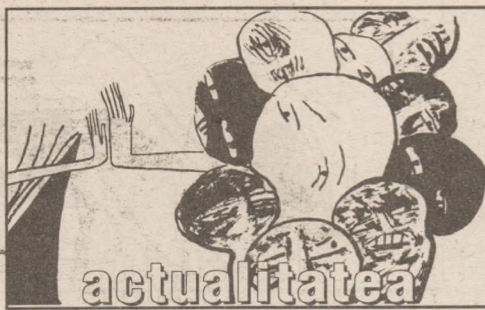

din viața unei femei trăind în interbelic, într-un fel se amuză comentând vârstele și mai cu seamă defectele scriitorilor. Și n-am epuizat întregul sumar.

IOANA PÂRVULESCU își avertizează cititorul cu modestie că a realizat „un *decupaj limitat* pe care-l mărturisește *subiectiv*.” Sigur că mai puteau fi prezentate confruntările și dezbaterile politice, polemice literare, manifestările „străjeresti” ale lui Carol al II-lea, Târgul Moșilor, anumite obiceiuri, precum aruncarea crucii în Dâmbovița, de Bobotează ș.a. Autoarea nu le putea epuiza pe toate într-un spațiu totuși restrâns. Dar temele ei, nu puține, sunt excelente puse în pagină, toate ținând ideea cardinală a *normalității*. Deși nu vrea să tragă o concluzie, aceasta reiese din text: „Un lucru mi-a devenit însă limpede: în anii dintre războaie, înfruntarea dintre bine și rău se petrece în genere în limitele normalității și, de cele mai multe ori, binele câștigă.” Dovadă că într-un timp infim (două decenii) „a luat naștere o lume nouă, temeinic construită, care a învins vechile inerti.” Și totul s-a petrecut pentru că era *libertate*. Ea a condus la ivirea unei țări de mici proprietari, unde individul, dacă muncea și era capabil, avea deschise toate posibilitățile. O spune explicit Ioana Pârvulescu în finalul cărții sale remarcabile, care exprimă un *adevăr fundamental*: „Fiecare om avea un bun al său: o casuță, fie și fără canalizare, sau un cal, sau o bucată de pământ, sau câteva găini, un lucru al său și numai al său, pentru care nu trebuia să dea socoteală. Valoarea se impunea de oriunde ar fi venit.”

Al. Săndulescu

Noiembrie

ESTE aproape de neîn-
teles cum un poet
„tradiționalist” la G.
Călinescu și „avan-
gardist” cu acte (de creație) în
regulă la revistele *Integral* și
unu, simbolist și neoclasic cu
arvuna foiletonistică (*Noi, sim-
bolistii* și *Spre clasicismul cel
nou*) sau „expresionist à la Ko-
koschka” în viziunea lui Ov. S.
Crohmălniceanu, s-a putut pier-
de, ca „zeama cea bună” a harbu-
zului bine copt, printre crăpātu-
rile unor valorificări artistice la-
cunare. Benjamin (Wechsler)
Fundoianu, „neprețuit pentru că e
necunoscut” – cum just își începe
Mircea Martin monografia –, se
naște la 14 noiembrie 1898 la Iași
și moare în 1944, gazat la Aus-
chwitz. Precoc și bine înarmat
cu informații culturale de sub-
stanță, „cutezătorul Veniamin” –
nume dat de Gala Galaction pro-
tejatului său – pornește o
insurecție juvenilă împotriva tu-
turor clișeeilor pe care vrea să le
curețe „de zgura unanimei înțe-
legeri”. Deși debutul său poetic
în revista ieșeană *Valuri* (1914),
precum și primul volum in-
titulat, biblic, *Tagăduința lui
Petru* (1918) rămân fără ecou,
Fundoianu continuă să facă risi-

pă (și paradă) de idei literare și
teme diverse în reviste ca :
*Rampa, Adevărul literar și artis-
tic, Contemporanul, Sburătorul
literar* etc.. Negativist cu hrană
piezișă din spiritul de frondă
personal și din ebuliția polemi-
că a epocii în căutare disperată
de „diferențieri”, Fundoianu
publică în 1922 *Imagini și cărți
din Franța*. În stilul său agresiv,
juvenil arogant, pe care E. Lo-
vinescu îl ironizează cu elegan-
ță, observând că „ferocele” cola-
borator oficială „ca și cum za-
rafi ancestrali i-ar fi lăsat moște-
nire o balanță ideală”, insurgen-
tul scrie o prefață incendiară.
Dintr-o singură trăsătură de
condei (vai, cât de neinspirată!)
anexează și aservește întreaga
literatură română celei franceze,
nu doar citită și înțeleasă de el,
ci și ... „trăită”. Această „coloni-
zare” fermă, cu sacrificări de
genii și aboliri arhetipale, echi-
valează cu un autodafé, în fu-
mul căruia pier treptat și merite-
le incontestabile de comentator
literar ale acestui „finăr Nero-
ne”. Sintagma aparține aceluiași

Lovinescu, aparent imperturba-
bil, dar eficient în executarea,
cu metodă, a polemicii mai
mult decât incisiv. Plecarea din
țară în 1923 și stabilirea lui de-
finitivă în Franța, la Paris, ucide
poetul cu rădăcini în Herța și în
strămoșii arendași din Fundoa-
ia, pentru a da naștere cineastu-
lui angajat la studiourile „Para-
mount” și filosofului, apropiat
și discipol al lui Lev Șestov, pe
noul său nume Benjamin Fon-
dane. Dar hiatul dintre cele
două identități este iluzoriu.
Chiar dacă majoritatea pagini-
lor din *Rimbaud le Voyou* au,
pe alocuri, textură autobiografi-
că (în fond, tot ce a scris Fundo-
ianu este implicit sau explicit fi-
lozofie autoreferențială), el nu
și arde manuscrisele și nici nu
face vreodată legământul de tă-
cere al Vizionarului: „Gata cu
vorbele”. Dimpotrivă. Recupe-
rează poezia scrisă între 1917 și
1923 și o publică sub titlul voit
anodin și dovedit în răspăr *Pri-
velisti*, în 1930. De editarea vo-
lului ce cuprinde și un por-
tret inedit datorat lui Brâncuși

se ocupă Ion Minulescu, etiche-
tat în dedicația „virtuală” drept
„primul clopotar al revoltei liri-
ce românești”. Cu o voluptate a
prefetelor incitante de care pare
a se fi molipsit de la Baudelaire
(celălalt idol francez, căruia îi
va dedica ultimul său eseu, apar-
tut postum, *Baudelaire et l'ex-
périence du gouffre*), Fundoia-
nu înșiră *Cîteva cuvinte pătore-
țe* cu vizibil accent avangardist.
Dar dincolo de teribilismul unor
afirmații de tipul: „Volumul de
față aparține unui poet mort, în
vîrstă de 24 de ani, prin anul
1923”, străjuiește, sub coaja au-
toironiei (permanenta sa lumină
de veghe), o luciditate cutremu-
rătoare, blecheriană. Poate a-
mintirea halucinantului „ghetto
ancestral”, pomenit de Ov. S.
Crohmălniceanu, îl face să re-
simtă, atît de dureros – anxios,
împrejmuirile. Tîrgul, „exces-
cență parazitara”, se delimitează
net de țarina sănătoasă și reavă-
nă de dincolo, așa cum într-o
poezie a lui Ioan Alexandru
gardul de piatră al cimitirului
este pus „să nu se molipsească

pămîntul rămas viu / în liber-
tate.” Aceiași Fundoianu „colo-
nist” se dovedește a fi, de fapt,
un admirator fervent, pe viață,
al lui Arghezi cel „iscat din cro-
nicari”. Nu se sfiește nici să îl
pună pe Nică al lui Ștefan ală-
turi de Mallarmé, cu convinge-
rea că pentru a-l înțelege pe
Creangă e nevoie de cel puțin
tot atîtea lecturi și pregătire. Cît
despre Eminescu, romantic in-
tegral, îi face inutili pe Heine,
Musset, Lamartine sau Byron.
Și iată cum, prin hazardul nu
tocmai ușor de prevăzut al inte-
ligenței de o factură cu totul
aparte, lucrurile iau întorsături
contradictorii, dacă nu de-a
dreptul stranii.

O exuberanță depresivă, nu-
mai a lui, îi animă și-i împie-
trește versurile, așa cum orgo-
liul umil al singularității îl tru-
dește întru ridicarea piramelor
de chip cioplit în deșertul icono-
clastiei. Se pare că oximoronul
de profunzime este etrava coră-
biei lui, *Titanic* de pe puntea că-
ruia un *Ulysse* modern își sfi-
dează destinul: „te-aștept să vii,
trompetă de spaimă, Catastrofă”
dar, profetic, îl și deplînge:
„Sous quelle épitaphe / dormi-
rai-je enfin?”

Gabriela Ursachi

calendar

1.11.1865 - s-a născut
Constantin Stere (m. 1936)
1.11.1836 - s-a născut Ioan
G. Sbiera (m. 1916)
1.11.1887 - s-a născut N.
Davidescu (m. 1954)
1.11.1902 - s-a născut
Constantin Chioralia (m. 1986)
1.11.1926 - s-a născut Ion
Ruse
1.11.1929 - s-a născut Vasile
Nicolescu (m. 1990)
1.11.1930 - s-a născut Ion
Toboșaru
1.11.1934 - s-a născut
George Boitor (m. 1976)
1.11.1940 - s-a născut
Victor-Marin Basarab
1.11.1942 - s-a născut
Gabriel Iuga
1.11.1946 - s-a născut
Eugen Uricaru
1.11.1960 - a murit George
Mathei Cantacuzino (n. 1899)
1.11.1961 - a murit Aron
Cotruș (n. 1891)
1.11.1993 - a murit Mihai
Drăgan (n. 1937)
2.11.1816 - a murit
Gheorghe Șincai (n. 1754)
2.11.1869 - s-a născut Iulia
Hasdeu (m. 1888)
2.11.1872 - s-a născut
Cincinat Pavelescu (m. 1934)
2.11.1912 - s-a născut
Dorian Rusalín Grozdan (m.
1991)

2.11.1912 - s-a născut
Gheorghe Ivănescu (m. 1987)
2.11.1916 - s-a născut
Laurențiu Fulga (m. 1984)
2.11.1921 - s-a născut Virgil
Vasilescu (m. 1975)
2.11.1927 - s-a născut
Rodica Toth (m. 1996)
2.11.1935 - s-a născut
Pallocsay Zsigmond
2.11.1976 - a murit Szilágyi
Domokos (n. 1938)
3.11.1866 - s-a născut
Traian Demetrescu (m. 1896)
3.11.1924 - s-a născut
Grigore Beuran
3.11.1924 - s-a născut Paul
Cornea
3.11.1938 - s-a născut
Nicolae Dragoș
3.11.1949 - s-a născut Mihai
Minculescu
3.11.1988 - a murit Melania
Livadă (n. 1919)
4.11.1921 - s-a născut
Nicolae Teică
4.11.1925 - s-a născut
George Ciudan (m. 1985)
4.11.1930 - s-a născut Horia
Aramă
4.11.1937 - a murit D.D. Pă-
trășcanu (n. 1872)
4.11.1966 - a murit Traian
Chelariu (n. 1906)
4.11.1970 - a murit Tudor
Mușatescu (n. 1903)

5.11.1880 - s-a născut
Mihail Sadoveanu (m. 1961)
5.11.1918 - a murit Victor
Anestin (n. 1875)
5.11.1920 - s-a născut
Alexandru Șiperco
5.11.1933 - s-a născut Elena
Zarescu
5.11.1935 - s-a născut Radu
Selejan (m. 2000)
5.11.1942 - s-a născut Mihai
Sin
5.11.1949 - s-a născut
Angela Nache
5.11.1951 - a murit I.C.
Vissarion (n. 1879)
5.11.1978 - a murit Nicolae
Crevedia (n. 1902)
5.11.1979 - a murit Matei
Alexandrescu (n. 1906)
6.11.1905 - s-a născut
Simion Stolnicu (m. 1966)
6.11.1914 - s-a născut
Alexandru Mitru (m. 2000)
6.11.1933 - s-a născut Varro
Ilona
6.11.1933 - s-a născut Ilie
Purcaru
6.11.1940 - s-a născut Mihai
Zamfir
6.11.1947 - s-a născut Alex.
Ștefănescu
6.11.1964 - s-a născut Iustin
Panța (m. 2001)
6.11.1993 - a murit Al. Piru
(n. 1917)

Poezie la două mâini

(urmare din pag. 7)

Iată-le: „și eu mort de mult cu o piatră de moară pe piept / am
hotărât în sfârșit să plec / să pornesc de pildă dintr-un garaj
îneacă în aburi / să merg așa până la un crâng (tufiș) unde mă
așteaptă sora Fântână / să mă rezem acolo de prăbușirea ei”
(G. Naum, *Sora Fântână*, 10 oct. 1986) și „Clopotul a strigat
o singură dată / și fântâna s-a prăbușit la pământ / Și atunci
unul dintre noi a zis / A fost sora exactă / trebuie să mergem
a zis suntem așteptați / de acum încolo măștile nu ne mai sunt
de nici un folos / să ne întoarcem de unde am plecat a zis / el
ne așteaptă în fântână / clopotul avea vocea ei” (I. Tănase,
poate chiar 29 sept. 2001).

O poezie bună este aceea care te îndeamnă să revii, iar
acest volum, care se lasă doar aparent descifrat acceptabil,
oferă destule motive pentru relectură. Multe poeme „se lasă
greu”, dacă nu le ești fidel și nu revii (cu atât mai mult dacă
nu l-ai citit atent pe Naum și nu prea știi cum e cu suprarreal-
ismul). Efect și al faptului că, în comparație cu celelalte volu-
me, *Sora exactă* e o carte mai serioasă în sensul renunțării la
ludic, la ironic, la jocurile textuale mai mult sau mai puțin
gratuite, când poezia era (și) foarte mult joc și plăcere senină
a scrisului inteligent. Iulian Tănase scrie acum un neo-
suprarrealism substanțial, mai *înțelept*, dincolo de paradoxul și
oximoronul de suprafață, o poezie mai întunecată, scormoni-
toare, atent elaborată, matură în toate înțelesurile cuvântului.
Saltul este semnificativ și chiar impresionant, semn că poetul
a crescut mult în ultimul timp și că apropierea de Gellu Naum
i-a fost realmente benefică. Paradoxal sau nu, *Sora exactă*
este cea mai bună carte a sa de până acum și una din aparițiile
remarcabile ale anului.

Marius Chivu

Profil

Omul mării

tiri arogante. Întâmplări pe Siutghiol (Editura Ex Ponto, 2002); cum mărturisește, Constantin Novac își încredințează sufletul „oricărui luciu de apă mângâiat de o boare de vânt”, cu sentimentul „descoperitorului de alte continente”, adică, Palazu Mare, Ovidiu, Siutghiol, debarcaderele Mamaiei, *înăuntru*, așadar, regăsind și aici, în *zona derizorie* a mării de dincoace de plajă, voluptatea de totdeauna a marinarului: Constantin Novac a făcut mii de leghe pe „marea” Siutghiol, într-un alt secol, relatând cu șarmul povestitorului oriental, ca o *sinteză* (neînlocuind, însă, celelalte volume), aventura explorării unei *ficțiuni* și, deopotrivă, a evadării din spațiul concentraționar. Dacă e adevărat că avem o „literatură a Mării”, atunci, Constantin Novac e unul dintre protagoniștii săi incontestabili, printre cei puțini, adevărați; și încă, dacă e adevărată povestea (drama, poate, cum spun unii, azi, tragedia) *refugiului visat*, a spațiului securizant de dincolo de orizontul inaccesibil al Mării sau al Fluviului – fuga în lume, în Turcia, Serbia, oriunde, spre Vest, oricum –, povestirile arogante de pe Siutghiol ale lui Constantin Novac sînt exemple, pentru că, iată, în vreme ce noi citeam „pe uscat” Jules Verne, Mikluho Maklai, James

Cook, Papua-Noua Guinee, Africa, oceanele, *Cărți, mor-minte, cărturari*, cite și mai cite, se întîmplau tot felul de lucruri pe Siutghiol, care puteau potoli setea de necunoscut și exotice pasiuni. Chiar și așa, pe „marea noastră mică”, pe Siutghiol, pe insula Ovidiu, într-o butaforie, într-o continuă mistificare, sperînd, în secret (se putea altfel?) la un cuter pe care să colinde insulele Polineziei sau vișind mereu „cu vele”, cu un „miraculos cabestan din bronz”; James Cook lăsat la vatră, visuri năucite, viața la țară a unui om care a trăit mereu în (i)realitatea imediată a ficțiunii sale, a orizontului atît de aproape și cu atît mai inaccesibil; cum e să visezi (să vrei) să pleci, să călătorești de undeva din Nordul sau din Estul unui spațiu închis și cum e să faci același lucru lîngă valul Mării Negre, mirosind libertatea, *văzînd-o în fiecare zi*, pipăind-o, cu voie chiar să și pășești în ea, să faci o baie pînă la geamandură (fără saltea pneumatică și fără minge!); și atunci? Constantin Novac s-a retras, a căutat altceva, aproape, și-a inventat o lume, o ficțiune, un vis, care au primit mereu *iluzia* realității, zgomotul mării adevărate de alături, de dincolo de șosea, adică: „Pentru că nu puteam ajunge la Marea Neagră, ruda noastră de gradul zero dar

expatriată din motive de complicitate cu alte mări deschise, ne-am mulțumit cu ceva mai mult decît rotundul lichid al unei căni duse la gură. Siutghiolul devenea astfel o mare mai mică, împrumutînd, în imaginația noastră, dacă nu chiar avea, misterele infinitului ocean deocamdată refuzat”. Chiar și comicele (sau, mai bine, groțeștile) ședințe de partid dintr-o maghernită de la marginea Constanței, cu răfuieli dospite și atmosferă încărcată de ură, capătă un „ce” metafizic în vecinătatea mirobolantului Siutghiol: realismul indecent al discuțiilor fără fond, dar cu apăsătoare formă, se pierde în realismul magic al lacului, apoi, al Mării, al orizontului *deschis*, de dincolo de fereastra murdară a maghernitei, prin care, oricît de imprecis (dar cît de voluptuos!), se (între)văd *drumurile regale* spre Japonia, China, Belgia, Danemarca, Cipru, Germania...

NEA TITI, nostromul navei *adevărate* pe care se îmbarcă, în sfîrșit, Constantin Novac, e povestitorul, confidentul, primul cititor al cărții *Fericit cel care, ca Ulise... e povestea* însăși, care (re)modelează; drumurile regale sînt către (în) sine, făcînd posibilă trecerea peste abisul singurătății: „Ce poți face în mo-

notonia unui marș, pe ape pustii, zile și nopți la rînd, decît să ascuți sau să te lași ascultat pentru a putea trece în vîzul și auzul celorlalți, peste abisul singurătății intime?”. În răspunsul la această întrebare se află secretele șturlubaticului narator (cite asemănări cu un alt Creangă, cu șansa de a fi lîngă o altă apă decît Ozana „cea frumos curgătoare și limpede ca cristallul”), ale drumului pe mările lumii, ale prozei (re)produse de „nea Titi”, dar, înainte de toate, ale *cunoașterii de sine*, ale inițierii în ceea ce va fi fiind *eul*, ființa interioară a celui care călătorește *Plutind avan pe marea cea adîncă* sau, aici, în *Rătăcirile voluntare din Povestiri arogante*: eul narator se umple de *lume*, cade ca o ploaie bacoviană, se aruncă în „creuzetul public”, se mărturisește pe vapor ca într-o mănăstire. Așa se face că textele lui Constantin Novac din *Povestiri arogante*, ca și din toate volumele precedente, nu sînt note de călătorii și nu exprimă atît „presiunea spațiului geografic” (cum spune Irina Petraș, în comentariul amintit) pentru că, iată, „rătăcirile voluntare” și contactul cu teritoriile de neatins într-un alt timp de bietul ficționar român sub vreme reprezintă teme, motive, stări de spirit – temelie pentru o Utopie; numele său? Autorul însuși: „Problema e că, în loc să fiu cronicarul voiajului, am rămas cronicarul meu, preocupat de tribulațiile-mi personale. Dovadă, aceste rînduri iradiind un egocentrism dezgustător. Încerc să mă reabilitez”.

Ioan Holban

FARMECUL narațiunii este indeniabil legat de prezența și de misteriosul mesaj al mării”, scrie, cu dreptate, Irina Petraș în finalul articolului său despre Constantin Novac din *Dicționarul Scriitorilor Români*, despre cărți precum *Cheltuieli de reprezentare* (1970), *Adio, Robert* (1974), *Separarea bunurilor* (1975), *Coșorul de pază* (1976), *Vară nebună cu bărci albastre* (1983), *Oameni, furtuni, vapoare* (1984), *Plutind avan pe marea cea adîncă* (1987) și *Fericit cel care, ca Ulise...* (1978), aceasta din urmă, citită, comentată, judecată de „nea Titi” din *Poves-*

Un învingător

pe care o avea viața la țară înainte de război și descrie actele de vandalism prin care comuniștii au distrus civilizația rurală:

“...într-o după-amiază a sunat din nou goarna lui nea Pătru, care nu mai era însă cu var-distul, ci cu vreo trei milițieni, doi tovarăși de la raion - venetici pe care nu-i cunoștea nimeni, cu Nae al Da-Mariei, omul care a furat cândva găinile lui Tăpărilă, ajuns acum secretar p.m.r. și nelipsitul dom Petrișor, adjunctul acestuia. Imaginați-vă un intelectual adjunctul unui analfabet care conducea satul! S-a dat veste atunci să se adune tot satul, cu mic, cu mare, bărbăți, femei, să asculte dispoziția partidului [țărănilor li se cerea să constituie “întovărășiri”]. A început opresiunea prin toate mijloacele: bătaie, insultă, jaful fără rușine, prigoana și hăitui-

la. Țărăni și-au pierdut averea, însumând pămînturile moștenite, caii, vacile, pînă și cîinii, căruțele și uneltele, plus utilajele. Și-au abandonat credința și obiceiurile și le-au rămas numai sapele și secerile, au devenit palmași, s-au înhamat, în locul cailor, la căruțuri improvizate...”

La fel de impresionante sunt versurile lui Nicu Dascălu, expresie a unei sensibilități rănite. Autorul (născut la 27 septembrie 1927) a fost arestat și condamnat la cinci ani de temniță grea, în 1949, din motive politice. Mașinăria sumbră a represiei comuniste i-a distrus tînetea. Dar, din însuși faptul că scrie și publică, la vîrsta pe care o are azi, cărți substanțiale, reiese că nu s-a dat bătut. La cei 76 de ani ai săi, Nicu Dascălu este un învingător. (Alex. Ștefănescu)

Premiile Asociației Scriitorilor din București

Juriul Asociației Scriitorilor din București compus din: D. R. Popescu (președinte), **Iosif Naghiu**, Ioan Es. Pop, Alexandru Condeescu și Eugen Șerbănescu (membri), întrunit în ziua de 23.09.2003, după dezbaterile nominalizărilor, a decis acordarea următoarelor premii literare pe anul 2002:

Poezie
Ion Mircea – *Șocul oxigenului*, Editura Vinea
Paul Vinicius – *Studiu de bărbat*, Editura Muzeului Literaturii Române

Proză
Alexandru Ecovoiu – *Sigma*, Editura Cartea Românească
Marian Ilea – *Vacek*, Editura Dacia

Teatru
Radu Macrinici – *Îngerul electric*, Editura Dacia
Dan Tărchilă – *Teatru*, Editura Cartea Românească

Critică, eseu, memorialistică
Eugen Negrici – *Literatura română sub comunism*, Editura

Fundației PRO
Octavian Paler – *Deșertul pentru totdeauna*, Editura Albatros

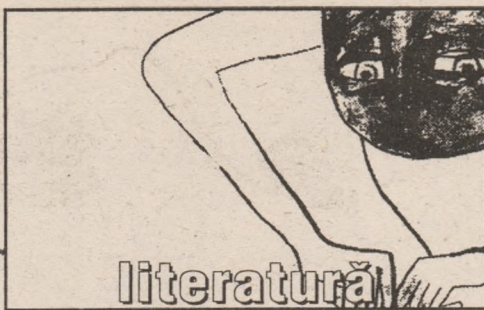
Traduceri
Marius Dobrescu – *Generalul armatei moarte* de Ismail Kadare, Editura Polirom
Jean Grossu – *Nemurirea* de Milan Kundera, Editura Humanitas

Literatură pentru copii și tînet
Maia Belciu – *Întîmplare cu Zâna Mirării*, Editura Didactică și Pedagogică
Mircea Cărtărescu – *Enciclopedia zmeilor*, Editura Humanitas

Debut
Andrei Peniuc – *Un animal mic*, poezie, Editura Pontica
Constantin Popescu – *Mestec și respiri ușor*, proză, Editura Cartea Românească

Premiul pentru Cea mai bună carte a unui autor român stabilit în străinătate
Virgil Duda – *Șase femei*, roman, Editura Albatros

prepeleac

de Constantin Toiu

Tabăra țiganilor (2)

ADUNAREA, parlamentul țiganilor este alcătuit din persoane conturate cu fierul înroșit, precum, – citez pe sărite: Goleman, Cucavel, Burda, Pargheli, Boroș, Guladel, Neagul, ș.a. acesta din urmă un fel de prim ministru care avea fire de a grăi batjocuri câteodată...

Singurul care se arată sceptic în ce privește un stat țigan înjghebat la porunca lui Vodă se arată a fi faimosul producător de ciure Cucavel, care obiectează:

*Intracea se rădica cu ciuda
Cucavel, făcatoriul de ciure
Strigând „Voi faceți din iarbă
crudă*

*Grâu, din toporiște, săcure!...
Ho-ho! nu vă repeziți așa tare.
Că nu sunt toate, păcum vă
pare...*

Utopia tipic țigănească, măreț, goală pe dinăuntru, de care ne molipsim și noi...

Urmează la cuvânt Boroș cel mândru cu mâhnire, apoi Goleman care contestă logoreea parlamentară, zicând disprețuitor:

*...când se înceapă
a grăire... toate ah este
nu plătesc o ceapă!*

(degerată, bine înțelese).

Satana, preschimbat în corb, dă roată pe sus adunării, spărcându-se, cufurindu-se în barba semețului Goleman... – discuția continuând și azi...

Un poet modern, cum spuneam data trecută, s-ar cuveni să aducă spre vorbirea noastră de acum epopeea marelui autor al Școlii ardeleni, nu literal, ci în spirit.

Deocamdată, uitându-mă bine în jur, în stare nu-l văd de-

cât pe Cărtărescu. O replică, la zi, i s-ar da poate și Ficțiunii, lui Leonachi Dianeu, care iscălește Prologul. Neavând noi autori, precum Homer, – după cum spune acesta – care să cânte faptele de vitejie ale neamului nostru... toate acele persoane din căruntelile veacuri... neajungerea limbii neîngăduindu-i nici unui autor să facă față unei asemenea provocări, s-a recurs la un fel de... jucărea, vrând a forma ș-a introduce un gust nou de poezie românească... urmând ca tinerii învățați, cândva, în viitor, și când limba noastră se va fi perfecționat, să pătrundă, eventual, și ei în desigururile unde locuiesc musele lui Omer și Virgil...

Leonachi, constatând limitele graiului și culturii noastre, cu obiectivitatea iluministă a secolului XVIII, încheie astfel, premonitoriu:

„Eu (spuind adevărul) vreau să mă repez într-o zburată, tocmai în vârful mintei acestui, unde e sfântarul muselor, ca să mă deprind într-o armonia vierului ceresc al lor; dar ce folos! Căzui și eu cu mulți alții deprună, și căzui tocmai într-o baltă, unde n-auzii decât broaște cântând!...

*

Puțini scriitori români au intuit soarta poporului nostru, cu secole în urmă, fie și cu ajutorul unei jucărele... Al unei inteligențe formidabile, de fapt.

Balta, mocirla în care ne aflăm astăzi, căzuți sau adânciți în ea printr-un regim atât de stricacios... ca p și de și s-ul unei caricaturi groșești a Țiganiadei, ea însăși o caricatură, fala, totuși, a literaturii noastre – ar trebui să ne dea de gândit. ■

Precizări

În numărul 45 al revistei noastre, la pag. 29, în textul articolului despre Benjamin Fondane, a apărut din eroare o fotografie care nu este a poetului.

În pag. 32, la Revista revistelor, pe coloana I, rîndul 27 de jos, se va citi corect: Marius Ianuș.

Ne cerem scuze cititorilor pentru aceste greșeli.

*

Redacția nu cenzurează textele colaboratorilor, chiar dacă nu este întotdeauna de acord cu conținutul sau cu stilul lor. În numărul 44, pagina 19, ultima propoziție din articolul dlui Mircea Popa este departe de a întruni asentimentul nostru. Era mai bine dacă, măcar de data asta, am fi apelat la cenzură. (R.I.)

AU E tocmai ușor să-ți formezi, consultând mai multe gramatici românești, o idee limpede despre forma accentuată de dativ a pronumelui reflexiv. În tratate și manuale diferite este indicată uneori forma *sie*, alteori *sieși*, adesea ambele („își spune *sie* / *sieși*”), într-o ordine despre care nu este foarte clar dacă reflectă intenția normativă a autorilor sau mai curînd constatarea unor tendințe ale uzului. În *Gramatica pentru toți* (ed. a II-a, 1997, p. 168), Mioara Avram își manifestă preferința pentru *sie*: „Formele accentuate de dativ sînt puțin întrebunțate în limba contemporană, ceea ce explică ezitățile cu privire la forma corectă *sie* (alături de care se întîlnesc uneori variantele învechite *șie*, *sieși* sau *sieși*)”. Într-o lucrare similară, *Gramatica limbii române* (1997), Dumitru Irimia cuprinde doar forma *sie* (ilustrată prin citate din Eminescu). În *Gramatica limbii române* („Gramatica Academiei”) din 1966 erau înregistrate ca forme standard atît *sie*, cît și *sieși* (*sie* și *sieși* fiind considerate învechite). Între gramatici apar deci diferențe notabile în aprecierea și recomandarea formelor; nu altfel stau lucrurile în dicționare. În DEX sînt incluse, ca forme egal îndreptățite, *sie* și *sieși* (nu însă *sie*). E drept că puțini se gîndesc să caute într-un dicționar explicativ asemenea forme; un instrument de verificare gramaticală, ca DOOM, cuprinde în schimb pe *sie* și pe *sieși* (nu și pe *șie*), cu articolul principal consacrat lui *sieși*.

Raritatea în uz a reflexivelor accentuate se explică prin existența unor construcții echivalente, cu pronume personale, eventual însoțite de adjectivul de întărire, observate deja de I. Heliade Rădulescu, la 1828: *lui însuși*, *ei însuși*, descrie și de Al. Philippide, în 1897: „Mai rar decît *sine* se întrebunțează *șie* (ori mai bine *sie* și *sieși*) și se înlocuiește și el de obicei prin *lu*” (p. 242).

Dacă încercăm să verificăm cu ajutorul căutării automate în Internet frecvența actuală a celor două forme principale, *sie* și *sieși* (ignorînd variantele cu *ș* inițial, mascate de absența diacriticelor, și ocolind omonimia cu sigla SIE, foarte prezentă în textele românești din ultima vreme!), observăm că *sieși* e în avantaj clar. *Sie* este extrem de rar și – în puținele cazuri în care e folosit – este însoțit de adjectivul de întărire *însuși*: „Stau pe două picioare? *Își* șoptea întrebătoare *sie însuși*. Atunci cum se face că nu cad?” (lumeapitilor.ro); „Eminem ăla de sub fereastra ta (...) *își* răcnește *sie*

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

„Asupra sieși”

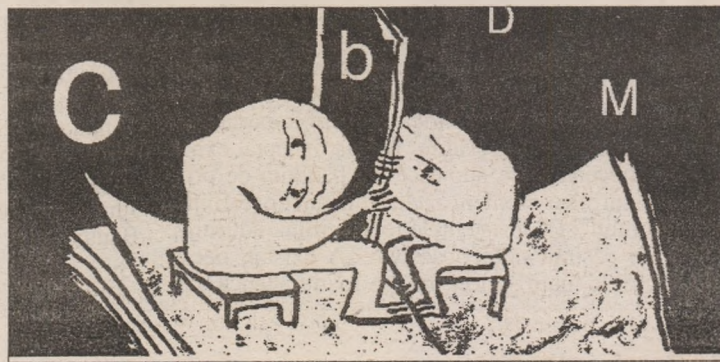
însuși ce *își* răcnește” (poezie.ro). Citatele par să sugereze că în prezent *sie* ar fi resimțit ca insuficient pentru a marca, de unul singur, valoarea reflexivă. Nevoia de întărire confirmă și în acest caz tendința spre redundanță și insistență ilustrată de multe forme și structuri gramaticalizate în română.

Sieși apare mult mai des în texte, dublînd, cu rol emfatic, un reflexiv neaccentuat – „*Își* zâmbea *sieși*, apoi se puse pe plîns cu fața în pernă” (adevarul.kappa.ro); „este unul dintre aceia care *își* arată *sieși* cu degetul pista pe care o s-o urmeze” (ib.). În plus, ca și acuzativul *sine*, pronumele *sieși* apare chiar în construcții în care nu mai dublează un alt pronume reflexiv; de pildă, determinînd participii și adjective: „reconcilierea-propagandă *făcută sieși*” (users4.cgiforme); „avem de-a face cu o părere pură, *suficientă sieși*, cu o părere care subzistă prin ea însăși” (sorincucerei.home.ro); „cea mai fidelă oglindă a rătăcitorului sau spirit, veșnic *sieși vrăjmaș*” (teora.ro); „*utile sieși* și celorlalți” (adler-bucuresti.go.ro). În asemenea construcții, în care e puțin probabil să apară *sie*, forma *sieși* e simțită ca un echivalent mai economic și mai elegant al sintagmelor *el însuși* / *ea însăși*. Se remarcă de altfel în texte ușurința de folosire a ambelor pronume reflexive (de acuzativ și de dativ), în construcție cu același verb: „posibilitatea să se dezvăluie *sieși*” (earad.ro/horoscop); „el nu se poate aplica *sieși*, după cum spune Kant” (fil.unibuc.ro); „se arată pe *sine sieși*” (geocities.com).

Surpriza este de a descoperi în texte nu numai persistența formei *sieși*, ci și extinderea sa

improprie, în construcții aberante. Mai multe exemple ilustrează folosirea dativului *sieși* după o prepoziție care cere genitivul (sau echivalentul său – posesivul): *asupra*. În locul unei construcții precum *asupra sa* (resimțită probabil ca marcînd insuficient valoarea reflexivă), ori a sintagmelor (mai greoaie?) *asupra lui însuși* / *asupra ei înseși*, apare incredibilă secvență „*asupra sieși*”: „numai cine se concentrează *asupra sieși*, aici și acum, înțelege necesitatea schimbării modului de gîndire și acțiune, găsește liniștea interioară” (eva.ro); „schimbarea personală este lucrul cel mai greu pe care o persoană îl poate face *asupra sieși*” (racovitan.com); „lucrarea pe care fiecare o face *asupra sieși*” (sfaturiortodoxe.ro); „pentru a atrage atenția *asupra sieși*” (orizontliterar.ro); „plierea spațiului *asupra sieși*” (stiintastehnica.ro); „tehnica acționează *asupra naturii*, așa cum natura acționează *asupra sieși*” (rezistentamarxist.com). Confuzia este desigur favorizată de identitatea formelor cazuale de genitiv-dativ la substantiv și, la unele pronume, poate și de posibilitatea de a construi prepoziția *asupra* cu un dativ posesiv.

Ciudata construcție face parte din categoria pe care Al. Graur o numea „a greșelilor făcute de oameni culti”; căutarea în Internet a furnizat 11 exemple de apariție a sa: nu în mesaje grabite, în stil colocvial, ci în texte în genere mai elaborate, din presa culturală. Desigur, o formă relativ rară și opusă tendințelor populare e manevrată cu o anume nesiguranță. Eroarea dovedește însă cel puțin două lucruri: vitalitatea formei *sieși* și nevoia resimțită de vorbitori de a marca intens valoarea reflexivă. ■

75 de ani de la debut

INE, citind poezia *14 ani*, semnată Maria Banuș în „Bilete de Papagal”, la 19 noiembrie 1928, ar fi bănuț că această dată va intra în calendarul literaturii noastre? Nici Arghezi însuși, hotărând să insereze versurile în revista lui, nu presupunea că participă, astfel, la inaugurarea unei prodigioase cariere poetice. Cel mult, va fi zămbit, încă de la începutul lecturii primei strofe, cu ecouri din *Psalmi* și din alte locuri ale

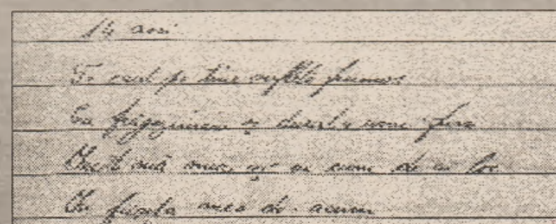
Cuvintelor potrivite, neașteptat de repede asimilate, asumate, trecute prin filtrul conștiinței proprii de o debutantă precocă: „Te caut pe tine suflute frumos/Cu frăgezimea și durată unui fum...”

Era loc, în schimb, pentru întrebări asupra naturii zbuciumului sufletească, de intensitatea tipatului aproape, cristalizat în cele trei strofe. Pare nevro-simil ca, la vârsta măturisită a pubertății, să fie cumulate atâtea neliniști, vecine cu disperarea. Și, totuși, sinceritatea exprimării are efect catalizator încât cititorul participă îndată la dramaticul proces launtric al ființei neajutorate, care descoperă, mirată, că-și pierde copilăria, fără perspectiva clară a ceea ce o așteaptă: „prin ceața vremii neiscale încă”. Incertitudinile ating tensiuni greu de temperat, provizoriu contraccarat de gestul confruntării deschise cu propria fragilitate, în speranța abia șoptită că, din adâncuri ambigui, ar putea izbucni râvnitul „clocot de lumini”. Temerile împletite cu așteptări timide întrețin fiorul autentic al sensibilității ajunse la un prag decisiv, difuz, salvat de la disoluție grație numai convertirii timpurii a trăirilor în emoție artistică.

De câteva ori, poeta a evocat împrejurările debutului, mai totdeauna cu anumite reticente. În 1968, când se împlineau 40 de ani de la apariția „Biletelor de Papagal”, ea oferea, în revista „Arges”, mărturii concludente despre impulsurile contradictorii, premergătoare „îndrăzneli” de a supune versurile sale verdictului arghezian, ca, după ce și-a văzut numele publicat în revistă, să contracteze o ciudată stare de inhibiție. Vor mai trece ani până să se decida a bate la ușa altei redacții. Despre motivele reținerilor manifestate în acea perioadă a mai revenit, ici-colo, în relatări din cuprinsul volumului *Himera*. Cert este că întâiele versuri poartă amprenta unui amalgam de senzații conflictuale, dominate de o frică tenace în fața reacțiilor imprevizibile ale lumii din preajmă, de unde sentimentul părelnic al neînțelegerii și izolării, dublate – prin contrast – de acuta nevoie de a găsi ocrotire sau refugiu într-o ideală iubire împărtaşită. Dureros interiorizată, Maria Banuș recepta existența, la trecerea spre adolescență, bântuită de primejdii și surprize asemeni rătăcirii pe un „ocean in-comensurabil”. La insistențele reporterului, aducerile aminte păstrau nota obsesivă: „A existat, deci, acest fund de mare și această apă foarte adâncă, pe

care au crescut cei câțiva nuferi ai primelor poeme” (Ileana Corbea – Nicolae Florescu: „Biografii posibile”, Ed. Eminescu, 1976). În trecut, se fac referințe la niște carnate martore ale zbuciumului de atunci, fără prea multe precizări. Adevărul iese numai acum la suprafață. Pe lângă „nuferii” poeziei, zeci de pagini, umplute cu un scris mărunț, nervos, erau destinate a conserva valurile succesive ce agitau sufletul răvășit de presimțiri tulburi, incapabil, deocamdată, să ghicească țarmurii către care se simțea împins de energii obscure. Asaltată de necunoscut, nu-i rămânea plâpândeii ființe decât să transforme cel mai la îndemână caiet de școală în confident. Așa începea să consemneze întâmplări ale zilei, fără absolută consecvență, cu deosebire când presiunea interioară amenința să dea pe dinafară. De la însemnări disparate, avea să treacă imediat la un consistent *Jurnal*, investit cu dublă funcție: cea memorialistică, avută în vedere din capul locului („...când am să fiu mare sau bătrână și o să-mi cadă în mâini acest caiet, o să știu să-mi aduc aminte figura din copilărie”, nota încă din 22 dec. 1927) și cea de oglindă a eforturilor înverșunate de a-și limpezi temperamentul, caracterul, în căutarea împăcării năzuințelor și exigențelor intime cu asperitățile unor conjuncturi adesea ostile. Izbeste de-a lungul acestor reflecții timpurii tocmai teribila încrâncenare de a se autodefini, din care, vizibil, s-au nutrit înșeși fragedele ispite poetice, făcute publice parcimonios în 1928. Unele versuri din poezia publicată sub auspiciile lui Arghezi au corespondent fidel în notațiile jurnalului: „Îmi vine câteodată să mă fac mititică, să mă ghemui și să strâng la piept copilăria mea...” (la 4 august) sau „Îmi scormonesc cu îndârjire sufletul, mirată, înfuriată că nu găsesc nimic în fundul lui...” (la 8 august), ca să proclame net, după puține zile: „Aș vrea să am talent poetic, să pot face o poezie pe care o am în cap” (la 18 august). Să fi fost vorba, oare, chiar de cea autorizată a rezuma de curând împlinirii *14 ani*?

Jurnalul balansează între exuberanțe juvenile, cum ar fi petrecerea vacanțelor la Sinaia ori în Cismigiu, și înfiorări premonitorii sub forma angoaselor, a sfâșierilor launtrice, menite a vesti năvala adolescenței cu ivirea feminității. La un moment dat, pagina ia tumură aproape de prohod (excesivă literaturizare) pentru copilăria pierdută. La bază, este spaima în fața maturizării pripit sosite, cu un întreg cortegiu de contraste. „Râd fiindcă îmi vine tare să plâng” constata la 3 februarie 1928, ca imediat să observe alertată: „Sunt atâtea ființe în mine, care râd una de alta, se compătimesc, se ceartă încontinuu”. De aici, suspiciuni față de cei

aflați în preajmă, inclusiv mama, pe care o bănuiește că-i controlează pe ascuns însemnările confidentiale și, atunci, încearcă să utilizeze semnele stenografice. De mai frecvente sau mai rare distanțe acide nu sunt scutite, pe rând, colegile și prietenile de toată ziua: Dida, Fanny, Nancy, între care se învârt, cu care se compară, care își împărtășesc tainicele descoperiri legate de întâii fiori ai dragostei, într-un teritoriu deținut în exclusivitate, dăruit magic altfel fiecăreia dintre ele – *țara fetelor*. Încet, pe nesimțite, se acumulează elementele ce vor asigura substanța volumului prim din 1937. Întregul său proces de coagulare poate fi urmărit, pas cu pas, în filele altor caiete din *Jurnalul* ținut scrupulos, mai departe, de Maria Banuș.

Geo Șerban

Maria Jurnal de

Buc., joi 22 decembrie 1927

PRIMA zi de vacanță! Ce cuvinte miraculoase pentru o elevă. Cu toate acestea nu mă bucur. Așa sunt eu; aștept, aștept cu nerăbdare un lucru și după ce l-am câpătat nu mai îmi face nici o plăcere. Așa a fost și cu vacanța. Nu-i vorba, nu mi se arată prea strălucită. Când mă gândesc că o să vie Bubi la București mi se face rău. O să-l am toată vacanța pe cap. N-ăș trebui să scriu aceste cuvinte căci e „un băiat f. reușit” (cum îi zice mama). Știe mai multe limbi, face scrisori frumoase, cu stil, e primul în clasă, face sporturi, în fine e un *băiat model*. Deși am scris în răs toate acestea, văd că așa e. Nu știu de ce oare nu-l prea am eu la stomac. Se vede că-i mai deștept și mai talentat ca mine, și cum eu sunt invidioasă... Eu vreau să-mi închipui că nu-l pot suferi pentru că e urât, prost și face spirite nesărate. Dar știu prea bine că nu e așa. Mă uit să văd ce am scris până acum; niște prostii cât capul meu de mar. În loc să spun ce am făcut azi, am înșirat vrute și nevrute. Așa, acuma să anunț marele eveniment care s-a săvârșit azi: am fost prima dată la patinaj. Mă înțelesesem cu Dida să vie să mă ia la 9 1/2, dar a venit la 10 3/4 așa că până atunci m-am învățat și am exersat la pian. Era să fac cunoștință cu băiatul lui Rusu (chiriașul nostru), dar nu l-am găsit acasă, plecase de la 7 dim. La patinaj. Parcă mă văd cu inima cât un purice și cu pieptul înainte, cum bateam la ușa lui Rusu. Orice aș face, tot timidă rămân cu străinii. În casă sunt obraznică și cu un străin mă fac mică, mică și galbenă ca un pui de jidan. După cum am spus, la unsprezece a sosit Dida. Era f. draguță cu costumul ei alb de patinaj. Adică nu – am greșit – nu era draguță cu costumul, ci cu figura ei. Are o față mică și simpatică așa că o îmbracă bine orice pune. Și eu... când mă gândesc mi se strică toată buna dispoziție. Ar fi inutil să mă mai descriu, când am să fiu mare sau bătrână (adică, *fată bătrână*) și o să-mi cadă în mâini acest caiet o să știu să-mi aduc aminte figura din copilărie pentru că o să fie și peste 20 tot așa urâtă ca și acum, poate mai pocită, mai zbârcită. Eu n-am nici o speranță să mă fac mai frumoasă: gura rămâne tot în formă de bot și cât o gură de cuptor, ochii rămân tot mici și spălăciți,

La sfârșitul anilor '20

nasul tot lat, fruntea tot mică și pu-roasă, părul rar și unsuros iar pe deasupra, ca o binefacătoare pu-bere roșiatică, pistruiții de jidan cuță. N-ar fi nimic dacă numai asta ar fi partea urâtă, dar mai sur și mâinile și picioarele care încă drează acest tablou simpatic al persoanei mele. Niște ciolane pu-roase (mai bine zis împădurite lungi și a căror culoare variază după climă: când roșii, când vinete) iar la vârf, ca un ultim ornament sunt degetele degerate și bătătorite. Deși nu am vrut, totuși nu am putut să mă stăpânesc de a nu face portretul acestei ființe căreia, dacă-i adaugi un cap făcut din oas și piele și o minte, să nu mai de-Dumnezeu ce tâmpită, se numește Marioara Banuș. Deci, îmi reiafirul povestirii, această persoană care nu e decât una și aceeași cmine, a plecat azi dimineața la patinaj. Mai întâi am colindat câteva

it

Banuș

Adolescență

fața mea și toată mulțimea aceea era fericită... sau părea cel puțin. Poate fiecare învățase să-și spuie că-i fericit. Cel puțin fața lor așa arăta.

Stam și mă gândeam: sunt fată sportivă, patinez, joc tenis, am să ajung o fată modernă! Eu? Nu, niciodată, simt că nu-s făcută pentru asta. Și Fanny care mă învidiază că pot merge la patinaj. Dacă aș putea, cu dragă inimă aș lăsa-o în locul meu. Dar nu se poate... fiecare trebuie să meargă cum îi dictează mediul în care trăiește, nu după înclinările sale. Aha, am început să filosofez (mie mi se pare că asta-i ceva filosofic). Să revenim la înghețul meu și la Dida care nu mai termina de patinat. După vreo 5 minute se ivește; roșie, bucuroasă. Și ce rău mi-era mie, și ce fericită era... Ce galbenă și urâtă eram eu... ce frumoasă ea... Câte o dată e și ea necăjită, dar n-are motive, eu în locul ei, aș fi totdeauna veselă.

În drum spre casă înghețasem, din ce în ce mai tare, mă simțeam din ce în ce mai rău. Ce tâmpită m-o fi crezut Dida. Ea vorbea, îmi spunea impresiile, pe când eu nu spuneam o vorbă, așa eram de amorțită. În colț pe Sf. Apostoli ne-am despărțit. Mi-a promis că poate o să vie și mâine să mă ia, dar eu am presimțirea că n-o să vie. Nu știu cum am venit până acasă, dar o dată ajunsă am căzut ca moartă și numai cu greu mi s-au liniștit durerile de la mâini și picioare. Săraca mama, ce îngrijată era. Dar eu, de rea ce sunt, eram supărată că, atunci când îmi freca mâinile cu zăpadă, băga de seamă să nu cadă gheața pe covor. Nu știu cum să calific simțământul ăsta al meu, dar știu că e ceva urât de tot.

După amiaza mi-a trecut repede. Până pe la 4 1/2, am dormit, apoi m-am dat jos cu patinele de m-am învățat să merg pe zăpadă, am exersat la pian și am citit câteva foi dintr-o carte nemțească cu nuvele japoneze. Acum seara m-a certat mama că nu vreau să trec în dormitor, să mă culc. Mi-a spus că îi vine să turbeze cu mine. M-am supărat tare de tot. Nu-i vorba, are dreptate... că fată sucită ca mine nici nu s-a mai văzut. Acuma vreau să mă sui în pat și să citesc niște nuvele de Pătrășcanu. Am scris urât de tot pentru că mi se clatină caietul de colțul noptierei (toți proștii termină așa după ce au scris).

Brr, mă culc repede că mi-au înghețat picioarele, ce am eu azi

cu înghețatul nu știu.

Ora 10 seara

24 Ianuarie 1928. Marți

Sărbătoare națională. Astăzi n-avem școală.

M-am dus de la 10 1/2 la patinaj. N-am să uit niciodată ce nefericită am fost. Acum sunt tristă, tristă / moarte. Mă uit în oglindă... ce oroare, ce urâciune... Și nimanui nu-i place ceva urât, mai ales dacă e și prost. Pe când scriu, a venit Tica să o cheme pe (?). Semnele stenografice (ca să nu fie înțelese de vreun indiscret) după metoda Stahl, învățate de la prof. G. Tinbă, de matematică. Ne dădea voluntar cursuri de stenografie.

Vineri, 3 Februarie 1928

De ce-mi scriu eu în jurnal numai când sunt nenorocită? Într-un moment de veselie n-aș pune mâna, Doamne ferește, pe caietul ăsta. Acum nu știu ce am... se vede că sunt neurastenică, cum zice mama că devii dacă stai seara prea târziu.

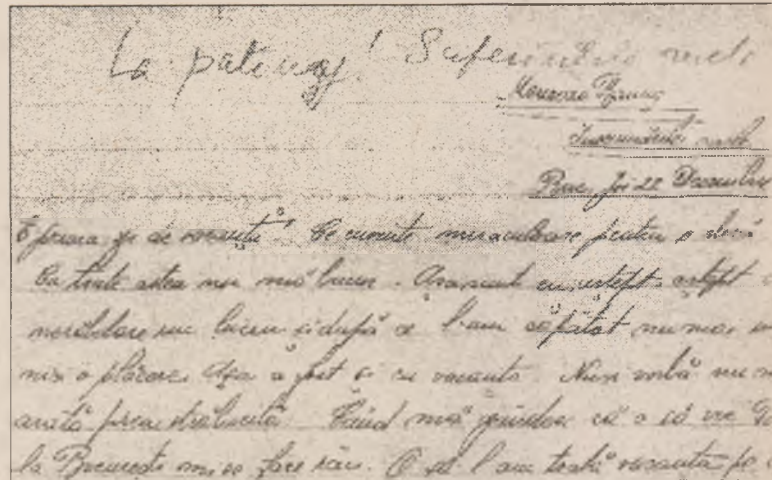
Râd singură în odaie. Să mă vadă cineva ar zice să sunt nebună. De ce râd? Pentru că mă gândesc la mine și la viața mea. Pentru că-mi vâd, întins pe o foaie de hârtie, întreg viitorul. Pentru că sunt urâtă și nu așa proastă cum mă crede lumea. Și mai râd pentru că îmi vine tare să plâng.

E ceasul 6. Stau la nene Gutman, în odaia lui Dori, și scriu. Azi dimineață am fost la școală... școala ca întotdeauna. Aceeași zi la fel cu cele care au trecut, aceeași zi întotdeauna nouă. A fost un timp rece și uscat, la 8 și 5 alergam zgribulită spre școală, am ajuns târziu, intrase Marinescu. Am trecut la loc, sub ochii încrunțați ai lui „Fraulein“ și miorlăiturile lui Fanny că o plictisesc cu învăritul ăsta prin clasă. Toată ora m-a trecut cu sudori calde și reci de frica ascultatului. Dar am scăpat.

Am scăpat de ascultat... eu am scris cuvintele astea, eu eram aceea care sărise în bancă de bucurie că ieșise din clasă Marinescu. Sunt o elevă, una din sutele de eleve din liceu. Nu știu, sunt atât de fante în mine cari râd una de alta, se compătimesc, se ceartă în continuu. Rar de tot când rămân o singură Marioară, și atunci pentru că mă gândesc, pentru că sunt cu totul îndreptată spre Dumnezeu, când fac rugăciunea.

S-a scurs dimineața ca întotdeauna. Nu m-a ascultat la nimic, nu s-a întâmplat alt nimic deosebit decât că m-am certat cu Fanny și m-am ciorovăit puțin cu Nancy, dar cu amândouă m-am împăcat.

După masă, am început să citesc *Jack* al lui Alphonse Daudet. Îmi place f. mult începutul, de altfel ca toate romanele în care se vorbește de viața unui copil nenorocit. Am observat că mai toți, deși sunt inteligenți și precoci, sunt totuși copii. Eu n-am fost

niciodată, n-am putut fi pentru că, de când mă știu, am același caracter, și numai copilăresc nu e. Cu toate astea nu sunt cine știe ce sumbră (?), cine știe ce fată muncitoare, sau să gândesc adânc. De multe ori mă joc în oglindă, mă dau peste cap sau stau cu picioarele pe perete. Momentan, când mă joc sunt copil, dar îndată mă gândesc: m-am jucat, sunt copil. Și atunci nu mai sunt chiar copil. Azi însă nici gând n-am de miorlăituri, de rostoligături sau fasonelă (chiar așa necopilărești), azi sunt pesimistă rău de tot.

Până și când cânt la pian plâng... dar ia să mă gândesc puțin; dacă aș ști lecțiile pentru mâine și lecția de pian sunt sigură că n-aș mai fi așa supărată. Deci cauzele bosumflării mele nu sunt așa de grave precum vreau eu să le fac, cel mai bun lucru care-mi rămâne de făcut e să mă pun pe învățat. Dar nu prea am chef și tot sunt tristă.

M-am sculat și m-am uitat în oglindă. Of! Domne! Parcă toată mediocritatea lumii e băgată în figura asta vulgară de jidancă, aceeași mediocritate în fruntea asta îngustă și în doveacul capătânos. Nu mai am gust nici de scris. Aș vrea acum... ce-aș vrea? A, da! Să fiu cu Fanny și Dida, să mâncăm bomboane și să cântăm (pe refrenul: burtă, burtă) vacă, vacă și iar vache!

Am terminat, am terminat, nu vreau să termin, nu vreau să mă scol, în fine las tocul și zic la revedere pentru când voi fi iar stăpânită de stăpânul infernului, adică până o să-mi vie iar să cânt: Vacă-s, Doamne, și urâtă, vacă, vacă și iar vache.

7 fără ceva

București, 1 Martie 1928

Iată că mi-a venit iar să cânt refrenul care mi s-ar potrive pe viață. În zilele de școală uit puțin de urâtenia mea, dar Dumineca-mi dau seama de asta în toată plinătatea ei. Azi mi-am adus iar amintea.

A spus mama astă seară, la masă, că de Purim nene Gutman organizează o petrecere la care am să viu și eu. Adică iar o să înceapă plânsul că nu s-a uitat nimeni la

mine. Aceeași poveste: intru, zic „bună seară“, ca o fată bine crescută. Și m-așez, și stau. Dacă m-ar lăsa acolo în pace ar fi bine, dar vezi că mama mea are grijă să roage pe vreunul din băieți să danseze puțin cu mine. El ce să facă, mă întreabă dacă dansez. Eu: „Nu, mulțumesc, nu știu!“

Mama: „Ce nu știi? Înainte ce dansai?“

Eu: „am uitat, de anul trecut!“

El: „nu face nimic, domnișoară (sau Marioara, mai adesea) vă conduc eu!“

Eu nu vreau, mama tot vrea, el trebuie să vrea.

Parcă văd scena asta. Sunt sigură că așa o să se întâmple. Nu știu pentru ce mă cară acolo ca să mă chinuiască. Nu-i destul că sunt proastă și urâtă, trebuie să o arăt și lumii. Cum nu știu eu să scot un cuvânt, cum mă uit cu ochi holbați și tâmpiți de vacă. Ah! Ah! M-apucă. Am să fac tot posibilul să nu merg. Ar fi o adevărată nenorocire.

Măine am teză la Germană și nu știu nimic.

Sinaia, 4 August

S-a terminat anul școlar de mult.

Odată cu el s-au sfârșit bucuriile și necazurile școlii. Clasa noastră nu mai există. Fetele s-au risipit, profesorii tot așa. O mână de suflute, strânse pentru o clipă, și-a desertat pumnul și a scuturat pe vânturile deosebite ale vieții idealuri felurite.

A fost o despărțire banală, nimicuri aproape, neînțelegând ce tristă, ce plină de lacrimi grele e clipa când un an școlar se sfârșește, când o clasă care a existat, dispăre.

Fetele, pe cari le cunosc de când erau mici, sunt acum domnișoare, sunt mari. Își duc toate povara meschină a grijilor, pentru a plăcea își strivesc copilăria sub tocurele înalte. Vor parcă să șteargă orice urme ale unui trecut naiv sub stratul de pudră cu care își ung fața. Da... își strivesc copilăria în fundul sufletului. Nu știu ele să se simtă mici cât mai e vreme, cât mai e posibil.

(continuare în pag. 18)

Maria Banuș

Jurnal de adolescență

atinge ceva, nu te speria, sunt lacrimile mele cele mai curate.

Sinaia, 8 August 1928

Sunt eu, oare, așa de proastă cum par?

Sunt mai proastă poate? mai deșteaptă?

Mai prejos ca minte și ca suflet decât cum am fost azi și cum m-am simțit eu, nu cred să mai fi fost vreodată.

S-a vorbit despre Medeleni.

Medelenii pe care i-am iubit cu tot sufletul meu. Fiecare își spunea impresiile, personajele care i-au plăcut mai mult, se discuta, se contraziceau, se aprobau. Numai eu tăceam! Din prostie? Din rușine? Da! Din rușine pentru Medelenii despre care mi-e teamă să spun o vorbă. E un fel de timiditate respectuoasă, de supunere fără discuție în fața frumuseții lor. Mă simt așa mică, așa de nenorocită, atât de proastă și atât de lipsită de armonia pe care ți-o dă un talent. Îmi scormonesc cu îndârjire sufletul, mirată, înfuriată că nu găsesc nimic în fundul lui. Da! Și asta e partea tristă. Sufletul, care până acum era gol dacă n-am avea în el frumusețea în-născută, o lua de la alții. Acum nici atât. Am o greață, o greață

nesfârșită în adâncul meu. Îmi pare că mă sfârșesc așa fără vișuri, fără speranțe... ca un creștin care în clipa din urmă e fără mângâierea alinătoare a crucii în care vede lumina, fericirea.

Cum aș vrea să am acum un prieten care să mă îndrumeze, să mă înțeleagă, să mă dojenească și să mă ierte. Dar sunt prea mediocră, prea banală, ca să se apropie cineva sufletește de mine.

Vis în clasă

Afară parcă tresăreau sbucniri de primăvară
În clasă parcă se citeau descrieri de natură
În mine sufletul voia să scoată un cer ce răsare,
Cu albe stele aievea,
Un cer pe care l-am văzut, sunt șapte ani de zile.

Și-atuncea cerul nu vorbea, căci negru n-are viață
Dar, albe, stelele trăiau și sus pe ele strălucind o lacrimă
O picătură ce de sus deodată se desface
Și-un suflet cald de pe pământ în doruri și în lacrimi mici
Steluța o prefăce.

Întunecatul negru cer, mai trist parcă devine
Părea ridicol de măhnit, înconjurat de-atâția sori
În mijlocul albiciunii (?)
Plângea un cer după o stea, sunt șapte ani de zile,
Și tot atât de când plângea și sufletul din mine.

Sinaia, 18 August 1928

Ștău în casă. E zi urâtă și a plouat până acum. Am terminat de citit *Jerusalem* de Selma Lagerlof. Mi-a plăcut foarte mult. Am vrut să iau a doua lecție de dans la M-me Sibille, dar trebuia să merg ieri nu azi. Sunt foarte enervată, căci n-am ce face; în jurnal n-am gust să mai scriu, de citit am citit până acum. La 24 Septembrie am auzit că se începe școala și n-am nici un chef să încep să muncesc. Sunt în vacanță și n-am profitat deloc de ea. Ieri i-am scris lui Fanny și abia aștept să-mi răspundă.

Aș vrea să am talent poetic, să pot face o poezie pe care o am în cap.

Din ziua de 15 August mă pieptăn cu cărare la mijloc. Nu mă face deloc mai frumoasă, dar așa vor mama și mama mare ca să mă pieptăn.

Sinaia, 21 August

Azi a plecat Mișu (zis Lache) S. G. (zis omul ....) și Ionel (zis Yomtu). Cunoștințe de vară, de la bai, pe care n-am să le mai văd poate niciodată. Azi, la gară, când l-am condus pe Ionel, eram poate singura tristă în mijlocul veseliei lor. Mi se pare așa de nenaturală despărțirea asta, ruperea unei legături de câteva zile, a unor prietenii mai mult sau mai puțin reciproce, încât mi se strânge sufletul mai mult pentru nefirescul sau poate firescul lucrurilor decât pentru cei cari au plecat. Ne-am cunoscut câte puțin fiecare, mai mult cu părțile bune ale caracterului nostru decât cu cele proaste, cu laturile sufletului pe care la unii îl întrevădeam, iar la alții cari și-l dădeau pe față îl studiam fără jenă.

Ne-am examinat cu neîncredere, ne-am împrietenit cu indiferență, am fost prieteni cu plăcere și ne-am despărțit cu tristețe. Ionel avea (nu știu de ce) îmi vine să spun toate la trecut) 20 de ani. E băiat sărac, are o mamă bolnavă și două surori: Margot, într-a șaptea și o alta mai mare decât el, în anul doi la Drept. A terminat anul ăsta comerțul și-i funcționar. A fost de

Fapte grafice de Maria Banuș

(urmăre din pag. 17)

În curând vor fi cu adevărat mari, atunci nu vor mai înțelege nici râsul copilăriei, nici cântecul ei, care curge pe cele mai subțirele și mai senine corzi ale vieții.

Îmi vine câteodată să mă fac mitică, să mă ghemui și să strâng la piept copilăria mea; abur subțirel și palid ce vrea să plece pentru totdeauna.

A înțeles copilăria că locul ei e acolo unde toate-s închinăte ei; și jocurile și lacrimile și râsul. Și-a mai înțeles copilăria mea c-am părăsit-o de mult. Dar m-am depărtat de ea fără să vreau, cu lacrimi amare pentru amândouă. Căci o iubeam când plecasem de lângă ea, mă agățam de ea cu deznădejde, să mai întârzie puțin clipa când viața va depăna și pentru mine un ghem, să mă tragă cu de-a sila pe locul unde domnește viața cu ascunzișurile ei adânci din care aruncă oamenilor și bune și rele.

SI CLIPELE au trecut. De data asta, ca și în alte dăți, viața și-a săpat voința cu cruzime și fără șovăiri. M-a târât după ea... și copilăria a rămas pe loc, îndurerată, cu lacrimi în ochi și a răs... un suflet mic are nevoie de lumină și lumina e în râsul copilăriei. Și din nou a zburdat c-un copil, și

Da, copilăria e și ea copil. Printre lacrimi a văzut un sufletel cu brațele întinse spre ea și a zămbit din nou. Pe urmă și-a șters ochii și a alergat spre el. L-a cuprins în brațe și a răs... un suflet mic are nevoie de lumină și lumina e în râsul copilăriei. Și din nou a zburdat c-un copil, și

l-a mângâiat și l-a adormit în șoapte ușoare și l-a deșteptat în cântece țesute pe raze de soare. Copilul s-a făcut mare... urechile lui n-au mai auzit vorbe de basm și, ca-n basme, cântecele prietenului nu mai erau lumină în sufletul lui. Viața îi acoperea și sufletul și urechile ca să-l smulgă mai ușor. Copilăria a plâns din nou. Dar copilăria e totdeauna mică și un copil, după ce plânge, râde iar... Copilăria pleacă mai departe.

Îngerăș blând cu fața scaldată în lumină și sufletul oglindit în chip, tu îți duci pe drumuri destinul care e răs și lumină pentru primele gunguritură și primii ani ai vieții, și e licărire alinătoare și e zămbet trist pentru sfârșitul ei.

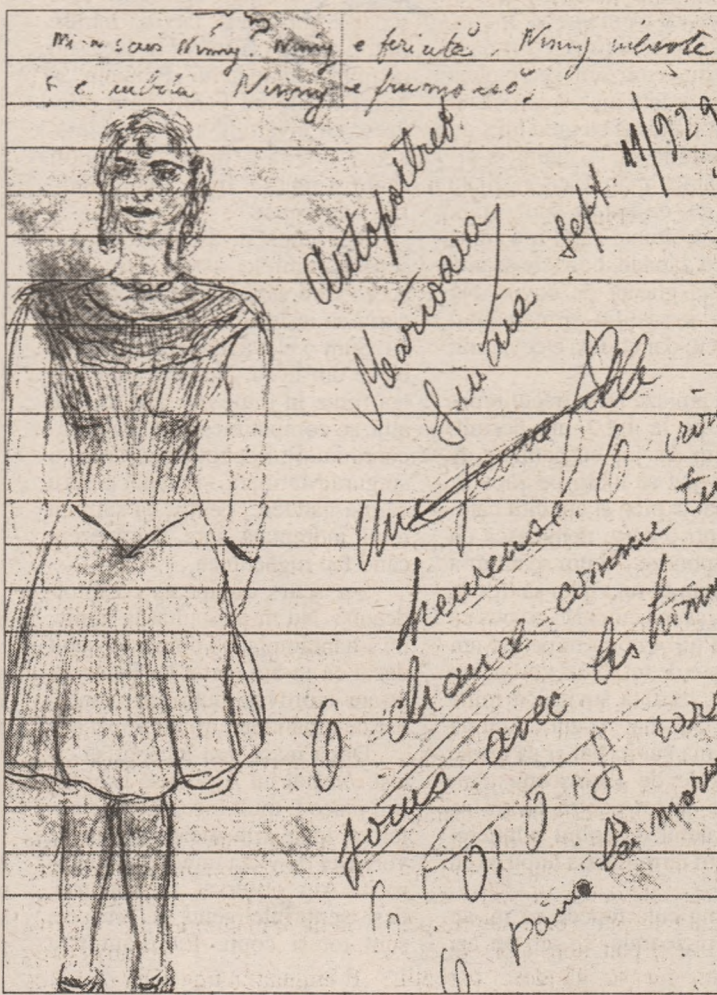
Dar tu nu știi de nimic... copiii fac binele fără să știe.

Te iubesc cum se iubește un copil și te doresc cum se doarește un copil mort de mult.

Pui mic... de-ai mai veni o dată, dacă rătăcind drumul te-ai opri să-mi zâmbești și mie ți-aș săruta vârful degetelor tale mici; în fiecare gropiță parcă spune câte-o ghidușie de demult. Dar tu ești departe; alți copilași te mângâie, cum îi mângâiai și tu pe ei... și eu sunt uitată de mult căci sufletul meu d-atunci e uitat. Te voi uita și eu... îmi voi scormoni sufletul și nu voi găsi nici urmele pașilor tăi.

Nu-nvie morții, e-n zadar copile.

Copilărie, ți-am făcut un mormânt mic și frumos în sufletul meu. Dormi acolo cu somnul tău ușor de copil. Iar dacă te

mic băiat harnic, a mers la birou și a dat meditații. Vrea să studieze Dreptul pentru că se crede bun orator. Visează 10 milioane și o fată frumoasă. Deocamdată n-are decât o haina ferfenită și un cap care-l ajută mult. E băiat de societate, citit și spiritual. Îl admir ca a putut fi așa de abil ca să-și păstreze în școală renumele de băiat bun, să citească în același timp, să se cultive și să muncească pentru bani. E urât, statură potrivită, umeri strâmbi și un baston atârnat de obicei de gât. Și-a bătut puțin joc de noi (de Dida și de mine), ne-a tratat ca fetele mici, ne-a mângâiat pe ceafă, a râs, s-a amuzat și a plecat. De la Dida o să aibă o amintire draguță, de la mine nimic. Sunt o figură prea ștearsă pentru toată lumea, ca să fiu o amintire în sufletul cuiva.

Dar de acum nimic nu mă mai atinge. Sunt obișnuită să trec pe lângă oameni și să fac impresia pe care mi-ar face-o mie o birjă hodorogită. Canapeaua e unsuroasă, felinarele prea galbene ca să aducă lumină, birjarul beat și cal, care n-au nici ochi blânzi, nici spuma albă, nici răni putrede, sunt cai obișnuiți, cafenii, blegi, necrescuți și care își găsesc să facă pipi când treci prin fața lor. Când treci prin fața unei asemenea birji, nu te impresionează nici scârțâitul saltăreț al arcurilor, nici lăncezeala adormită a felinarelor. Șuieratul pe sub nas al birjarului beat și-e tot atât de familiar ca tic-tacul pendulului din casă. La cai nu te uiți, nu vezi la ei nici resemnarea blândă a calului de oraș, pe care a imortalizat-o așa de dureros scriitorul rus, nici revolta tru-fașă a armăsarului de la moșie.

A trecut un cal și o trăsură... și-ți vine parcă să caști? Mai trece un minut și trăsura a cotit, nu o mai vezi, dar clipești cu ochi plictisiți de bălângănitul dubiosului echipaj... Dacă te-ar întreba cineva de o trăsură care a trecut, l-ai privi nedumerit, apoi ar zâmbi... au trecut atâtea trăsuri azi, la urmă ai spune că nu știi.

.....
Peste un an să fie cumva întrebat de mine Ionel sau oricare altul s-ar gândi nedumerit, apoi ar zâmbi: a cunoscut atâtea fete... ar clipi aducându-și aminte, iar la urmă ar zice că nu știe,

ca să scape de plictiseală.

București, 19 Septembrie 1928

Sunt acasă iar, la mine în odăiță, cu cărțile, cu fotografiile, cu lucrurile care îmi sunt dragi și cu fereastra larg deschisă spre un cer care devine noapte.

Sinaia e departe, cu ploile ei de toamnă, printre brazii îmbătrâniți deodată, cu lume zgribulită, gata de plecare și cu umbre de oameni, cu fizici, pe cari cețurile toamnei îi înecă, pentru cari n-ar trebui să plouă, să cadă frunzele și să tremure aerul toamnei cu crâmpie de moarte. Parcul trebuie să fie gol; o fi plouând cu boabe picurate, o fi frig, margaretele or fi strivite, acoperite de noroi și aplecate pe pământ. O fi liniște iar seara întuneric, pavilionul de muzică, deprins cu lumina lui și a lămpilor de pe alei, privește orb, cu o gaură neagră în loc de ochiul de unde a ieșit lumină. Vântul o fi lovind pomii, frunzele or fi gemând ca în toți anii când e toamnă și sufletele sunt triste. Copiii din Sinaia se pregătesc și ei de școală, se uită și ei cu disperare la calendar, la ploaia care nu mai conținește și la trecătorii cari acum sunt rari.

O să înceapă școala și pentru mine, or să vie zăpezi, Crăciunul cu gheața de patinaj, Paștile cu nebunii la Cișmigiu și Expoziție, cu barca pe lac și cu muguri de primăvară. Pe urmă o nouă vacanță, o clasă terminată, un an școlar care s-a sfârșit și 15 ani împliniți.

București, 20 Septembrie

A iubit Fanny. Un băiat oarecare s-a făcut că o iubește, a sărutat-o, a lăsat-o să-i scrie scrisori de dragoste și pe urmă s-a plictisit, a inventat un motiv dobitocesc și s-a supărat. A plecat și Fanny a plâns, a fost disperată, vreo câteva nopți n-a putut să doarmă, a plecat la Ploiești ca să se consoleze și pe urmă o să uite tot. O să zâmbească bătrânește, ca un om care a trecut prin multe și o să înțeleagă că a fost totul o jucărie. Deocamdată însă este prea recent ca să nu verse râuri de lacrimi și ca să nu-și închipuie că-l va purta totdeauna în suflet ca o sfântă icoană (ochi negri, păr frezat și pantaloni albi). Și el... cum nu se gândesc bărbații

când se joacă de-a mingea cu inima fetelor, ce o să se întâmple după ce o s-o arunce în lături, ca pe un lucru uzat, după ce o trânteste într-un colț unde sufletul ei mocnește învelit printre păreri de rău, rușine de ceea ce a făcut, rușine că a iubit, rușine de tot... Și, pe când el trece înainte cu nepăsare, îndopat cu sărutări, săturat de căldura unui suflet care s-a lipit de al lui, debarasat de toate vestmintele împrumutate pe care și le-a pus de ocazie (priviri pe sub gene, amor veșnic, mângâieri pe care le făcea cât mai caste), ea rămâne în urmă c-o fărâmiță de iluzii mai puțin, iluzii pe care i le-a dat lui cu tot sufletul și pe care el ori nu le-a văzut, ori le-a primit și le-a aruncat cu atâta bunăvoință.

Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a ferit până acum de pastostea asta, că am încă sufletul liniștit, că aștept să se înceapă școala ca întotdeauna, că mă pot juca în voie cu Azorică și că privesc cerul și lucrurile din jurul meu cu aceeași ochi care se uitau și acum un an sau acum șase ani. Pentru că, vezi, atunci când ești îndrăgostită, toate gândurile, toate privirile duc la el, ești preocupată de un singur lucru, cum să-l vezi mai des, cum să te pieptăni, cum să te îmbraci ca să-i plăci mai mult.

Astă seară o să-mi scriu iar în jurnal fiindcă după masă o s-o vad pe Fanny și-o să vorbim iar despre asta. Întreaga poveste o știu de azi dimineață, de la Koru. Sunt tare curioasă să vad cum arată Fanny ca îndrăgostită și cum o să vorbească de el.

Mi-e dor de Dida, îmi pare rău că nu e și ea să audă evenimentele importante care s-au întâmplat. Am văzut azi scrisoarea pe care i-a trimis-o lui Fanny, dar nu pot să-i scriu și eu fiindcă era fără plic și n-am văzut adresa.

Copilăria mea

Ești mic, te joci c-o minge care tresare-n vânt
Și nu știi că-n ea dorm lumini de pe pământ,
Lumini topite-n aur și aur de lumină
Ce n-a fost pângărită de nici un strop de tină.

Și când copilăria, căci mingea este ea,
Își cată altă cale prin albe văi de nea,
Tu nu o vezi cum pleacă, tu nu-i vezi albul zbor
Căci între ea și tine s-a așezat un nor.

O stavilă simțirii făcută de destin
Să te scutească-n viață de cel mai aspru chin,
Să nu vezi cum în tine ce-a fost cândva curat
E înmuiat în tina celui mai greu

păcat.
(Nici poezia asta nu o termin căci nu mi-a reușit; aș fi vrut să spun lucruri multe și frumoase și vād că au ieșit trei strofe proaste care nu spun nimic.)

Dimineață de Duminecă

Îmi cade pleoapa greu de lene
O rază lunecă pe ea
În gene aur împletește
Mă-nțeapă și deschid în grabă un ochi ce aștește.

Dar îl deschid fără să se vadă
În casă nimeni să nu creadă
Că sunt deșteaptă, căci mă

scoala
Și-atuncea care-i deosebirea de-i școală sau nu-i școală.

E așa de bine și de cald pe perna-nfierbântată
Ar fi prea crud ca să mă spal în baia care s-a răcit,
Căci focul e făcut de mult și-i ora-naintată
Mai bine lasă să lenevesc, c-o zi e doar de lenevit în săptămâna toată.

Prin orizontul dintre gene
Vad un papuc trântit alene
Iar lângă el cu dinții afară
Un pieptene căzut de-aseară.

Pe scândura de la fereastra

Motanu-ntinde blană-albastră
Atât de neagră e-n lumină
Că printre scântei de soare devine cristalină

Printr-o mișcare bruscă capul e-ntors spre stradă
Unui spectacol fința-i întreagă este pradă,
Spectacol țe-i, desigur, un ce de tot mareț
Ca să se pasioneze așa pistic isteț.

E liniște... mă-ntind la cald, mă-ntind c-o alintare
Cearceafului ce-a luat căldura, și încă o mai are.
Țiganu arată ochi rotunzi care scântie-n negru
Și capul cu indiferență și l-a întors de-a-ntregu.

Brusc se deschide o ușă,
Țiganu se îndreaptă flegmatic

spre ieșire
În scena până atuncea de o mișcare mută
Pe prag apare mama – verbală-nșuflețire.

București, 3 Octombrie 1928

Mi-am început jurnalul cu o pagină tristă și mi-l închei cu alta la fel. Sunt iar amărâtă, iar am stat clipe și clipe cu ochii lipiți de tavan, cu gândul aiurea, în negurile viitorului și trecutului. M-am gândit iar că sunt mică și nefericită, că mi-e sufletul un pumn care n-așteaptă decât scânteaia trebuincioasă ca să se deschidă și să prindă din zbor aripioara fragilă a iubirii. Și, pe urmă s-o ție, s-o mângâie și chiar la nevoie să sângereze zgâriat de vârfului ei ascuțite.

Da, să știu că plâng, că sufăr, că disperez dar toate pentru iubire. Să-mi fie și mie drag un om pentru care să mă bucur că-s tânără (dac-aș fi frumoasă, aș spune: că-s frumoasă)....

Nu, nu știu să scriu. Nu gândesc deloc ceea ce scriu, visez ceva și scriu altceva. Mai bine să nu visez și să nu scriu, după aceea sufăr, și dacă scriu tot sufăr că n-am putut să pun pe hârtie nici un pic din ceea ce am în suflet.

Să nu visez, nu pot!
Așadar mi-am terminat jurnalul, am de gând să mă fac fată cumințe (atât cât o să-mi fie cu putință), să nu-mi îmbib creierii

cu visuri care nu mi se potrivesc și care n-ar....

(aici însemnarea se oprește brusc, după cum și începutul fusese abandonat fără explicație; pe o filă separată, abia se descifrează câteva rânduri, așternute la București, pe 23 august 1927: "Azi sunt două zile de când m-am întors de la Techirghiol Movilă și încep să-mi scriu jurnalul pe un caiet vechi de română. Ei! Ce să scriu acum. De ziua de azi nu pot să scriu pentru că mi-a venit gustul să-l încep tocmai dimineață. Sunt f. necăjită că trebuie să scriu lui Bubi Ruchie(?) ca să-i mulțumesc pentru primirea care ne-a făcut. Mi-e teamă că n-am să pot face o scrisoare frumoasă. Astăzi încep să citesc "La neige sur les pas" de Henri Bos-solo (?))

Marioara

Ora 11 dim. ■

ochiul magic

Drumurile noastre toate...

BUCUREȘTI-CLUJ, 440 km. Accelerat la 7 jumate dimineța. 9 ore de drum. București-Oradea, 592 km. Accelerat la 7 jumate seara; ajunge a doua zi la 7. Vagonul de dormit e scump. București-Odorhei. Odorheiu Secuiesc? 40 000 de locuitori. Județul Harghita. Vreo 350 km. Pe harta CFR-ului mai că nu există, singura legătură de care se știe e cu două schimbări, la Brașov și Vânători (halta). 8 ore. Telefoane la companiile de microbuze. Microbuze pentru Brașov, da, dar nu trec nici pe la Odorhei, nici pe la Miercurea Ciuc. Telefon la Miercurea Ciuc. Aniko: „De la București la Miercurea Ciuc e Intercity, de la Ciuc la Odorhei nu e tren, n-avem pod peste Harghita. Era o cursă de microbuze, da' s-a desființat, nu era rentabilă; la Odorheiu Secuiesc toată lumea are mașină.”

Odorhei, capitala secuimii (care, după ultimul recensământ, nu există). S-a format un consiliu al secuilor. Are 50 de membri; e o amenințare pentru statul român. Zilele astea vine în vizită președintele Ungariei; pe la București nu trece, nici n-are de ce, Iliescu e plecat. Președintele Ungariei cum ajunge de la Budapesta la Odorhei? Sînt vreo 1000 km. Ar putea lua chiar autocarul, e cursă directă, pleacă seara, ajunge dimineța, dus-întors costă un milion (de lei).

De la București la Odorhei cum ajungi? „Vino cu trenul la Sighișoara, te luăm de acolo cu

mașina, sînt 50 km.” Cum mă-n-torc de la Odorhei? Mai vedem.

Intercity de Cluj. A plecat la 12 din București. Sînt cu doi prieteni, a doua zi au spectacol la Național. Trec printr-un vagon, cineva citește; Alex. Leo Șerban, *Sterilitate*. LA&I. Cine citește LA&I, luni la prînz, în trenul de Cluj? Domnul Mihai Zamfir.

La 6 fără 20 sînt la Sighișoara, se lasă întunericul, mă urc în mașină. Faină (să fiu în ton cu locul!), altă dată nu mai apuc să mă urc în așa ceva. O duce bine lumea la Odorhei, aici e cea mai mare tipografie din Europa Centrală. Infopress. N-am auzit, nu știu nici o editură care să tipărească la Infopress. Fabri de confecții; una lucrează pentru Hugo Boss. (A doua zi, pe lumină, în oraș: într-adevăr, lume bine îmbrăcată.) Singura biserică franciscană din zonă (a fost mănăstire).

Trecere la nivel cu cale ferată. „CFR-ul nu mai întreține barierele electrificate, le manevrează manual mecanicul de tren: oprește garnitura înainte de barieră, coboară, dă jos barierea, trece trenul, coboară iar să ridice barierea.” Hehe, bună glumă! Cum să oprească trenul ca să dea mecanicul jos barierea?! Cine-a mai pomenit așa ceva, pînă și-n România? Ajungem. Văd *Pescărușul* (în maghiară e *Sirály*). Adorm, la 4 dimineța.

Se face marți. Discuție cu directorul Centrului Cultural, de care ține teatrul. E artist plastic, merge foarte des în Spania; în nord, mai precis. Vorbim despre obiceiul spaniolilor de a traduce numele străine: Julio Verne.

Teatrul se cheamă Tomcsa Sándor. Există de patru stagiuni, totuși UNITER-ul n-a aflat încă. Anul ăsta a luat un premiu la Festivalul Atelier, dar nu apare în *Anuarul Teatrului Românesc*. „Ce teatru? Unde? La Odorheiu Secuiesc? Poate la Gheorghieni.” E teatru și la Gheorghieni, l-a înființat Boc-sárdi.

Se apropie momentul. Cum plec? Surpriză, există un tren (personal) de la Odorhei la Sighișoara. Îl pierd pe primul, mai văd o dată *Pescărușul*. Alt tren,

cu domnul Dehel, care trebuie s-ajungă la Cluj. Halta Odorheiu Secuiesc Sud e la 100 de metri de teatru, dar mergem cu mașina, să fim siguri. E un frig de moarte.

Domnul Dehel: „Știi, CFR-ul nu mai are bani să-ntrețină barierele, acum le manevrează mecanicul, manual.” Hait, nu e glumă; halta e imediat după barieră: vine trenul, oprește de partea cealaltă a șoselei, coboară mecanicul, dă jos barierea, urcă înapoi, trage trenul în stație, ridică barierea. N-are mult de alergat, noroc că personalul are numai vreo trei vagoane. Nici de casă de bilete nu mai are bani CFR-ul, tichetele se vînd în tren, controlorii au tot timpul treabă.

Sînt multe bariere în aia 50 km dintre Odorhei și Sighișoara, același ritual – mecanic, ba-

rieră, tren, mecanic, barieră, tren; facem mai bine de-o oră jumate, în vagon ar fi cald, dar ușile nu se-nchid bine și-i curent. Ajungem la fix la Sighișoara, dar la acceleratul de București nu mai sînt locuri. N-am mai mers în picioare de cînd eram în anul I (dacă stau să mă gîndesc, nu-i așa mult timp de atunci!). Mizerie cruntă pe culoar, controloarea se ceartă urît c-un individ fără bilet; sînt locuri în compartiment, dar nu te-ai lăsa să șezi pentru nimic în lume. Un pic de tupeu, nițică nesimțire și se găsește și loc. În 5 ore sînt la București. Una peste alta, două zile.

Odorheiu Secuiesc. 40 000 de locuitori. 99% maghiari. Poate cel mai bogat oraș din România. Aproape imposibil de ajuns de la București.

Iulia Popovici

Coșbuc și noi!

Caricatură de C. Pătrășcan

Ți-e sete de cultură? Bravo!

Te aștept la cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

băutura - discount 25%

cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 19 noiembrie

Seară privată

20⁰⁰

JOI, 20 noiembrie

Teatru:
Ich bin Ophelia
cu Coca Bloss, regia Sorin Militaru

20⁰⁰-21⁰⁰

VINERI, 21 noiembrie

Concert live:
KUMM

20³⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

SÎMBĂȚĂ, 22 noiembrie

Festivalul de muzică „Prometheus Live”
în colaborare cu Radio România Tineret

20³⁰

Discotecă - Muzica anilor '80

24⁰⁰

DUMINICĂ, 23 noiembrie

Quartet jazz live:
Marius Pop

20³⁰

MARTI, 25 noiembrie

Festivalul DaKINO
Petrecere privată

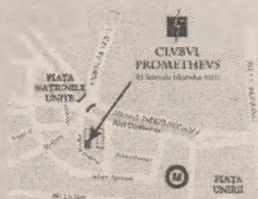
20⁰⁰

MARTI-JOI 19⁰⁰-21⁰⁰ discount 25%

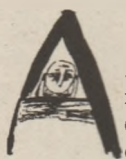
CLUB
PROMETHEVS

FUNDATIA ANONIMVL

Planeta Națională Unită 3-5, sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

AM DORIT odată să mă coafez interbelic, ceea ce, în limbajul de specialitate, am aflat că se numește "a-ți face cute". Există, într-adevăr, un aer comun al doamnelor dintre războaie, dat de părul tuns relativ scurt și modelat într-un soi de onduleuri speciale. Am apelat la coafeza mea de mare încredere și, arătându-i câteva fotografii din epocă, am rugat-o să le imite. Doamna Marica n-a stat să contemple prea mult pozele, căci știa perfect despre ce-i vorba: "A, doriți cute, a zis! Pentru asta mi-ar trebui niște clame care se foloseau cîndva (și-a împletit degetele de la mîini, ca dinții unui fermoar, ca să-mi arate cum erau), dar o să ne descurcăm și fără." N-a avut nevoie de nici cinci minute ca să-mi aranjeze părul ud, cu mîna liberă, fără fixativ și fără vreun alt ajutor, apoi, uscîndu-l cu grijă, m-a rugat să-i privesc opera. Era, într-adevăr, exact ceea ce-i cerusem. "Au avantajul că țin destul de bine", a mai adăugat mulțumită. Îi urmărisem cu mare atenție mișcările și, în marea mea inocență întrale coafatului, am fost convinsă că voi putea să o imit și să-mi fac de una singură cutele interbelice. Cu primul prilej am încercat deci să-i repet mișcările, dar n-am reușit decît să mă ciufulesc și să creez un soi de pieptănătură postmodernistă. M-am încapăținat și mi-am făcut rost de clamele cu pricina, repetînd apoi încercarea. De data aceasta, după ce mi-am torturat timp ce o oră părul, făcînd, desfăcînd și refăcînd cută de cută, a ieșit ceva mulțumitor pentru mine (prin comparație cu precedentă încercare), dar față de care cei din jur aveau doar un zîmbet blind, cum ai la neizbînzile unor oameni pe care nu ai motiv să-i mîhnești.

Mă gîndesc adesea la acest episod atunci cînd mă lovesc de prejudecata că a scrie este o operație simplă, la îndemîna oricui a învățat literele alfabetului. Dacă semenii noștri sînt dispuși să creadă destul de ușor că nu poți deveni coafeză sau electrician sau tîmplar fără să fi învățat *meserie*, meseria cuvintelor, poate cea mai grea dintre toate, li se pare mai puțin decît "a face cute". Oricine a învățat literele alfabetului își închipuie că poate *scrie*, iar după ce-și vede caricatura de operă, o socotește în rînd cu capodoperele lumii. Această prejudecată (asociată într-un fel cu o alta, extrem de rezistentă în timp, că intelectualul ar fi un leneș care doarme ziua și își pierde nopțile), această prejudecată legată de scris face astăzi enorme stricăciuni în *domeniul traducerii*

cronica pesimistei

de Ioana Pârvulescu

Noile suferințe ale limbii române

Fotografie de Ioana Pârvulescu

lor, una dintre zonele cele mai delicate, mai dificile și, mai ales, mai pline de capcane ale literaturii.

TRADUCĂTORUL ideal este un ins care a citit mult și a sesizat articulațiile fine ale frazelor, de la sonoritate la jocuri de cuvinte și de la rostul unei virgule la marea idee a cărții. Este un ins care știe gramatică, un ins care știe să scrie (nu e obligatoriu să fi dat capodopere), dar, mai presus de orice, un ins dispus să se sacrifice într-o muncă menită să-l scoată în fața scenei pe altul, pe autor. Inteligența, spiritul creator, empatia cu textul, răbdarea, atenția, bucuria lucrului bine făcut și, mai ales, o ureche fină pentru limba proprie, cea în care se tîlmăcește, completează portretul traducătorului ideal.

Traducerea este o meserie ca oricare alta și se învață în timp. După ce, în 1990 s-a declanșat avalanșa titlurilor noi din literatura universală, editurile au apelat, din cauza crizei de specialiști, la persoane care, deși cunosc bine sau foarte bine o limbă străină, n-au habar ce înseamnă arta (știința) traducerii. Nu oricine știe franceză / engleză / germană etc. poate traduce din aceste limbi este un adevăr

ignorat de nou veniți. Cei mai mulți traducători improvizați de azi confundă literarul cu literalul.

Sînt cîteva etape obligatorii în munca traducătorului. O lectură a întregii cărți, înainte de a începe operația. O documentare asupra termenilor de specialitate: dacă romanul are drept subiect o călătorie pe mare, traducătorul trebuie să fie la curent cu termenii marinărești și cu părțile unei nave. Dacă e vorba de o carte cu subiect din matematică, în care apare pomenit Georg Cantor, *părintele teoriei mulțimilor*, traducătorul nu poate echivala vesel formularea engleză "the father of the Theory of Sets" cu "tatăl teoriei seturilor" (cum s-a întîmplat), ci trebuie să se adreseze unui specialist. Dacă nu are un matematician la îndemînă, ar trebui totuși să aibă o enciclopedie. Rapiditatea traducerii este, desigur, invers proporțională cu timpul luat de consultarea dicționarului și a enciclopediilor, în care să citești și dincolo de primul sens al cuvîntului. Traducătorul nu are de dorit recorduri de viteză, ci ținte pur literare. În fine, după terminarea operației, traducătorul trebuie să-și recitească opera (de preferat este să o dea și unei alte persoane) și să vadă dacă *recunoaște limba în care a tradus*. Curios:

asemenea elevilor care își închipuie că a comenta o poezie înseamnă a combina niște cuvinte de neînțeles, pseudo-traducătorii își închipuie că un roman de nu știu ce scriitor francez sau englez poate avea, în versiunea română, sonorități chinezești. Că frazele firești și logice din original pot deveni absurde formulări fără cap și coadă.

DAVID LODGE ironizează la un moment dat insistența unui traducător japonez, care-l bombardează pe autorul englez din care traducea, cu scrisori pline de întrebări naive și chiar ridicole. Cu toate acestea japonezul respecta deontologia traducătorului onest și, măcar, încerca să ajungă la un bun rezultat. Traducătorii de azi predau editurii un manuscris pe care ei nu l-au înțeles, cititorii nu au cum să-l înțeleagă, iar autorul, desigur, nu l-a scris. Cele mai mari ravagii le face, la ora actuală, limba engleză pe care "toată lumea o știe" și o traduce. Sîntem mai aproape decît oricînd de ridicolul pe care-l satiriza Steinhadt în 1934, la 22 de ani, în volumul *În genul tinerilor...*, unde imaginează un articol scris de un "distins ziarist american" și a cărui traducere românească ar fi făcută de Petru Comarnescu.

Iată cîteva exemple imaginate de parodiator: M-am spălat pe mine însumi în sus (*I washed myself up*); Un tînar român pe care obișnuisem să-l cunosc (*I used to know*)...; Cum mai faci (*How do you do*)?; Dar, prin drum (*by the way*) cine e băiatul acesta, Eliade? Îți rog pardon (*I beg your pardon*) etc. Dacă exemplele lui Steinhadt sînt inventate și-l nedreptățesc, desigur, pe Comarnescu, exemplele pe care le voi da mai jos sînt reale și nedreptățesc literatura. Adaug că sînt dintr-o carte al cărei stil nu e nici ludic, nici puternic marcat stilistic, ci absolut normal: "Aveam un motiv *ulterior*" în loc de "Aveam un motiv *secret, ascuns*" (cuvîntul englez *ulterior* avînd ambele sensuri); un personaj replică la o afirmație a interlocutorului cu *Non-sens!* în loc de *Aiurea!* sau *Prosti!* "Motivul *condiției* sale" (his *condition*) în loc de *stării* sale, cum ar trebui tradus; *interferează* în loc de *se amestecă*, *tăcere pregnantă* în loc de *tăcere semnificativă*, "ton *cazual*" în loc de *lejer*, "să facă față fantomelor" (*to face the phantoms*) în loc de "să *înfrunte* fantomele". Acestea sînt exemplele simple, amuzante, dar pe lîngă ele, o traducere proastă are nenumărate tipuri de a tortura limba: repetiții supărătoare care nu există în original și, dimpotrivă, găsirea cît mai multor sinonime atunci cînd autorul folosește aceeași expresie, ca semn distinctiv. De pildă dacă în original apare de cinci ori *old chap*, apelativ între doi vechi colegi de generație, care poate fi foarte bine tradus prin ironicul *bătrîne*, traducătorul va deveni brusc inventiv și va spune prima dată *prietene*, a doua oară *băiete*, a treia oară *bătrîne prieten*, a patra oară *flăcăule* și a cincea oară *bătrîne*, pierzînd miza jocului. Dialogurile sună în română ca și cum ar fi citite dintr-un tratat academic. "Ce este aceasta?" — o formulare absolut exclusă din limbajul colocvial este considerată firească de către pseudo-traducători, pentru care "Ce-i asta?" sună, probabil, incorect. Reluarea pronumelui personal prin forma neaccentuată este omisă sistematic ("să spună lui" în loc de "să-i spună lui"), iar topica este pur și simplu copiată din versiunea originală, deși în română are alte reguli. Barbarisme, calcuri, greșeli gramaticale de tot soiul (între care și hipercorectitudinea, specifică autodidacților), omisiuni inadmisibile și adăugiri inutile opacizează textul pînă la ermetism sau joc avangardist.

O traducere bună înseamnă un text pe care să-l înțelegi în limba ta maternă, scutindu-l pe cititor de obligația de a-l mai traduce o dată *din românește în românește*. ■

muzică

O săptămână de jazz

PARCĂ spre a compen-
sa difuzarea tot mai
precară a genului prin
mass-media, Festivalul
de Jazz București 2003 ne-a
răsfațat cu muzică adevărată timp
de nouă seri. Performanța organi-
zatorică aparține Centrului de
Proiecte Culturale *ArCub*, având
în Iulian Vrabete un coordonator
providențial. Evenimentul a de-
marat în forță, cu recitalul pianis-
tului Michel Camilo la Ateneul
Român. Născut în 1954 în Re-
publica Dominicană, stabilit și
afirmat la New York, Camilo se
profilează tot mai clar ca un su-
per-star al generației sale. Dincolo
de tehnica briantă, el știe să
infuzeze în vocabularul clasicizat
al jazzului savoarea și culorile ca-
raibene. Nota specific domini-
cană o dau formulele ritmice *me-
rengue*, însă muzicianul nu se lasă
copleșit de efuziuni. Temele sunt
„dezghiocate” până la esențe, di-
secate, recompuse, în conformi-
tate cu logica barocă a interpre-
tului-compozitor. Pe scena bu-
cureșteană Michel Camilo s-a do-
vedit a fi un dionisiac autocen-
zurat de spirit cartesian, în stare
să-i capteze integral pe auditorii.

Un alt moment integral de
bravură muzicală ne-a fost oferit
de trio-ul spaniol Jorge Pardo/
flaut, saxofoane – Carles Bena-
vent/chitară-bas – Tino DiGeral-
do/baterie. În ultimii 15 ani, acești
instrumentiști au impus (împre-
ună cu alți câțiva compatrioți
reuniți pe legendarele albume
Jazzpaña, editate de Act Records)
fuziunea flamenco-jazz drept una
dintre cele mai fertile contribuții
la evoluția pe plan mondial a
muzicii improvizatorice. Înainte
de mult-asteptatul concert, îi mă-
turiseară prezentatorului Florian
Lungu temeri legate de absența
unui instrument armonice din for-
mula aleasă de oaspeții noștri –
altminteri, constanți colaboratori
ai chitaristului Paco de Lucia sau
pianistului Chano Dominguez.
De la primele acorduri am pri-
ceput că provocarea fusese sur-
clasată: fluxul fremătător suscit
de Pardo prin intermediul unui
instrument atât de fragil (și adese-
ori limitativ) cum e flautul, în
contrapunct cu rafinată „percuție
melodică” practică de DiGeral-
do, își aflau permanent suportul în
genialitatea basistică a lui Bena-
vent. Acest muzician catalan, pe
care nu ezit să-l numesc un Gaudí
al chitarei-bas, edifică dintr-un
timbru instrumental relativ tânăr
arhitecturi demne de flambo-
iantele „muzici eternizate în

piatră” ale autorului Sagradei Fa-
milia. Dacă Jaco Pastorius eman-
cipase chitara-bas, conferindu-i
un rol activ în jazz, Carles Bena-
vent dezvoltă această tradiție prin-
tr-un masiv aport armonice. Vă-
zându-l, aveam senzația că fluidi-
tatea liniilor *basso continuo* tip-
Pastorius intră în aliaj cu acor-
durile tradiției flamenco printr-un
act de magie. Forța revitalizantă a
muzicii create de Pardo-Bena-
vent-DiGeraldo a provocat entu-
ziasmul publicului român. In-
stitutul Cervantes București, con-
dus de d-na Ioana Zlotescu Si-
matu, merită toată gratitudinea
pentru a ne fi conectat la acest in-
fluent trend al jazzului actual.

După două asemenea recita-
luri antologice, tonusul festivalier
a devenit ceva mai ponderat, dar
s-a menținut la înalte cote valo-
rice. Ne-am delectat astfel cu pro-
gramul *mainstream* susținut de
Big Band-ul Radio dirijat de Ionel
Tudor, dar și cu propunerile mai
audacioase ale vibrafonistului
american de origine israeliană
Eldad Tarmu. Alături de inven-
tivul lider au evoluat pianistul
Cenghiz Yalcak, promițătorul
baterist Robert Ikiz – un june turc
născut în Suedia – și contrabas-
istul Tibor Barna din Ungaria. Sce-
na autohtonă a fost bine repre-
zentată, oarecum pe trei paliere de
vârsta: Veteranii: un Johnny Ră-
ducanu descoperind că proce-
sarea electronică îi poate furniza
scat-ul tot mai rar prezent în
natură; clarinetistul Alin Constan-
țiu și chitaristul Marian George-
scu răspunzând exigențelor
maestrului J. R.; Marius Popp,
într-o companie aptă să-i valori-
zeze compozițiile: inegalabilul
baterist Eugen Gondi, revenit
printre noi din țara polderelor,
subtilul Cristian Soleanu la saxo-
foane și basistul electrico-acustic
Cătălin Răsvan. Generația de mij-
loc: saxofonistul *par excellence*
Garbis Dedeian, în fine cu o trupă
pe măsură – un septet în care
experiența chitaristului Kapriel
Dedeian, a trombonistului Valen-
tin Dogaru sau a bateristului Liviu
Pop (întors, la rândul său, din State)
se îmbină fericit cu exuberanța
funky a junilor Petru Popa la pian
și Sebastian Burneci la fluegel-
horn și trompetă. Program dens,
energizant, cu solo-uri „la obiect”,
pornind de la inspiratele teme
compuse de Garbis și recompen-
sat cu flori din partea am-
basadorului Armeniei, dl Sarki-
sian, prezent în sală. Tineretul:
disponibilitatea stilistică ieșită din
comun a contrabasistului Vlaicu
Golcea și a chitaristului Sorin
Romanescu, în consonanță cu ta-

lentul vocalistelor Maria Rădu-
canu și Marta Hristea, dar și cu
complexitatea ritmică asigurată
de Vlad Popescu; în același grup
– numit *East Village* – am remar-
cat intervențiile coeziv-dinamiza-
toare ale lui Soleanu pe sax so-
pran, ca și delirantele „fugi” ale
lui Raul Kușak (mâna dreaptă pe
orgă sau sintetizator, cea stângă
pe pian, sau invers, cine mai
știe?). Tot printre tineri – virtuoz-
ul claviaturii Marius Vernescu,
aureolat de premiul întâi cucerit la
competiția pianistică de la Mon-
treux 2002, acum în trio cu Gol-
cea și Tudy Zaharescu la baterie.

Dacă grupul timișorean
Acum se mulțumește cu specia
edulcorată numită *smooth jazz*, în
schimb, Mircea Tiberian a profi-
tat de parteneriatul cu câțiva tineri
instrumentiști germano-americani
reuniți sub sigla *Interzone*, spre a
mă determina să-l consider cel
mai complet pianist din jazzul
nostru de azi. Faptul și-a pus
amprenta și pe colaborarea lui –
de o libertate expresivă matură,
germinativă – la proiectul trom-
petistului francez Michel Marre.
Acesta din urmă dovedește o

Jorge Pardo (stânga) și Carles Benavent,
doi dintre protagoniștii Festivalului de Jazz

reală comprehensiune față de me-
losul românesc (cită uneori *in ex-
tenso* prin contribuțiile violon-
iștilor Marinică Botea și Marius
Borcoi, ale taragotistului Ioan
Peptenar sau ale țambalistului
Gheorghe Stan), încorporat unor
viziuni melodice generoase, cu
sofisticate combinații timbrale.
La acestea au contribuit – grație
Institutului Francez, ce a susținut
proiectul – muzicieni de valoare,
precum Nicolas Simion, Cristian
Soleanu și Ben Abarbanel Wolf la
saxofoane, Liviu Mărculescu și
Corneliu Oancea la trombon, Jan
Roder/contrabas, Vlad Popes-
cu/baterie. A rezultat o superbă
suită româno-occidentală, dacă
vreți, un fel de transfigurare prin
sensibilitatea unui jazzman fran-
cez a visului nostru de integrare
europeană.

Lăudabilă inițiativa centrelor
culturale polon și ungar din Bu-
curești de a promova muzicieni

foarte tineri – trio-ul *0-58* din
Gdansk și *Gabor Bolla Quartet*, al
cărui lider, deși are abia 15 ani,
stăpânește cu dezinvoltură să-
xofonul tenor. Față de o asemenea
ofertă festivalieră, publicitatea a
lăsat de dorit, iar cei ce mizau pe
salutarele înregistrări TVR vor
trebui să se consoleze cu cele rea-
lizate de Radio România. Dacă
formațiile programate în ultima
seară – conduse de Liviu Butoi,
Nicolas Simion și Manfred Leuch-
ter – ar fi fost răspândite în galele
precedente, cred că manifestarea
ar fi câștigat în densitate. Dar as-
tea sunt mofturi de cărcotaș, obli-
gat să se întoarcă la Cluj înainte
de final (despre care „trimisa mea
de încredere” Ana-Maria Sândoiu
mi-a relatat că a fost la fel de
reușit ca întregul festival).

Virgil Mihaie

Vervă aniversară

CONCERTUL simfo-
nic special al Socie-
tății Române de
Radiodifuziune de
vineri, 31 octombrie, a aniversat
75 de ani de radiofonie romă-
nească prin forțele pe care cultura
muzicală autohtonă le are azi: in-
terpretare și creație. Impactul cu
publicul unei săli pline a fost di-
rect, aplauzele răsplătind un pro-
gram inspirat și o interpretare de
ținută.

La pupitrul Orchestrei Națio-
nale Radio, dirijorul Horia An-
dreescu a construit cu mână fermă
întregul program, de la lucrarea
lui Dan Dediou la pagina concer-
tantă a lui Edouard Lalo și pagi-
nile prokofievienne din final. Nu
este nouă capacitatea sa de a se
adapta stilurilor și genurilor mu-
zicii mai vechi sau mai noi. Re-
marcabilă este de fiecare dată
înțelegerea specificului acestora
și, foarte important, capacitatea
de a le reda în consens cu aștep-
tările ascultătorilor. Inteligența vie,
siguranța gestului dirijoral, simțul
ascuțit al proporțiilor în manevra-
rea unui corp sonor atât de divers
cum este orchestra simfonică fac
din Horia Andreescu un dirijor de
vârf. Sunt calitățile care au arcut
în momentul simfonic propriu-zis

al părții a II-a frumoasele pagini
din *Romeo și Julieta* de Serghei
Prokofiev, într-o viziune echili-
brată, aplecată atent atât asupra
detaliului, cât și viziunii de
ansamblu.

Solist concertist al Formați-
ilor Muzicale Radio, violonistul
Alexandru Tomescu este, la rân-
dul său, un muzician de valoare.
Talentul său recunoscut (prin im-
portante premii naționale și inter-
naționale, numeroase recitaluri și
înregistrări) s-a impus și în con-
certul aniversar Radio, în inter-
pretarea *Simfoniei spaniole* de
Lalo (versiune integrală). Au im-
presionat nemijlocit sunetul sus-
ținut al viorii, eleganța și cursivi-
tatea intervențiilor solistice, inte-
grate sensibil în masa orchestrală,
virtuozitatea execuției. Acestea
sunt trăsăturile generale ale unui
bun interpret. Dar mai cu seamă
întuirea sensurilor profunde ale
muzicii pe care o rostește, a lumi-
nilor și umbrelor, clar-obscurului,
jocului dintre senzualitate și par-
fumul dulce-amărui al bine cu-
noscutei *Simfonii spaniole*, capa-
citatea de a le pune în lumină în
proporția bunului gust sunt atri-
butele demne de apreciat ale lui
Alexandru Tomescu.

Lucrarea în primă audiere ab-
solută a compozitorului Dan De-
diu, *Verva*, a fost comandată de

Societatea Română de Radiodi-
fuziune – Postul România Mu-
zical „George Enescu” pentru
momentul special „Anul 75 – Ra-
dio”. Un gest care s-a dovedit a fi
departe de formală invitație a
„momentului românesc contem-
poran” al unor concerte de altă-
dată. Lucrarea, de altfel, poartă și
o dedicație personalizată: lui
Horia Andreescu și Orchestrei
Naționale Radio. Deși de cea mai
strictă actualitate, *Verva* lui Dan
Dediou contrazice prejudecata
înțelegerii decalate în timp a
creațiilor momentului. Muzica lui
Dan Dediou în ansamblu incită,
amuză, problematizează, într-un
cuvânt, trezește spiritul și antre-
nează emoțiile. Calitatea sa, din-
colo de fantezia, pricepera în
meșteșugul componistic, în folo-
sirea evoluată a limbajului mu-
zical, se sprijină pe o cultură asimi-
lată profund. Nu altfel a sunat
Verva (deja op. 102!), un iureș de
idei în concordanță cu temele
muzicale dragi nouă păstrate une-
ori în cele mai adânci cute ale
memoriei (de la folclor la *Bolero*-
ul de Ravel), adevărate ferestre
dinspre trecut spre substanța a
ceea ce se va naște de acum
încolo.

Antigona Rădulescu

arte

ediția a 8-a
festivalul
filmului
britanic
din
perspectiva
autorului
selecției

Bulldogville

cu venirea la putere a laburiștilor, și cronică declinului său anunțat. O răzbunare primitivă într-un decor scoțian de țară, despre care pliantele turistice nu au decît cuvinte de laudă. O răzbunare parcă și mai primitivă în același decor scoțian de țară, undeva în vecinătatea unei case de nebuni; cu castrări, ochi scoși și tot tacîmul. Un batalion de soldați refugiați, în timpul primului război mondial, într-o tranșee inamică fetidă, și decimați, unul cîte unul, de o forță nevăzută, dar și de șobolani. Un criminal în serie care a descoperit secretul nemuririi și se plimbă de la un veac la altul, căutînd prospături care să-i adăpostească trupul vlăguit de trecerea anilor - dar pînă să ajungem la această revelație, sîntem martorii unei scene terifiante în care trupul unei vic-

time adăpostește un șobolan viu. O poveste de dragoste inter-rasială în care rasismul pune piedică poveștii de dragoste. Un recuperator vindicativ, care alunecă lent, dar sigur pe o spirală distructivă, lăsînd în urmă cadavrele celor răspunzători de moartea fratelui său. Și, nu în ultimul rînd, un portret în bloc atît de crunt al vieții unor londonezi mărunți încît e suficient să-l vezi pe taximetristul interpretat de Timothy Spall golindu-și familia de mărunțiș pentru ca tu, spectator slab de înger, să cazi în depresie - numai că veteranul Mike Leigh nu se oprește aici, iar cel mai recent film al său, *Totul sau nimic* ne poartă și printr-un local de cartier în care nevestele eroilor se agață de ideea unui karaoke decrepit menit să le mai lumineze existența. Jahnice nu este cuvîntul cel

BRITISH FILM
FESTIVAL
2003

ANUL trecut făceam o promisiune. Urma ca, după atîtea comedii lejere cîte au fost în 2002, tonul viitoare selecții să fie sumbru. Vezi și: Negru. Trist. Cinic. Întunecat. Sîngeros. Disperat.

Urma ca mascota festivalului, bulldogul, să se întoarcă în carne și oase, după ce pe posterul ediției proaspăt încheiate o mîna nesigură îl schițase în cîteva linii, rînjind ca un bostan de Halloween de parcă ar fi văzut mai știu eu ce versiune necenzurată la *Full Monty*.

Urmau mîrșii. Vezi și: Lătrături. Mușcături. Eventual sfîrtecări.

De unde și pînă unde această înverșunare, nu știu. Și nici n-am să încerc s-o (sau să mi-o) explic. Orice selecție de filme într-un festival merge, de regulă, într-o direcție. Cu condiția ca și industria de film britanică, sau măcar o parte din ea, să meargă în aceeași direcție. Cu condiția ca măcar jumătate dintre filmele pe care le dai în urmarire să fie disponibile. Dar asta ține deja de bucătăria internă a British Council, care organizează, de opt ani buni, acest festival și face diligențe pe lîngă producători, distribuitori sau agenți de vânzări pentru a-mi satisface capriciile de selecționer.

Acum, problema e dacă m-am ținut de cuvînt sau dacă m-a luat gura pe dinainte. Dintr-un anumit punct de vedere, și anume cel din care orgoliul meu ar trebui să se simtă satisfăcut, tabloul propus n-a fost foarte vesel. În 2003, am avut un bărbat care moare de leucemie într-un spital în care, vorba cuiva, ar trebui instalată în sala de așteptare o canapea pentru cei care se rănesc prăvălindu-se pe canapeaua deja existentă. Am mai avut: o vînzătoare într-un supermarket, care își măcelărește iubitul, îi fură romanul încă nepublicat și pleacă la Ibiza de parcă nimic nu s-ar fi întîmplat. O familie de irlandezi care emigrează și-ncearcă să se pună pe picioare în America, după ce fiul lor de doi ani moare. O radiografie a fenomenului Britpop, pus în conjuncție

mai nimerit, dar e primul care-mi vine în minte. Iar ca film de închidere, *Totul sau nimic* mi-a servit cum nu se poate mai bine intențiile criminale.

În ciuda acestui arsenal, Festivalul de film britanic n-a fost nici pe departe atît de sumbru pe cît l-am dorit. OK, au existat acei șobolani sinistri - invitați de onoare ai seratei horror care a cuprins două filme de debut, *Deathwatch* și *Doctor Sleep* - cărora nu le pot găsi nici o scuză, dar dacă Andrei Gorzo ar recenza prezenta ediție, ar scrie probabil că subsemnatul a îmbătrînit. Că nu mai sînt traficanții de droguri de altădată, ci un farmacist demn de încredere. Că-n loc de șocuri intravenoase, am devenit expert în bandaje. Că-n loc să distribui amfetamină pe sub mîna, ofer prozac subvenționat.

Și de n-ar avea dreptate. Bulldogul de pe afiș nu e nici măcar prins în lesă. Bărbatul mort de leucemie și canapeaua delabră din *Fetele din calendar* sînt tot atîtea pretexte pentru ceea ce criticii au numit "noul *Full Monty*". Cu un asemenea nume de botez și cu povestea reală - a duduilor sexagenare care visează la posteriorul lui George Clooney și pozează nud pentru un calendar în scopuri caritabile, tonul se anunță mai mult amuzant. Vezi și: Benign. Dulce-amar. Feminist. Împăciuitor. Plesnind de vitalitate. Și de umanitate. Bărbatul măcelărit din *Morvern Callar* (de Lynne Ramsay) era deja mort cînd vînzătoarea din supermarket s-a decis să-l tranșeze, să-l îngroape în vîrf de deal, să-i vîdeze contul și să-și însușească romanul nepublicat al răposatului. Un film mai degrabă melancolic și plin de piste false, în care răspunsul la durere al eroinei e începutul unei vieți noi. Departe de cenușiul cotidian și de mocirla existențială în care se afundase. Cu o Samantha Morton extraordinară, dar ex-

traordinar de neapetisant filmată. Răspunsul la durere al familiei de irlandezi care-și pierde copilul de doi ani este strămătarea în America, iar *In America* al lui Jim Sheridan (co-scris de cele două fiice ale sale) are mai degrabă ceva din magia unui basm. Declinul anunțat al Bripop-ului, așa cum ne este el rezumat în documentarul lui John Dower, *Live Forever*, pălește în fața triumfului bubuitor al acestui fenomen cultural care a luat pe sus Marea Britanie și i-a înșurubat în imaginarul colectiv-alternativ pe Blur, Oasis, Suede, Pulp, Kate Moss, dar și pe rechinii tranșați și băgați în formol ai artistului Damien Hirst. Răzburările primitive din *This is Not a Love Song* (de Billie Eltringham) și excentricul *The Last Great Wilderness* (de David Mackenzie) au glanț de Dogma și consistența unei tumori pe creier, dar relația tandră dintre cei doi fugari (din primul) și catharsisul eroului încomorât (dintr-al doilea) sînt un antidot cu mult mai puternic. Rasismul din *Bollywood Queen* nu păcălește pe nimeni, cită vreme filmul derapează în numere muzicale desprinse din melodramele indiene și povestea de dragoste sfîrșește fericit. Și nici furia criminală a lui Michael Caine din *Get Carter*, cită vreme i-am dedicat actorului proaspăt septagenar un omagiu din care n-au lipsit *Alfie* și *The Italian Job*. Cît despre piesa de rezistență a întreg eșafodajului cinic, sumbru și disperat care s-a dorit a fi în acest an Festivalul, filmul lui Mike Leigh, sînt suficiente parazităriile obscene de limbaj și două scene finale pentru ca tragedia să se resoarbă și iubirea să învingă.

"Life-affirming" și "women-friendly" nu sînt sintagmele cele mai nimerite (cu atît mai mult cu cît le-am lăsat și-n engleză), dar sînt primele care-mi vin în minte.

Mihai Chirilov

This is Not a Love Song

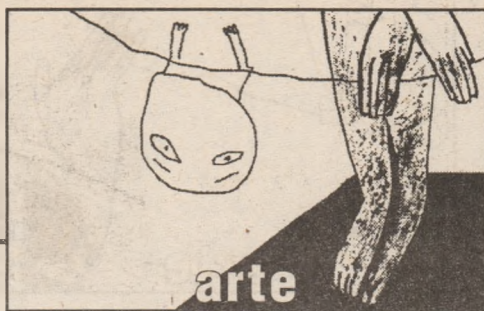

Fetele din calendar

Totul sau nimic

arte

In memoriam Iosif Naghiu

“Celula poetului dispărut”

prin '91, în care a citit o piesă extraordinară - *Aerisirea*, apoi în grădina din Strada Gala Galaction. De multe ori ne-am plimbat prin parcuri sau pe aleile de la Sinaia. Dar cel mai des în ultimii opt ani treceam să-l văd la Asociație, unde stătea ore întregi în penumbra camerei supraîncălzite iarna, cu haina pe umeri, învăluit în fumul țigării sau al pipei. Începea să scrie, cu scrisul său de pictor, numai din majuscule desenate, dar treburile și scriitorii vorbăreți nu-i dădeau pace.

Nu am străbătut niciodată strada de lângă Ateneu fără să mă uit dacă fereastra e luminată și, dacă era, fără să intru. Intram, mă poftea să stau, uitam uneori să mai plec. Era înconjurat adesea de prieteni. Uneori era însă excedat de confrăți plicticoși sau vindicativi care țineau să-i expună “teoria lor” literară, politică etc. Îl convingeam cu greu să lase câteva minute “postul”, mai ales vara, ca să ieșim la aer. Nu pot uita gestul cu care lua haina, o îmbrăca fără să scoată țigara din gură, totdeauna drept ca un ostaș, cu pieptul în

afară. Mai trăgea un fum și-i zicea secretarei: “Adriana, noi ieșim puțin. Dacă mă caută cineva, spune-i că nu lipsesc mult. Mă întorc”. Cum să cred că de data asta va lipsi mult? Că nu se va mai întoarce?

Domnul Iosif Naghiu... Eu nu i-am spus niciodată “Ioshka”, iar el îmi spunea “dumneata”. Domnul Naghiu, deci, era un domn. El nu-și birfea colegii, nu complota, nu putea să nu găsească unui scriitor, oricât de mediocru, un mic merit, o îndreptățire la faptul că scria. Eu, temperamental, mai explodam împotriva cîte unuia. Zimbea calm și nu-mi dădea dreptate. Pe cei care l-au turnat și l-au condamnat nu doar la neajutare pe scenă, ci la mizerie materială, pentru că nu concepea să trăiască altfel decît din scris, îi iertase demult.

Un tînar care scria teatru, cit de stingaci, găsea în Naghiu un sprijin, o încurajare, adesea un admirator. Pe fiecare din ei îi compara cu cele mai mari nume din istoria literaturii noastre dramatice și îi găsea cel mai adesea superiori lui însuși. La fiecare

întîlnire publică sau interviu îi amintea pe confrății săi mai tineri ca pe niște mari talente, îi înșira pe numele lor și se revolta că nu sînt jucați.

În anii în care a fost secretarul Asociației Scriitorilor din București a urmărit fără să obosească publicarea colecției “scriitorilor orașului”. Ea însumează peste 80 de volume dintre care peste 20 de debuturi. Apoi a găsit fonduri an de an pentru premiile Asociației, încercînd ca ele să fie substanțiale și să-i răsplătească pe cei mai buni autori, dar cu precădere pe cei pe care soarta sau inabilitatea lor socială îi ținea departe de alte surse de existență. În fine, cînd nu putea să dea altceva, oferea cu generozitate nu puțin din timpul său, din orele lui de scris, oricui trecea pe acolo. O cafea și o vorbă de consolare fac uneori cît un premiu.

Nu a fost nici o premieră cu vreo piesă de-a mea sau de-a altui dramaturg român la care, invitat fiind, Iosif Naghiu să nu participe. Nu știu să fi citit cineva teatru într-un cînaclu, cit de obscur, și, poftit de acela, chiar

și la minus 20 de grade, Naghiu să nu fie primul dintre cei șase-șapte amici înghețați.

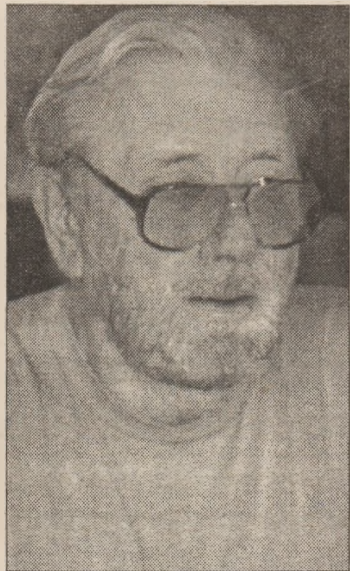
A iubit teatrul și actorii. A înțeles filmul și povestea. comenta filme cu o memorie fabuloasă. A jucat teatru și film. A înțeles sportul ca pe un spectacol, a jucat baschet, se pricepea la fotbal și vorbea și despre asta cu aceeași măsură și eleganță.

Acum, cînd caravala lui Iosif Naghiu s-a desprins de tîrm căutînd o lume nouă, necunoscută, ar trebui să ne amintim zilnic generozitatea sa fără egal ca să izbutim, măcar în parte, să acordăm altora o parte din ceea ce credem cu trufie că i se cuvine numai nouă.

Într-o zi, fiind la Asociație cu Iosif Naghiu, mă sună un coleg de la un ziar. Vrea să-mi facă o poză pentru a ilustra nu știu ce articol. Dar ar vrea să vin pe loc și să am “un accesoriu mai deosebit”. “Auziți ce-mi spune!” i-am relatat eu convorbirea, rîzînd ca de o aberație. Atunci, Iosif Naghiu, cit se poate de serios, mi-a spus: “Are dreptate, e bine ca poza să fie mai interesantă. Ia pipa mea.” A deschis sertarul și mi-a întins-o. “Păi cum să...?” m-am bilbiit. “Pipa, moft. Eu tot m-am întors la țigări. Ia-o.” O păstrez și acum. Dar cred că Iosif Naghiu mi-a lăsat ceva mult mai prețios.

Horia Gârbea

Foto: Ion Cucu

AM SCRIS de multe ori despre Iosif Naghiu. Acesta este cel mai trist articol pentru că în el trebuie să accept că Iosif Naghiu nu mai există lingă noi, cel puțin nu în forma omenească în care l-am cunoscut. Nu e ușor pentru mine să accept acest lucru.

Ne-am întîlnit de sute de ori. Ne vedeam la premiere, în sală și apoi la “cronica neoficială” de pe cîte o terasă. Alteori strîngea scriitorii la el acasă, prima dată în Ștefan cel Mare cînd a organizat un mic cînaclu particular, era

A DE OBICEI, în fiecare vară, în luna august, îl revăd pe balerinul și coregraful Gelu Barbu, revenit acasă pentru a-și întîlni familia și prietenii. Anul acesta vizita sa a avut o conotație specială.

Mihai Canciovici - Cu ce ocazie deosebită ai venit, dragă Gelu, în vacanță?

Gelu Barbu - Anul acesta am revenit acasă cu emoție aparte pentru a participa la centenarul nașterii tatălui meu, Filaret Barbu, de la Timișoara și Lugoj pe 15 august, de Sf. Marie, la hramul bisericii. Primarul municipiului Lugoj, domnul Martinescu, a organizat această comemorare împreună cu Muzeul de etnografie și artă din Lugoj și cu Muzeul Banatului din Timișoara. Am dezvelit împreună cu sora și nepotul meu bustul tatei, creat de talentatul sculptor timișorean Aurel Ardelean. La ceremonie au participat lugojenii care au avut o mare stimă și dragoste pentru tata. Bustul se află în centrul orașului, lângă Școala de arte care poartă numele lui Filaret Barbu. În aceeași zi a fost inaugurată la Galeria de Artă a orașului o expoziție temporară cu documente, partituri, fotografii, obiecte personale și mobile ale compozitorului. La vernisaj

De vorbă cu Gelu Barbu

Centenar Filaret Barbu

au luat cuvîntul prmaul orașului dl Martinescu, d-na Luminița Bărbulescu, director al muzeului din Lugoj, precum și d-na Rodica Giurgiu, de la Muzeul Banatului din Timișoara. Cu această ocazie, s-a prezentat și cartea tatălui meu *Jurnal de adolescent*, pe care a scris-o la 15 ani în timpul momentului istoric al Unirii Banatului și Ardealului cu Țara Românească, în 1918. Cartea este îngrijită de Dan Traian Demeter, nepotul marelui tenor Traian Grozăvescu, și de Constantin Gomboș. Am dat, cu acest prilej, un interviu amplu la televiziunea din Timișoara.

- Dar la București cum ți-ai petrecut zilele de vacanță?

- Am corectat traducerea în limba română a biografiei mele scrise în spaniolă de Antonio Pita Cardenes cu un cuvînt înainte al cunoscutului om de cultură și critic literar Nicolae Manolescu. Intenționez s-o public și în România și, în acest sens, am întreprins diligentele necesare cu d. Dan Cristea, directorul Editurii Cartea Românească, care mi-a promis că se va ocupa în mod special de editarea ace-

tei lucrări.

- Crezi că această carte va avea succes la publicul românesc?

- Sunt convins că iubitorii de balet, cît și publicul larg, interesat însă de lucrările biografice, o vor aprecia. Eu am trăit intens sub toate regimurile: monarhia constituțională din România, perioada comunistă de tip sovietic, marcată de prezența lui Stalin, apoi dictatura comunistă dominată de regimul Gh. Gheorghiu-Dej. Am plecat în Occident în 1961, unde am cunoscut adevărata democrație de tip scandinav, dar și cea de tip occidental, pentru ca apoi să cunosc epoca dictaturii franchise din Spania, cu tranziția politică din această țară și în prezent sistemul monarhic spaniol.

- Care au fost momentele importante ale vieții tale care te-au marcat în mod deosebit?

- Au fost cîteva etape și momente, aș putea spune, semnificative ale vieții mele cu importante personalități din lumea internațională a dansului, distincțiile cu care am fost onorat de către trei șefi de state: regele

Olaf al V-lea al Norvegiei, regele Juan Carlos I al Spaniei și președintele României. În carte am subliniat în mod deosebit efortul meu de a crea în Insulele Gran Canaria, patria mea de adopție, o școală de dans de unde au ieșit balerini talentați. Lucrarea dezvăluie activitatea mea artistică multiplă prin stagiuri internaționale de dans din Lisabona și Las Palmas, crearea unor partituri coregrafice originale, precum și turneele cu trupa mea de balet canarian în diverse țări.

- Cum a fost acum acasă?

- Ca-n fiecare vară, venirea în România îmi prilejuiește momente de relaxare în cadrul familiei mele, cît și bucuria reîntîlnirii unor prieteni dragi, precum partenerile mele de dans Simona Ștefănescu și Ileana Iliescu. Fac de fiecare dată un pelerinaj cu valoare sentimentală la Cimitirul Bellu, la mormintele unor prietene de suflet ale mele Adi Fianu, de care mă leagă o viață, cît și colegile mele minunate, Valentina Masini și Irinel Liciu. Am fost bucuros, de asemenea, s-o viziez în azilul unde își petrece ultimii ani

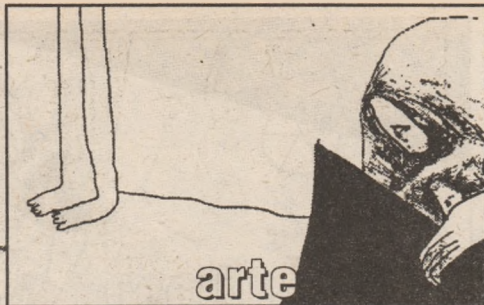
de viață pe fosta directoare a Școlii de coregrafie din București, d-na Esther Magyar-Gonda care la 97 de ani are o vitalitate și luciditate incredibile.

- Cu ce sentiment te întorci în Las Palmas?

- Cu credința că mi-am realizat tot ceea ce mi-am propus să fac în această vară și voi reveni cu siguranță la lansarea cărții mele, anul viitor, pentru a împărtăși această mare bucurie împreună cu cei pe care-i simt aproape de sufletul meu.

Mihai Alexandru Canciovici

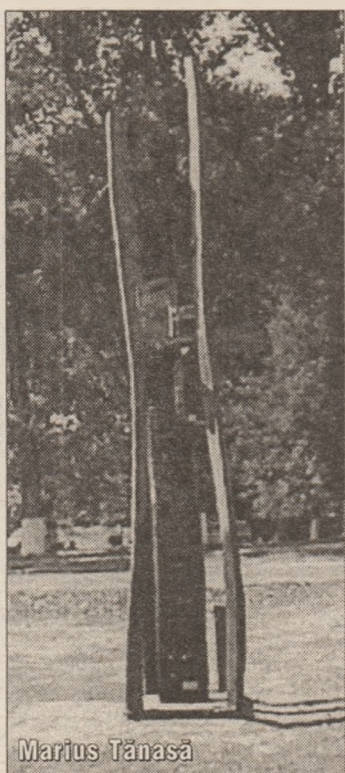
cronica plastică

de Pavel Șușară

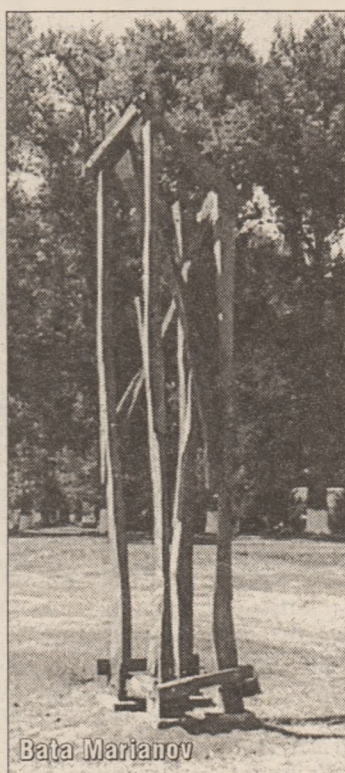
Bata Marianov se întoarce

Laurențiu Mogoșanu

Marius Tănăsă

Bata Marianov

DUPĂ ce, cu vreo cîțiva ani buni în urmă, sculptorul Bata Marianov punea punct, la capătul a doar două ediții, Simpozionului de sculptură în lemn de la Gârîna, prima acțiune artistică privată din spațiul nostru cultural de după '90, se părea că el nu mai are nici suficiente motivații, și nici destule resurse morale pentru a o lua de la capăt în altă parte sau a continua în același loc. Adică nu mai are nici un chef să caute fonduri și să mobilizeze încă o dată cuvenitele resurse umane și artistice. Experiența de la Gârîna ori, mai bine zis, cea de la Reșița, aceea cu escrocii care s-au insinuat în bugetul simpozionului, i-au exclus pe inițiatorii acestuia și s-au topit apoi definitiv prin Spania, a constituit, în mod sigur, un avertisment serios în legătură cu orice nouă tentativă de același fel. Și, între timp, Bata Marianov s-a reprofilat: a trimis fulminante scrisori deschise, a executat fără milă Uniunea Artiștilor Plastici, a scris o carte cu ajutorul căreia a reușit perfect să-și îndepărteze prietenii, dar și să-și câștige o mulțime de dușmani proaspeți și cu simțul răspunderii, și-a reafirmat viguros anticomunismul – atitudine care, de altfel, a

și stat la originea plecării sale din țară –, însă, în același timp, a lansat cele mai grele judecăți asupra lumii occidentale, nesimțitoare la valorile imaculate ale creației artistice și atât de robite față de mercantilismul alienant și impur, i-a scris lungi epistole cancelarului Schröder, s-a opus vehement intervenției NATO în Serbia, l-a pus drastic la punct pe președintele Bush, a făcut demersuri laborioase pentru a deschide o mare expoziție în SUA și, în vreme ce profesa o drastică filosofie antimodernă, trudea, în spiritul modernității, la afirmarea *ideii* în forma artistică și la promovarea limbajului ca element esențial în construcția simbolică. Certat, așadar, cu Estul și cu Vestul, dușman al comunismului și al capitalismului deopotrivă, artist român, patriot sîrb și revoltat fără frontiere, el s-a întors, în această toamnă, din nou pe meleagurile natale, chiar dacă nu la Timișoara, și nici la Reșița, dar oricum pe aproape, adică la Caransebeș. Aici, la inițiativa consilierului Marcel Vela, fost prefect liberal sub guvernarea Convenției, și cu ajutorul direct al primarului pesedist Ioan Mura, de unde se vede încă o dată că la nivel local comunicarea umană prețuiește mai mult decît abstracțiile doctrinare, a organizat într-un timp record o primă edi-

ție a unui nou simpozion de sculptură în lemn, de data aceasta în parcul Timiș. Participanți au fost un sirbo-românogerman, adică Bata Marianov însuși, doi bucureșteni, mai exact Titi Ceară și Laurențiu Mogoșanu, și doi bănățeni, pe numele lor Horia Bojin și Marius Tănăsă.

P RIMA observație care se poate face după ce lucrările au fost deja amplasate în spațiul parcului, un mic amfiteatru care preia simultan vecinătățile construite și peisajul de izlaz din proximitatea Timișului, este că toate cele cinci sculpturi se înscriu perfect într-o unică familie de forme, aceea în care predomină verticala. Doar doi dintre sculptori, Titi Ceară și Horia Bojin, adaugă și un plan orizontal, însă unul care subliniază verticalitatea și sensul ascensional pe care ea îl implică, și nu reorientează percepția și lectura formei în nici un fel. O a doua caracteristică a lucrărilor este evidentă lor tendință de a ieși din opacitate, din categoria previzibilă a monoxilului, și aspirația manifestă către diafanitate și transparență. Într-un anume fel, aceste lucrări contrazic însăși ideea de sculptură, și asta pentru că miza lor este mai degrabă plutirea, zborul, levitația, decît

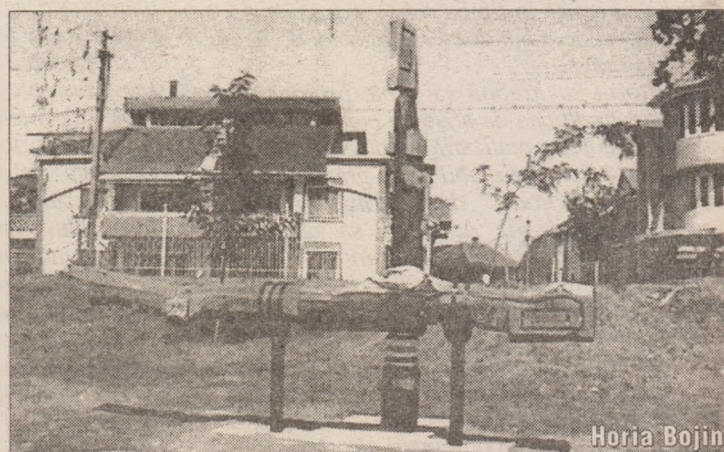
acea fatalitate care se naște invariabil din masă, și anume gravitația. În ansamblul său, noul sit artistic de la Caransebeș se înscrie mai curînd într-o filozofie a spațiului de nuanță orientalo-bizantină, a noncorporalității, decît în aceea, legitimată pe parcursul celor cîteva mii de ani ale statuarului clasic, a reprezentării de tip evocator. Dacă ar fi să situăm lucrările într-o parte sau alta în funcție de aceste criterii, opacitatea maximă este reprezentată de lucrarea lui Laurențiu Mogoșanu, în vreme ce maximum de transparență și de fragilitate a materiei se regăsește în lucrarea lui Bata Marianov. Judecate din altă perspectivă, aceea a distanței lor față de figurativ, o singură sculptură poate fi luată în calcul, și anume aceea a lui Titi Ceară, care pornește, și de această dată, de la o formă cu o bogată carieră în preocupările sale, și anume de la aceea a *lupoaiței*, formă pe care a mai experimentat-o și în piatră (la Baia Mare), și în metal (la Calărași). Schimbînd încă o dată criteriul de lectură și privind totul din punctul de vedere al spectacolului propriu-zis, al impactului optic nemijlocit, atunci lucrarea cu cel mai mare potențial decorativ, altfel spus, ale cărei suprafețe concurează volumele prin aspirația lor de a fi percepute individualizate, este aceea a lui Horia Bojin. Pe lîngă faptul că își construiește forma pe mai mulți vectori și în mai multe planuri, el implică și culoarea în strategiile expresive ale sculpturii și, pînă la un punct, recurge chiar la un camuflaj al materialului sub volubilitatea directă a tonului cromatic. Și pentru că tot am adus în discuție insinuarea unui alt element pe traseul discursiv al lemnului, și anume culoarea, cel care duce procedeul pînă la nivel de colaj sau, mai exact, de centru dur al unei structuri spațiale care, dimpotrivă, mizează pe grație și pe o anumită capacitate de vibrație în contactul direct cu golul atmosferei, este Marius Tănăsă. Asociind expresia frustră și dură a me-

talului unei structuri din lemn extrem de fragile, aproape minimaliste, el îi provoacă, acesteia din urmă, un efect de potențare a gracilității pînă în pragul conversiei semnului plastic în semn sonor și în mesaj muzical. Iar ultimul în acest sistem de lectură care își schimbă mereu planurile, Laurențiu Mogoșanu, pune accentul definitiv pe latențele spirituale, aproape de semnificația religioasă propriu-zisă, a sculpturii. Lucrarea sa, o variantă a *relicvariilor* pe marginea cărora el a glosat consecvent în ultimii ani, este un fel de cutie a tainelor în care coexistă, inseparabil și etern, opacitatea și translucidul, adică bariera materiei și promisiunea spiritului încorporat.

Privite astfel, doar prin sugestiile lor nemijlocite și în afara oricărui abuz hermeneutic, cele cinci lucrări sunt, de fapt, tot atîtea ipostaze dintr-un număr infinit, probabil, pe care lemnul, acest material arhaic și contemporan în cel mai complex înțeles al cuvîntului, poate să le întruchipeze exemplar dacă este stimulat de o inteligență vie și fertilizată de o gîndire creatoare. Și cum Bata Marianov s-a întors la Caransebeș încărcat de toate semnele vremurilor de astăzi, semnele trecerii sale și a celorlalți patru artiști prin parcul Timiș descarcă și ele, așa cum se poate, nenumărate provocări și tot atîtea înterații. Iar dacă totul este în regulă, răspunsurile vor veni singure! ■

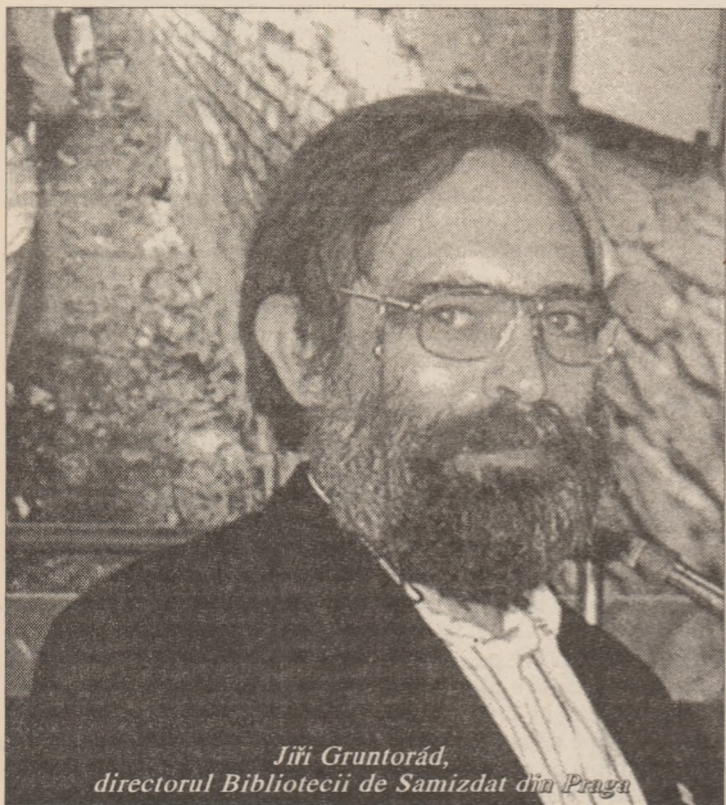
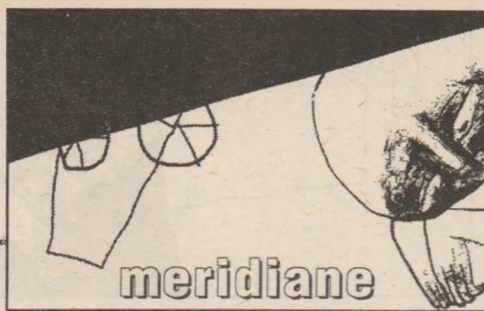

Titi Ceară

Horia Bojin

Jiří Gruntorád,
directorul Bibliotecii de Samizdat din Praga

Interviurile „României literare”

Cu Jiří Gruntorád despre

Jiří GRUNTORÁD – editor, bibliotecar.

Născut la 21. 9. 1952 la Praga.

Din 1989 căsătorit cu Zdenka, născută Ferebauerová. Un fiu.

Din 1990 custode al bibliotecii *Libri prohibiti*.

Studii: școală generală, terminată în 1968.

Pasiuni: bibliofilie, bibliografie, arhivistica.

Ocupații: între 1970-1990 conductor, muncitor forestier, zidar, magazioner, fochist. Între 1991-1999 secretar al *Comitetului pentru apărarea celor urmăriți pe nedrept*, documentarist la *Institutul pentru documentarea și anchetarea crimelor comunismului*.

Evenimente mai deosebite: 1979 semnarea Cartei 77, 1980-1984 în închisoare pentru subminarea statului.

Opera:

- a editat, în colaborare cu Petr Uhl, antologia Cartei 77 cu privire la sistemul penitenciar din Cehoslovacia, 1987;

- *Der ČSSR Gulag*, în lb. germană, 1988;

- editor al publicației *Despre inițiativele independente din Cehoslovacia*, samizdat, 1989;

- 1978-1989 a condus editura de samizdat *Edice Popelnice*, în care au apărut cca 130 de titluri;

- *Catalogul cărților cehesti din exil 1948-1994*, Ed. Primus, Praga, 1995;

- *Informații cu privire la Carta 77, 1978-1990*, bibliografie, Ed. Doplněk, Brno, 1998;

- coautor al publicației *Periodice din exil*, Ed. Ježek, Praga, 2000.

N Senovské náměstí nr. 2, nu departe de faimosul turn cu orologiu și de Piața Franz Kafka, se află sediul uneia din atracțiile mai puțin obișnuite ale Pragăi. Locul are la prima vedere aparența unui club de cartier, cu vrafuri de dosare depozitate peste tot și cu inscripții și citate ironice, comentând semnificația deloc evidentă a obiectelor de artă pop ce împodobesc pereții și rafturile.

Unul din aceste obiecte, aflat aproape de intrarea în holul strîmt, poate servi drept emblema și comentariu global: este o Olivetti ușoară, cu claviatura intactă, dar cu suportul și ruloul pentru banda de scris „extirpate”. Poartă eticheta „Mașină de scris pentru disidenți”. Pe un perete, în mărime naturală și înrămată, o lopată vopsită în roșu aprins. Obiectul are legenda „Sabia lui Damocles în cea de-a doua jumătate a secolului XX, într-o țară a socialismului real”. Semnificația textului nu are nevoie de explicații. Și foarte repede, nici sediul care adăpostește această expoziție deschisă cândva clandestin, într-o moară părăsită, de artiști ca Michal Bláček sau Milan Beránek. Instituția este în realitate o istorie vie, plină de umor și totuși extrem de riguroasă, o uimitoare cronică a celor aproape cincizeci de ani de comunism cehoslovac. Mai exact, a rezistenței spirituale la comunism, neasemănătoare cu nici o alta, a acestei țări.

Grație lui Jiří Našinec (cunoscut traducător din literatura română în Cehia, pasionat de Mircea Eliade și I.D. Sîrbu, autor, împreună cu Libuše Valentová, a unicului dicționar de literatură română ce există în limba cehă), pot să descopăr câteva din tainele fabuloasei Bibliotecii de Samizdat de la Praga.

Cititorul ar trebui să aibă privilegiul să privească mulțimea de afișe cu conținut comico-satiric la adresa realizărilor socialismului real, trimise cu balonul dirijabil peste granița de angajații „Europei libere” din Germania Federală vecină prin anii '70. Ar trebui să vadă chipul actorului interzis și apoi emigrat, Jaroslav Kohout, mirîndu-se și el candid, de „progresele” patriei căzute sub ocupație rusească. Să răsfoiască un ghid turistic al Pragăi destinat americanilor, în care sînt trecute drept obiective turistice închisorile politice de maximă siguranță, sau sediile secrete de anchete ale Securității cehoslovace; albume cu desene și compuneri ale elevilor care-

și exprimau idei rezultate din educația „omului nou”. Ar trebui să vadă cărți ale unor cunoscuți autori interziși, scoase în samizdat în una, două, trei ediții, prevăzute toate, conștiincios cu absurdă formulă „orice reproducere se pedepsește conform legilor în vigoare”. În fine, ar trebui ca vizitatorul să răsfoiască volumul *Ceski Snar*, al lui Ludvík Vaculík (cunoscut editor și autor de samizdat în anii „normalizării” impuse de tancurile sovietice) în acea ediție clandestină de prin anii '70, împodobită cu fotografiile tuturor protagoniștilor ei, unii în ținute mai mult decît sumare, surîzînd în spatele unor tușuri (toți sînt personalități marcante ale vieții intelectuale underground de după ocupația sovietică). În mijlocul volumului, nudul splendid al unei blonde avînd drept unic accesoriu o pisică. Fără explicațiile lui Jiří Našinec însă, toate aceste mostre de „desidență ușuratică” ar risca să fie răstălmăcite. De la el aflu, de pildă, că frumoasa blondă este dactilografa care a bătut la mașină sute de mii de pagini de romane, povestiri, eseuri interzise, sute de petiții, scrisori deschise, rapoarte către comisii internaționale ale drepturilor omului și apeluri pentru eliberarea din închisori a unor contrați. Tot Jiří Našinec îmi face cunoștință cu gazda acestei neobișnuite bibliotecii. Jiří Gruntorád, el însuși un personaj descins parcă dintr-un roman de Milan Kundera sau Ludvík Vaculík, bărbos și cu ochii de un albastru intens, scînteind de malicie, îmi arată cu precădere piesele umoristice, uneori licențioase, din fabuloasa-i colecție. Îi place să-și surprindă vizitatorul, mai mult decît să-l impresioneze. A fost, totuși, unul dintre cei mai activi și mai tenace agenți ai culturii paralele din Praga paralizată de frică și rușine după invazia sovietică și sinuciderea lui Jan Palach și a lui Jan Zajíc. Elev, fusese constrîns, ca urmare a participării la protestele intelectualilor împotriva ocupației sovietice, să-și abandoneze studiile și să-și cîștige existența cu acea „sabie a lui Damocles”, ce ocupă acum un loc de onoare în micul muzeu; a fost fochist, apoi zidar și muncitor manual, asemeni multor artiști și scriitori azi foarte cunoscuți.

Jiří Gruntorád primește cu bucurie darul pe care Jiří Našinec a venit să i-l facă: primul obiect de samizdat românesc din colecția lui, manuscrisul dactilografiat al romanului *Adio, Europa!* de I.D. Sîrbu, scos clandestin din România de Jiří și de soția lui Lidia, în primăvara lui 1989, și acceptă cu plăcere discuția ce urmează. (D.J.)

Î. Cum v-a venit ideea să înființați o asemenea bibliotecă?

R. Biblioteca de samizdat de la Praga s-a născut din nevoia de a pune la dispoziția marelui public acele texte care au avut o circulație subterană, limitată, în anii de dinaintea „revoluției de catifea” și care se numesc cu un termen generic samizdat, nefiind vorba însă în colecția noastră doar de acest tip special de scriere. Bibliotecii de acest fel există în Rusia, una mare se află de pildă la Muzeul Saharov, din Moscova, în RDG, în Polonia. La Varșovia este cea mai bogată, dar acolo există cred mai multe asemenea biblioteci. În ce ne privește, imediat după 1990, am început demersurile pentru înființarea bibliotecii ca instituție independentă, la adăpost adică de tutela și de controlul statului, socotind că acest statut este singurul cere-i convine. Scopul nostru a fost acela de a umple una din „petele albe” ale istoriei noastre recente. Sîntem convinși că unul din stîlpii de susținere ai democrației este accesul liber la informație, fără îngrădire și manipulare și am încercat să contribuim la realizarea acestui drept.

Î. A fost greu s-o înființați?

R. Demersurile legale, birocratice, financiare au durat ceva, biblioteca devenind accesibilă publicului abia în octombrie 1990. Dar am fost sprijiniți de „Fundatia Cehoslovacă a Cartei 77” și de numeroși oameni de cultură, printre care însuși președintele de atunci, Václav Havel.

Î. Cu ce ați început efectiv colectarea?

R. Am început cu exemplarele de samizdat din propria-mi arhivă, textele publicate de

„Edice popelnice” (editura de samizdat din anii normalizării de care m-am ocupat chiar eu) și cu cărțile, manuscrisele, materialele colecționate de mine în aceeași perioadă. Aveam, la început, aproximativ 2000 de volume și un fond reprezentativ de reviste, ziare, alte documente. În paralel, din 1991, am înființat Fundația LIBRI PROHIBITI, cu scopul de a asigura susținerea financiară pentru funcționarea și dezvoltarea bibliotecii. Printre membrii fondatori se află numeroși scriitori, artiști, politicieni, cehi și slovaci, iar activitatea lor este în întregime benevolă.

Î. Citați-mi cîțiva din membrii fondatori ale căror nume ar putea spune ceva și în România...

R. Václav Havel, Ivan Klíma, Hana Ponická, Zdeněk Urbánek, Ludvík Vaculík, dar și oameni de știință ca Vilém Prečan, directorul Institutului de Istorie Contemporană al Academiei de Știință din Republica Cehă, fostul ministru al Culturii, Pavel Tigrid ș.a. Azi fundația numără 182 de membri, dar lista este deschisă, astfel încît oricine vrea să ne ajute contribuind la dezvoltarea bibliotecii este bine primit.

Î. S-a îmbogățit biblioteca în cei aproape 13 ani de funcționare?

R. Avem astăzi peste 22.000 de cărți și 1700 de titluri de perioadice, obținute prin achiziții, schimburi, împrumuturi și donații. Noi înșine copiem aici exemplarele unice și prețioase, pentru a le putea pune la dispoziția cititorilor.

Î. Puteți să-mi faceți o prezentare mai sistematică a acestui patrimoniu?

R. Biblioteca este compusă

10 000 de tipărituri clandestine

din mai multe secțiuni:

1. Colecția de samizdat ceh propriu-zis, între anii 1970-1980, numărând mai bine de 10.500 de exponate, atât lucrări editate în acea perioadă de edituri clandestine (fiindcă au existat mai bine de 100 asemenea edituri), cât și texte scrise pur și simplu la mașină. Colecția mai cuprinde 342 de titluri de periodice și cele mai importante dintre ele sînt complete;

2. Cărți și periodice publicate în exil, rezultat al muncii a peste 35 de edituri, care au avut un program susținut de editare a autorilor interziși în țară și peste 400 de editori care au scos în mod sistematic texte în limba cehă. Avem colecțiile complete ale multora dintre ei și mai mult de 720 de titluri din periodicele exilului ceh, începînd din 1940 pînă azi;

3. Lucrări monografice de istorie, politică, literatură, din prima și a doua rezistență, ceea ce la noi înseamnă rezistența dintre 1939-1945, împotriva

6. Avem o colecție de peste 2290 de volume și 430 de reviste în limbi străine referitoare la Cehoslovacia sau la alte țări comuniste, sau pe tema drepturilor omului, inclusiv traduceri din limba cehă; o arhivă de documente privind violarea drepturilor omului în blocul sovietic, petiții, comentarii, scrisori deschise, afișe, fotografii.

Ultimele două secțiuni cuprind literatură secundară, dicționare, cărți, reviste, cataloage despre literatura samizdat și exil, lucrări monografice etc. și o secție audiovizuală. Aceasta din urmă a luat ființă în 1993, din inițiativa lui Aleš Opekar și azi avem 1790 de casete, 199 CD-uri și 89 de înregistrări de gramfon cu lecturi și seminarii underground înregistrate sau filmate, cu muzică interzisă, cu alte manifestări nonconformiste din epocă.

Î. Biblioteca dvs. este și un foarte activ atelier de lucru, aici se citește, se copiază, se înregistrează și chiar se cercetează în

R. Anul trecut, cel puțin, bibliotecă s-a bucurat de o atenție constantă din partea presei cehe și străine, s-au scris articole, s-au făcut emisiuni de radio și televiziune, atât aici cât și în străinătate. Primim zilnic vizitatori, dăm consultații prin telefon și e-mail, reproducem și copiem pentru cei ce ne solicită mii de pagini. Pentru o bibliotecă fără salariați permanenți, este o activitate destul de intensă. Numeroase instituții din țară și străinătate, cum ar fi Institutul pentru literatură cehă, Institutul de Istorie contemporană, Muzeul literaturii, Muzeul și Arhiva muzicii populare din Praga, dar și Central State Archive sau British Library din Londra ne solicită ajutorul. Studenții, atât cehi cât și străini își aleg teme de cercetare aici. Am contribuit astfel la realizarea a numeroase lucrări, filme documentare, dicționare, monografii pe tema samizdatului, a istoriei recente, în general. S-au realizat cu ajutorul nostru monografiile unor

exemplu, atunci cînd multiplicați o carte interzisă, să fiți imediat prins?

R. Nu, aici, mașinile de scris nu au fost niciodată interzise sau înregistrate, după sistemul practicat în România. Dar Securitatea avea controlul asupra *vinzării* mașinilor de scris și diferite metode de a menține acest control fără ca posesorii mașinilor s-o știe. De pildă, încă din magazin modificau insesizabil caracteristicile claviaturii, deplasau ușor o literă, sau mai multe. Pentru mașinile deja achiziționate, pătrundeau în apartamente în lipsa locatarilor și băteau câteva rînduri. Aveau astfel un fișier cu cartotecile tuturor mașinilor de scris din Praga. Fiecare mașină era cunoscută și deci sursa unui samizdat putea fi imediat depistată. Fișierul respectiv este o prețioasă achiziție a noastră. Cel care ni l-a dăruit, ne-a donat și o colecție de samizdate confiscate chiar de el pe vremuri. Dar producția de samizdat era așa de mare încît făcea imposibilă sancționarea promptă a fiecărui „producător”. În plus, căile prin care intra în țară literatura interzisă erau numeroase. Se aduceau cărți în cutii de detergenți, în camioane cu marfă obișnuită; de la Budapesta, veneau în portierele autoturismelor, special amenajate. Intrau 10 volume în fiecare portieră. Mai era așa-numitul samizdat sălbatic, fiecare ins care citea o carte greu accesibilă o copia pentru prieteni.

Î. Care era criteriul după care o carte devenea samizdat?

R. Diferite și variate. Unele cărți erau reproduse fiindcă nu se mai publicau deloc în Cehoslovacia, fără rațiuni politice aparente. De pildă, cărțile despre yoga, despre Tibet, despre religii orientale, în general. Tot ce nu se afla sub control marxist putea fi susceptibil de interdicție și în orice caz nu se tipărea oficial. Circula deci în samizdat. Circula astfel *Lordul inelelor* a lui Tolkien, pentru simplul motiv că țara imaginară de acolo amintea vag de Cehoslovacia sovietizată. Am să vă arăt una din raritățile bibliotecii, care în mod sigur vă va interesa: *Mircea Eliade, Pe Strada Mintuleasa*, copiată de Havel pentru prieteni. E o ediție din 1967. mai avem, în traducerea unui necunoscut, *Mitul eternei reîntoarceri*. Avem, de pildă, editată clandestin, întreaga operă a lui Jan Patočka, în 22 de volume, fiindcă autorul nu se publica oficial. De cele mai multe ori, cărțile se copiau și circulau în samizdat atunci cînd ediția legală se epuizase sau fusese retrasă în urma unui

scandal sau a unei interdicții. În general, nu autorii erau interziși, ci cărți. Altele erau multiplicate fiindcă, apărute în străinătate, ajunseseră la Praga într-un număr mic de exemplare. Era vorba de regula de manuscrise din Cehia, scoase clandestin peste graniță, tipărite afară și reintroduse în țară tot clandestin.

Stejarul și vițelul de Solje-nițin este una din cele mai copiate cărți, dar avem aici și prima ediție, publicată în Franța, a *Arhipelagului Gulag* și *Doctor Jivago* și chiar *Orizonturi roșii*, a lui Pacepa. Un autor mult copiat este Czeslav Milosz. Avem adevărate ediții bibliofile, în cite 20 de exemplare, cu grafica originală, a unor poeți expulzați, precum Jiří Kolar, Vladimir Vokolek... Alt text prețios este acel al Cartei 77, din care avem două exemplare în original. Deosebit de mult ținem la cărțile din colecția Petlice (în românește „Lacăt”) apărute sub îngrijirea lui Ludvik Vaculík. Au apărut în colecția lui toate cărțile lui Hrabal, ale importante poete Lenka Procházkova, ale lui Jan Lopotka...

Î. Cam cite exemplare avea o asemenea ediție?

R. Pînă în 2000. Dar și numai 10-20, atunci cînd reproducerea se făcea la mașina de scris.

Î. Foarte multe cărți nu ar fi fost interzise într-o țară normală și faptul că le dețineți reprezintă însăși normalitatea, nu?

R. Bineînțeles. Suprarealității, Heidegger, Căpek sau Masaryk nu aveau de fapt de ce să fie interziși. Totuși cărțile lor constituiau rarități. Ca și unicul ziar de limbă cehă din Israel. Dar nu și documentele tuturor proceselor politice din Europa de Est între 1968-1988, care cred că sînt o raritate și acum.

**Prezentare și interviu
Doina Jela**

Cu Václav Havel

ocupației naziste, iar apoi cea din prima perioadă a ocupației sovietice;

4. O colecție de samizdat străin – polonez, slovac, rusesc, redegist. De fapt, cu excepția polonezilor, de la care avem vreo 600 de titluri, cărți și publicații, samizdatul rusesc și cel redegist sînt slab reprezentate; la fel cel maghiar. Iar din cel românesc, avem doar ceea ce am primit azi;

5. Colecția de cărți și periodice ale exilului străin, slovac, rusesc, ucrainean, polonez, de la 1920 pînă azi, cuprinde aproape 1000 de piese;

vederea elaborării unor lucrări științifice, biografii de scriitori disidenți, monografii tematice.

R. Biblioteca este deschisă patru zile pe săptămână, de la ora 1 la ora 5, și oamenii vin să studieze, să facă copii după documente, să pregătească lucrări academice. Sala de lectură are 18 locuri.

Î. Aseară, aici la Praga, la emisiunea „Vrei să fii milionar?”, un tînăr care știa multe a ezitat o vreme înainte de a spune de ce origine poate fi cuprinsul samizdat. Are vreun impact munca dvs. asupra marelui public?

importanti scriitori precum Bohumil Hrabal, Jiří Němec, Sergej Machonin, Václav Havel, Jan Patočka. Noi înșine am editat cărți, cataloage, dicționare, indice bibliografice. Multe dintre ele le-am putut transpune și pe internet. În fine, televiziunea cehă a realizat un serial de 50 de episoade numit *Samizdat*, în colaborare cu LIBRI PROHIBITI.

Î. I-ați dat tînărului de aseară destule șanse să știe ce e samizdatul. Privind în jur, mă cuprinde invidia ca românca. Aici mașinile de scris n-au fost înregistrate la poliție pentru ca, de

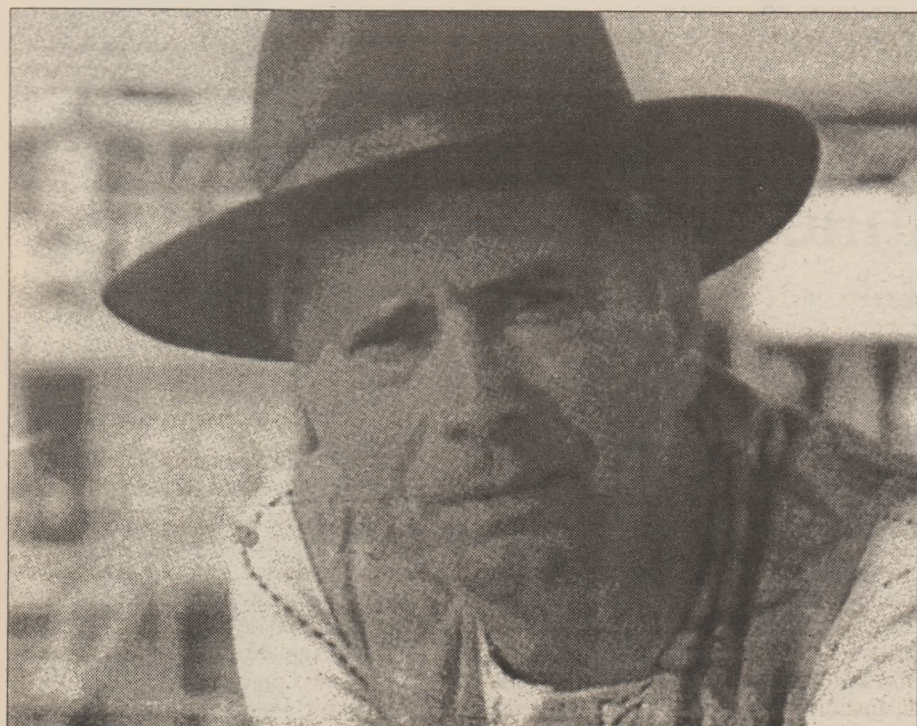
PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
tel. 210.89.08; 210.89.28 office@prior.ro

Un singur volum furnizează răspunsul rapid la întrebările noastre zilnice, acoperind toate domeniile cunoașterii umane.

Este 28 000 de articole succinte, completate de cele peste 2000 de fotografii, hărți, tabele, fac din **BRITANNICA CONCISE ENCYCLOPEDIA** o sursă de referință ideală pentru orice cămin sau instituție.

Preț: 3.460.000 lei

André Velter

Poeme

ANDRÉ VELTER (n. 1945) este un nume foarte cunoscut în viața literară franceză actuală, deopotrivă ca poet și militant pentru recăștigarea de către poezie a locului pe care îl merită în comunicarea cu publicul contemporan. A publicat mai multe volume de versuri, printre care *Passage en force* (Trecere forțată), *Ouvrir le chant* (Să deschizi cântecul), *L'Arbre-Seul* (Copacul-Singur), *Du Gange a Zanzibar* (De la Gange la Zanzibar), *La vie en dansant* (Viața dansând), *Zingaro, suite équestre* (Zingaro, suită ecvstră), *Une autre altitude* (O altă înălțime). Multe din versurile sale sunt inspirate de numeroasele sale călătorii, mai ales în Orient. A realizat emisiuni radio consacrate poeziei (inclusiv celei românești) și este un organizator pasionat de reuniuni poetice în Franța și în alte țări. În prezent, conduce prestigioasa colecție "Poésie" a Editurii Gallimard. A fost distins cu diverse premii, printre care și Goncourt/Poésie, în 1996. Poemele traduse mai jos sunt extrase din volumul *L'Arbre-Seul*, Gallimard, 2001.

Pulbere de mătase

(pe o temă de Kavafis)

Dincolo de pietrele orânduite-ale
zidurilor,

ordinea deșertului -
ori dezordinea lui, mișcarea, chinul,
violența ori plictiseala lui.
Ordinea necunoscutului -
ori dezordinea lui, mișcarea, chinul,
violența ori plictiseala lui.
Așteptarea e nemișcată și dușmanul la
fel.

Nimic decât obsesia orei
ce-l va vedea pe pândar orbind
și totul va fi prea târziu.
Nu scapi nicicând de barbari.
E pirul întinderilor uscate,
sângele rău pe care nisipul
refuză să-l bea până la ultima picătură.
Cine-o să biruie vântul?
Cine-o să biruie
răscoala asta de singurătăți,
revărsarea asta de febre ale neantului
care-i preschimbă pe niște vagabonzi
într-o hoardă stăpânitoare?
Unde stă spaima, friguroși sedentari?
În ceea ce poate va fi
ori în ceea ce-a fost?
Totmai prezentul fuge de voi pentru
totdeauna.

(căutători de aur)

În noroiul Fluviului Galben s-ar găsi
aur.
În nisipuri, în pământuri prăfuite, în
luturi,
s-ar găsi aur.
Cu lopata, cu hârlețul, cu sita
cu râțul scormonitor al motocultorului,
se răzuiește, se sapă, se scutură, se
împrăștie.

Pretutindeni degetele brăzdate
scrâșnesc pepite de piatră
pe care un vis din zece mii
le schimbă într-un fulger violent.
Câta furie pentru atât de puțin!
Lumea-i o loterie pentru pașii
căutătorilor de aur
Ei câștigă având norocul în față,
norocul ca o stea nesigură
să se trezească dintr-o dată
în mâinile lor.

(labirint)

Adevărata viață călătorește
iar călătoria
e-un vis.
Unde suntem?
Pe urmele cărui negustor,
ale cărui misionar,
ale cărui domn al războiului?
Unde suntem
de patinăm în lutul din Gansu
pe creasta colinelor sculptate
ca niște totemuri de grâne coapte,
de grâne verzi,
de lucernă, de rapiță, de in albastru;
aici pe unde trecu Segalen
cu sandalele lui de paie
și cu cuvântul lui aventuros;
unde suntem
sub linia forturilor prăbușite,
într-un jeep plin de sunete
care se clatină dinlăuntru
în ritmul unei alte lumi -
care dansează swing chiar
pe opririle inimii lui.
Unde suntem
noi cei ce suntem aici
fără să fim?

(tao)

Bătrânul în Munte
nu se uită la lume
știe eșarfa norilor
torcând între pini și stânci,
dispărând apoi renăscând
o dată cu roua soarelui
ori cu respirația lunii.
El întâmpină ziua și noaptea, surăde
ceții.

El e trup de tăcere
în răsunetul spațiului.
El nu mai vorbește
el care-a spus atât de puțin.

Fluierător de vânt

iată că vine umbra fără umbră
fugara-ndrăgostită, efemera
cea care pășește pe sticla pisată a
timpului
și se miră că nu-i nici moartă nici vie
prizonieră ești tu ori e cântecul tău?

zborul păsării răpitoare a fulgerat
pitulicea
care se teme mereu de focurile apusului
mereu se-alarmează când fiarele tac

cuvânt pe teamă și pe cuvânt
spune că tragedia lumii
e doar o ușoară-agonie
sub unghia roșie-a soarelui

care ucide doar o ferigă
și asta înseamnă de-acum sfârșitul
unei violente enigme
în care să îți întuneci ochii

miraj în deșertul sângelui
există-acest joc al nesigurantei
ca o derută unghiulară, acest puțin al
sufletului

la răscuri de pământ

iată că vine umbra fără umbră

Urgență

Vreme-a trecut peste jaruri peste cenuși
Zeii au fost amânați
fără ca nimeni să cugete
că nu erau decât niște făclii de ațâțat
golul.

Muritoare eternitate s-ar zice
că lipsesc și statui și temple
în care să fie-aruncate flori rupte,
s-ar zice că-o frică lipsește.

Încotro s-o apuci?
Aprigă dorință și dureroasă
de-a dezerta,
de-a ajunge la o albă memorie.

Sătul fiind de urgență
mă omor pe mine omorând timpul
arzând hărți ori mânuși
în scurmiera norocului.

Aș vrea să trăiesc la ora focului
fără vreo taină ori așteptare -
să fiu pe de-a-ntregul în ceea ce trece
arzând
lîntoliul său de taină...

A fost într-o umbră artificială
lumina era electrică

și privirile-și schimbau lumea.
Fuseseră văzute grămezi de morți.

Muritoare eternitate s-ar spune
că nimic nu e spus
de gura vreunei zâne
de carne și simțuri,

că nimic nu se scrie deplin
pe potruva mișcării mărilor
ori a răbufnirii de vânturi
ori a vreunei albastre muzici.

Există oare o margine
pentru cel ce refuză împrejmuirile și
sfârșiturile?
o vârsă pentru cei ce se-ntorc la izvoare
în fiecare picur de rouă?

Violență de stâncă în pumn
în stare să despice și pielea și sufletul
în așteptarea unui sânge nebun,
a unui foc de bătrână uitare.

Cerul se duce ca o aripă care bate
păsările fac liniște
iar tu strigi într-un gol de lumina
pe când e prea târziu să mai scuipi

la picioarele celui veșnic.

Împreună cu Jabès

Izvoarele deșertului sunt în Carte.
Izvoarele Cărții sunt în deșert.
Scriș menit nisipului și luminii goale.
Cuvânt bănuț de singurătate și gol.
Ecouri ale unei memorii imense între
degetele uitării.
Mâna zămislește, sapă, șterge.
Vocea dispăre când moare-un ciulin.
Nu mai există ocol.
La verticala umbrei tale, ascultă.
La semnul prezenței tale, te îndoiști.
În pragul absenței tale, vezi.
Nu mai există enigmă.
Izvorul deșertului e în tine.

Copacul ar rămâne de proslăvit
dacă deșertul n-ar fi pretutindeni.
Edmond Jabès

Traduceri și prezentare de
Ion Pop

Luarea Izmailului

● Mihail Șişkin este un scriitor rus de vreo 40 de ani care s-a stabilit la Zürich și despre care critica germană spune că „erudiția îi dublează talentul fabulos”. Ocuparea Izmailului – orașelul de pescari situat pe brațul Chilia al Dunării, pe rînd otoman, rusesc, românesc și azi, ucrainean – de către trupele mareșalului Suvorov, la sfîrșitul sec. XVIII, este doar pretextul acestui roman despre Greșeală și Vină. Șişkin precizează de la început ideea cărții sale: „cine apără umanitatea riscă în orice clipă să comită ilegalități, să devină complice la imoralități și inamic al justiției”. De-a lungul povestirii metaforice, omul legii, victima și ucigașul suferă metamorfoze, culpabilitatea individuală transferîndu-se de la strămoși la urmași. Tradus în toamna aceasta la Fayard, romanul lui Șişkin e considerat de critica franceză „un text grandios”.

Coaforul milionar

● O statistică arată că *Bolero* de Ravel este cîntat la fiecare sfert de oră, în fiecare zi, undeva în

lume. Compus în 1928 pentru balerina Ida Rubinstein, *Bolero* aduce anual 1,5 milioane de euro drepturi de autor. Maurice Ravel (în imagine) nu a avut copii. La 65 de ani de la moartea lui, uriașele tantieme sînt încasate de... fostul soț al menajerei fratelui muzicianului. Acesta este coafor, iar averea îi e administrată de un fost consilier juridic al Societății Autorilor, Compozitorilor și Editorilor de Muzică din Franța, rezident în Monaco.

Ediția definitivă Șalamov

● Fiu de preot, Varlam Șalamov s-a născut în 1907 și a fost arestat prima oară la 22 de ani fiindcă a participat la difuzarea testamentului lui Lenin (în care acesta își exprima reticența față de Stalin). Eliberat în 1931, s-a întors la Moscova pentru a se consacra literaturii. În 1937 e din nou arestat pentru „activități contrarevoluționare troțkiste” și trimis în lagărul de la Kolîma, în estul Siberiei, unde temperaturile atingeau frecvent -50° și deținuții erau puși să muncească în condiții de exterminare în minele de aur. După ispășirea celor cinci ani de detenție, în 1943 e condamnat din nou, pentru propagandă antisovietică și lucrează ca ajutor de medic în infirmeriile pentru deținuți. Abia după moartea lui Stalin, în 1953, revine la Moscova, cu sănătatea ruinată, și trăiește izolat, căci firea sa sumbră și taciturnă descuraja prietenii. Scrie mult, poeme, o autobiografie, un roman, iar între 1954 și 1972 lucrează la capodopera lui, *Povestiri de la Kolîma*. Fragmente din această carte circulă în samizdat, iar o primă ediție apare în limba rusă la Londra în 1978 (Maurice Nadeau publicase încă din 1969 o culegere de „texte alese”, în franceză). Numele lui Șalamov începe să circule în Occident, dar pentru el era prea tîrziu: orb și surd, internat într-un spital psihiatric din Moscova, moare în ianuarie 1982. Considerată una din cele mai teribile și necesare cărți despre crimele sistemului comunist, *Povestirile de la Kolîma* a cunoscut în Franța mai multe ediții. Recent, Editura Verdier a publicat, într-un masiv volum de aproape 1800 de pagini, o ediție definitivă ce conține și o secțiune de inedite, scrise în anii '70. În cronică pe care Patrick Kéchichian o publică pe pagina I (a evenimentelor editoriale) din „Le Monde des Livres”, se demonstrează că, deși Șalamov și-a propus să scrie „ceva care nu e literatură”, infernul de la Kolîma ajunge la cititor și pe calea artei de prozator a acestui scriitor, căruia i-a fost dată atîta cumplită suferință. În imagine, Varlam Șalamov, în 1952.

Cea mai veche sculptură

● Într-o peșteră din sud-vestul Germaniei, din apropiere de Ulm, a fost descoperită o sculptură în fildeș reprezentînd un om cu cap de leu. Analizele au arătat că este cea mai veche sculptură din lume: a fost făcută acum 30.000 de ani! Se crede că autorul

nu era un neanderthalian, ci un *homo sapiens*. Cele mai vechi sculpturi cunoscute pînă acum au fost descoperite în 1939, în aceeași peșteră, dar în straturi superioare – scrie revista electronică „Science Presse”.

Texte de doliu

● Superstar în SUA, Jacques Derrida este, la 73 de ani, filosoful francez în viață cel mai citit în lume (e tradus în 50 de limbi!), deși acasă la el, în Franța, gînditorul deconstructivismului e adesea criticat pentru ermetismul scrierilor lui – citim în „Le Point” nr. 1621. Nu același lucru se poate spune despre impresionanta culegere de 426 de pagini, apărută în octombrie la Editura Galilée sub titlul *Chaque foi unique, la fin de monde*, ce conține textele integrale ale articolelor omagiale scrise de Derrida, pe parcursul a două decenii, la moartea a 16 gînditori importanți ai lumii contemporane, între care Barthes, Foucault, Deleuze, Lyotard, Levinas, Paul de Man...

● Anul acesta, cel mai important premiu francez pentru roman a fost obținut de Jacques-Pierre Amette pentru *La Maîtresse de Brecht* (Ed. Albin Michel). Cartea reprezintă o tendință cu succes de public a literaturii contemporane occidentale: amestecul de realitate și ficțiune, reconstituirea romanescă a unui episod din viața unei personalități cunoscute, în care documentarea și imaginația contribuie în mod egal. În romanul lui Amette, critic literar la „Le Point”, subiectul e extras din biografia lui Bertolt Brecht: autoritățile comuniste care au luat puterea în Germania de Est în 1945 știu că poetul anarhist, fugit de naziști, și-a petrecut mai mulți ani în SUA, la cei care le-au devenit

Un secol de Goncourt

● Edmond de Goncourt (1822-1896) a instituit testamentele premiilor pentru roman din cel puțin două motive. Primul – ca o răzbunare împotriva Academiei Franceze, care își închisese porțile unor uriași romancieri ai sec. XIX, precum Balzac, Stendhal, Flaubert, Daudet și care, după opinia lui, avea pe conștiința moartea prematură a iubitului frate Jules (1830-1870), disperat de primirea pe care academicienii Sainte-Beuve o făcuse romanului scris împreună de cei doi Goncourt în 1869 – *Madame Gervais*. A doua răzbunare era împotriva lui Zola, a cărui popularitate ar fi uzurpat titlul de inovator al naturalismului cuvenit fraților Goncourt („Naturalismul sintem noi, nu Zola, nici Daudet; noi am creat o întreagă generație de romancieri; cea mai mare revoluție romanescă a sec. XIX noi am făcut-o și nimeni altii” – scria Edmond). Primul Premiu Goncourt s-a acordat în 1903 de către un juriu prezidat de protejatul lui Edmond, Joris-Karl

Goncourt 2003: Jacques-Pierre Amette

dușmani în războiul rece și nu prea au încredere în el. Primit triumfal în Berlinul de Est încă în ruine, i se oferă mijloace considerabile pentru a crea Berliner Ensemble, dar se știe că el are și un pașaport austriac și că își depune drepturile de autor din străinătate în bănci americane. Asta îi face suspiciosi. Dar Ulbricht nu e Stalin, care l-ar fi trimis imediat în gulag și preferă să-l țină sub observație discretă. Hans Trow, care lucrează pentru poliția politică, găsește și soluția. Știindu-se slăbiciunea lui Brecht pentru femei, el găsește o tînără actriță talentată și șantajabilă: tatăl ei a fost nazist, soțul, de asemenea, nazist și cu care are o fetiță, e fugit în Portugalia. I se oferă deci acestei Maria facilități materiale și posibilitatea de a juca în roluri principale, cu condiția să devină amanta lui Brecht, să-l spioneze și să informeze periodic „organele” despre toate mișcările lui. Romanul e centrat pe aceste ciudat triunghi: Maria, care nu-l iubește pe Brecht, dar vrea

cu ardoare să joace rolul Antigonei în spectacolul pe care el îl pregătește; Brecht, care nu-și face nici o iluzie în privința sentimentelor ei, dar îi apreciază talentul și vrea să-i reușească spectacolul; Hans Trow care se îndrăgostește încetul cu încetul de informatoarea lui și sfîrșește prin a-i face cel mai mare dar în epocă, posibilitatea de a fugi în Vest. Din această poveste, adevărată sau nu, Jacques-Pierre Amette a făcut un roman pasionant – e de părere Jean-Jacques Brochier în „Magazine littéraire” nr. 423. Fiindcă el cunoaște bine Germania, istoria și literatura ei, a recreat, într-un stil propriu, fără artificii, atmosfera Berlinului în ruină, cea din teatrul creat de Brecht, și a dat credibilitate psihologică personajului tinerei actrițe, încremenite de spaimă și admirație în fața miticei Hélène Weigel. Reînvîind o lume complicată de acum o jumătate de secol, *Amanta lui Brecht* e un roman epatant – conchide criticul.

Huysmans și a revenit unui romancier obscur și complet uitat azi John-Antoine Nau. De atunci, alegerea celui mai bun roman al anului de către un juriu format din zece personalități stîrnește mari pasiuni, tapaj mediatic și are consecințe de piață considerabile. Istoria contestațiilor și nedreptăților durează și ea de un secol: André Suarès eliminat în 1906 de niște frați Tharaud, Giraudoux învins în 1909 de verii Marius și Ary Leblond, *Le Grand Meaulnes* de Alain-Fournier ignorat în 1913, ca și romanele lui Camus, Colette, Giono, Céline cu a sa *Călătorie la capătul nopții*, în 1932...

Spre deosebire de „nemuritorii” din Academia Franceză, care nu demisionază, din Academia Goncourt au avut loc și demisii spectaculoase, cînd unul din jurați nu era de acord deloc cu rezultatul votării: Sacha Guitry în 1948, Aragon în 1968, Bernard Cla-

vel în 1977... Chiar anul trecut, cînd premiul a fost obținut de Pascal Quignard pentru romanul *Les ombres errantes*, trei din academicienii Goncourt – Jorge Semprun, Robert Sabatier și Michel Tournier, care votaseră împotriva, și-au exprimat public rezervele, dar nu s-a ajuns pînă la demisii.

Se speculează mult și asupra faptului că juriul ar fi manipulat de marile edituri Albin Michel, Gallimard, Grasset, Seuil (premiul e poreclit de malițioși Algalligrasseuil). Noua președintă a juriului Goncourt, Edmonde Charles-Roux, afirmă că nici vorba de părtinire, mai mult: „Orice presiune din partea unui editor pentru alegerea unui anumit roman are drept consecință imediată lui descalificare”. În imagine, Edmonde Charles-Roux, François Nourissier și Jorge Semprun, discutînd despre cele mai bune romane din 2003.

post-restant

de
Constanța Buzea

NICI un caz nu este vorba să-mi iau cuvintele înapoi ci să subliniez că atunci când v-am dat, acum un an, un răspuns destul de întins la post-restant, am fost sinceră până la capăt. Vă sugeram să cereți și părerea unor critici de cea mai aleasă fibră, care să vă consacre timp suficient, cu răbdare și atenție, să dea un verdict, să se implice, și să repete într-un fel, să întărească și să confirme cu autoritatea lor ceea ce intuisem la lectură. Dar tot atunci vă rugam să operați pentru ei, cu toată atenția, o selecție de onoare. Vă rugam să-i feriți, citez, „de zonele ratate ale operei dvs.”, revizuindu-vă definitiv și îmbunătățind chiar și partea reușită a ei, adică sonetele, fiind vorba, cum spuneam, nu de altceva decât de repunerea, într-un târziu, în drepturi a propriului destin literar. Unul dintre ei v-a oferit lapidar o recomandare către edituri. Cuvântul său, nu mă îndoiesc, a cântărit semnificativ la apariția de curând a volumului *Pantumuri, sonete și alte versuri*, la Ed. Augusta, Timișoara. L-am răsfoit și mi-am recitat răspunsul de la *post-restant*, figurând aici ca prefata, mai precis *în loc de prefata*. Ideal ar fi fost să vă facă prefata unul din criticii la care v-am trimis cu toată responsabilitatea. Nici așa nu este rău, dar prin această soluție săracă n-ați făcut, după opinia mea, decât să bateți pasul pe loc. Nu v-ați îndurat să renunțați aproape la nimic. Nu v-ați îndurat sau pur și simplu nu v-ați priceput îndeajuns. Justificarea la acest procedeu pe care l-am bănuț încă de anul trecut, lipsa de voință sau neputință, o găseam în petrecerea unui timp prea îndelungat printre veleități mai mult sau mai puțin zeloși. Presupunând că aceștia v-au aplaudat la ocazii, cum spuneam, fără să aprofundeze suficient zonele dvs. de vârf, a cobori de pe pedestalul pe care nici nu știu dacă v-au așezat, e imposibil să vă reveniți tinește și cu vigoarea necesară unei revederi integrale a operei, unei selecții drastice cu renunțări dureroase, dar nu și auto-mutilante. Nu-mi rămâne decât să mă uimesc și să mă sperii de intenția dvs. de a tipări în viitor *totul*, cu prea puține schimbări în textele de-o viață, neobservând că de fapt vă veți îngropa,

de bună voie, a doua și ultima oară. Stimate domn, îmi pare foarte rău de perspectiva pe care v-o propuneți. Aș vrea să mă înșel, aș fi vrut și vreau să fiți fericit, dar nu doar pentru o clipă, cât timp nu se răcește iluzia. Vă felicit și vă mulțumesc pentru darul cu chip de carte. Insist, deși sunt sceptică într-o măsură dramatică, înainte de a tipări mai departe, vă conjur să recitiți cu atenția cuvenită prefata *Pantumurilor*, să înțelegeți corect și profitabil gestul meu colegial, să vă oferiți încă un răgaz, de iluminare și de putere, dincolo de orice iluzie exaltantă și lucrând fără grabă, și poate să luați cea mai bună hotărâre. Idealismul meu dur, cum vedeți, lasă în ceea ce vă privește, texte care mă vor confirma ori mă vor condamna în timp. Cât privește grupajul, sugerând a apărarea în revistă, era normal să-l alcătuiți dvs., ca autor care nu lasă altora responsabilitatea unei selecții. Transcriu în finalul acestui răspuns, urându-vă toate cele bune, *Rondelul tramvaiului politicos*, pentru ca bunul cititor, invocată la urma urmei ca instanță decisivă, să aibă dovezi și argumente pro sau contra: „Cu brațul de fier ridicat soldătește/ Tramvaiul salută de parte pe șine./ Iar noi bucușorii îi răspundem: Ce bine!/ Știm locul în stații unde oprește;/ În mâini ridicăm greutatea voinește./ –Ne-ncearcă emoții că scările-s pline –/ Cu brațul de fier ridicat soldătește/ Tramvaiul salută departe pe șine;/ Nici primul barem nu-l îndeplinește./ Înjură că n-are de ce se mai ține;/ Arbitrul (vatmanul) ne dă de rușine:/ Tramvaiul în semn de salut îl pornește./ – Cu brațul de fier ridicat soldătește!” (Ion Cărdu, Timișoara)

ÂND a apărut Doamna Nicholson la Otopeni, tocmai mă bucuram cu mândrie patriotică, și responsabilă simțire daco-ereditară, privind-o prin sticla MegaVizion-ului pe distinsa Doamnă Puwak anunțând că am realizat planul la anticorupție. Iacă-tă, mi-am zis, că Doamna Emma vine la fix să ne felicite, să mai ia vo două-trei notițe și să ne facă un raport de țară pentru cinci noiembrie, ce n-a văzut Strasbourgul, Prodi și Dămăroaia. Că tocma zice prietenul meu Haralampy (cu care văd telejurnalele): – Mă! Privatizări am făcut? Făcut, disponibilizați, avem câtă frunză și iarbă? Avem; șomeri? cam cât Europa occidentală și America de Sud; secetă a dat bunul Dumnezeu cât pentru Sahara și Deșertul Gobi? dat... Pardon? Cine-a zis că trebuia să declare Guvernul calamitate pentru căldura din toiu verii?! Doamne ferește! Cine-a mai auzit de-așa nebunie? Păi, n-a stabilit Domnul Băsescu la Tv că iama nu-i ca vara și invers? Eu cred că țărâniea patriei ia halucinogene, dacă medicamentele compensate se dau pe sub mână de trei ori, învârtiți-le feciori!

– Ce faci, frate? îl întreb. Te bagi în Etno? Precis că iar ai tras o ambrozie de Bistrița... Nu mă aude. Continuă:

– ... Ia uite la pielea-osul ăla cum se plânge reporterului Tv că statul nu-l ajută, că nu-i dă, că nu-i face... Adică ar vrea ca Domnul Năstase cu Dom' Iliescu să-i facă

cronica tv

„Anathema, sit!”

arăturile de toamnă? sau îl vrea pe Domnul Ilie Sârbu în funcția de semănător vesel cu sacul sub-suoră? Auzi: despăgubiri! Li s-a suit și astora demo... Închide naibi *megavijanu*, că vede Doamna Emma și iar fluierăm în Mănăstirea din Parma... Ba nu: lasă-l, că zice ceva baroneasa... A, e în legătură cu nunta aia de la Sibiu... Bravo! Ai văzut, mă, că nu-i mai lasă? *Oviderzen* tradiție, *bien venu, lex!* Iar când e vorba de *leeeex* – domnu' prieten, aici i-am încălecat pe toți: de la Londra până la Tokio, via Caraibe și Casa Albă; văzui aseară la televizorul meu, că la tine nu se vede, că din '90 încoace, am adunat vreo treizeci de mii de legi, ordonanțe, ordine, decrete... Îți spun: în afară de marii corupți, nici pasărea cerului nu mai scapă nepedepsită.

– Stai, că nu pricep chestia cu „marii corupți”...

– E simplu-simplu, dragule; sună telefonul și cineva îi spune Marelui Corupt: bade, vezi că mâine seară vin la tine cu mandat de arestare – vezi ce faci, poate-mi lași vreun plicuț în cotețul Rotwailerului. Salut! În ziua următoare, coruptul dă telefon și-i zice binefăcătorului: am trecut granița, poți emite mandatul de arestare; salutări Domnului ministru Ioan Rus și celor de la PNA. Pa! Că altfel cum să fi putut raporta Doamna Puwak realizarea sută la

sută a planului bătațiilor antico-rupție? Iar în ceea ce privește căsătoriile dintre minorii romi, urmează ca Ministerul Justiției să înființeze judecătoria în fiecare șatră, în preajma containerelor și câteva prin gările și metrourele Europei cu scopul stabilirii de sentințe de divorț pentru miile de romi minori funcționând sub formă de mariaj tradițional...

– Haralampy!

– Am priceput, bade, am terminat cu sufletul împăcat că Doamna Emma nu l-a adus și pe siamezul întru raportări, Domnul Verheugen, în calitate de șef al depozitului de strâmbe pentru Europa de est din cadrul U.E. – că eram de toată praștia! Pe când așa, la următoarea lor venire, îi vor găsi pe romii juniori I, II și III jucându-se în țărână cu sculele (de tinichigerie, căldărit, dat în bobi etc.), sub privirile responsabile ale Regilor Cioabă și Ilie și ale Împăratului Iulian, toți supravegheați ager de Doamna Rodica Stănoiu... Ciao!

... La România 1 e deja rubrica „Meteo” prezentată de vreo trei fătuțe, fapt care înseamnă răspundere colectivă, respect, și siguranță pentru plătitorul de abonament Tv.

„Ne revedem mâine seară la știri!”

Dumitru Hurubă

scrisori către editorialist

(urmăre din pag. 1)

Atitudinea pe care o adoptă față de limba și literatura română este esențială pentru formarea unor caractere în devenire.

Observațiile care vor urma au în vedere un segment majoritar al adolescenților, ce lasă loc și posibilelor excepții. Câteva tendințe tind tot mai mult să se permanentizeze. Acestea sunt:

1. Lipsa de respect față de critici și față de actual critic. [...]

La ora de limba română, unii profesori încep să renunțe la dosarul critic. Indiferența manifestată de elevi poate fi o scuză. Alții se încumetă, dar riscă să se lovească de atitudinea ostilă a elevilor față de critică. Dacă respectul față de profesor, față de omul concret de lângă tine, a dispărut, cu atât mai puțin ar merita respectul criticul, o entitate atât de abstractă. Accentul pus, în ultimii ani, pe originalitate în școala românească, a dus la un soi de libertate bizară, echivalentă cu „a zice orice și oricum”. Pare mai confortabil pentru elev să emită câteva judecăți (a căror valoare lasă de dorit) decât să se adreseze mai întâi unui dosar critic. Lipsa de respect față de critici apare în formulări superficiale de tipul „Eu nu sunt de acord cu Mano-

lescu...”, „Opinia lui Vianu e greșită...” Înlocuirea unei păreri avizate cu diferite idei susținute de elevi, fără o argumentație solidă, a devenit un fenomen frecvent. O altă greșală este și preferința tinerilor îndreptată mai mult spre cărțile de comentarii decât spre studiile de exegeză.

O carte de comentarii care să ajute în mod real elevul ar fi probabil o culegere de articole critice selectate din operele unor critici pertinente. Elevul ar trebui învățat că există o interdependență necesară între aceste două compartimente: gândirea lui – gândirea celorlalți, că orice scânteie de creativitate trebuie să aibă ca suport critica de specialitate.

2. Lipsa de respect față de personajele literare.

Dacă s-ar realiza o statistică, s-ar constata că personajele cele mai defavorizate sunt Ștefan Gheorghidiu și Gelu Ruscanu din *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, respectiv *Jocul ielelor*. Tinerii nu se prea mai pot recunoaște în modelele propuse de aceste personaje camilpetresciene. Teoriile referitoare la justiția absolută sau la dragostea gândită matematic nu mai sunt valabile pentru o umanitate în derivă. Iona, eroul eponim al lui Marin Sorescu, este privit și el cu îngăduință și cu zâmbete: vorbește singur și

spintecă burți de pește. A trecut oare mult timp de când îndrăgeam câte un personaj și ni-l alegeam să ne reprezinte în viață?

3. Lipsa de respect față de anumite opere.

E ușor de observat că tinerii preferă romanele dinamice, „cu acțiune”. Romanele lui L. Rebreanu par atractive. Mai puțin cautare au romanele lui M. Sadoveanu. Motivația elevilor este următoarea: „în romanele sadoveniene nu se întâmplă nimic”. Romanul „Nicoară Potcoavă”, ostracizat uneori și de critică, este „greu de citit”. [...] Probabil că marele merit al lui Sadoveanu este că reinventează limbajul, ridicându-l la rang de specificitate a neamului românesc.

4. Lipsa de respect față de scriitori [...]

5. Lipsa de respect față de limba română.

Lucrările scrise de altădată au fost înlocuite cu lucrări pline de greșeli de ortografie, punctuație aproape nu mai există, stersături grosolane invadează imaculata foaie de hârtie. Limbajul literar este substituit cu indiferență de cel familiar, ideile sunt confuze, superficiale, ca urmare a folosirii greșite a limbajului [...]

Mirela C. Gioran

Aniversare

Echinox, echinoxisti, echinoxism

ANUL acesta revista *Echinox* sărbătorește 35 de ani de la înființare. La cărma ei s-au succedat destule nume cunoscute și recunoscute astăzi: Eugen Uricaru, Marian Papahagi, Ion Pop, Ion Vartic, Aurel Codoban, Dan Șăulean, Corin Braga, Ștefan Borbely și Horea Poenar. S-au sărbătorit la vremea lor cei 10 ani, 20 de ani, 25 de ani și 30 de ani de la înființare. De data aceasta, însă, sărbătoarea are susținerea logistică și financiară a Universității Babeș-Bolyai, cu o anunțată sesiune de comunicări, lansări de carte etc. Este anunțat și un de multă vreme râvnit *Dicționar Echinox*. La cocteil, invitațiile (în număr de 130) sunt pentru echinoxisti din țară și străinătate și pentru câțiva simpatizanți. Efervescența pregătirilor a început deja, echinoxisti se solicită între ei, se anunță, se întreabă. Va lipsi un nume esențial, motorul grupării, la un moment dat, erudit și spiriduș în același timp: regretatul Marian Papahagi, dispărut în 1999. Dar și un alt ludic: Radu G. Țeposu (cei doi se adaugă altor câtorva echinoxisti mai puțin cunoscuți,

pierșiți de tineri).

În ultimii ani, gruparea Echinox s-a diversificat: pe lângă canonică deja revistă *Echinox* (condusă astăzi de Horea Poenar), există *caietele Echinox* (revistă de specialitate, în format carte, axată pe cercetarea imaginarului și literatură comparată, înființată în 2001 și condusă de Corin Braga și Ștefan Borbely) și nu în ultimul rând un website Echinox. Nu vreau să insist asupra acestor lucruri, pentru că mi se pare mai important echinoxismul ca *ism* și despre acesta vreau să vorbesc. Echinox a fost și este încă o școală formatoare, având în mod limpede acest statut recunoscut. Pentru aceasta pledează răspândirea unora dintre membrii săi performanți ca redactori ai unor reviste precum *Vatra*, *Familia*, *Steaua*, *Tribuna*, *Apostrof*, *Euphorion*, *Cuvântul* ori efemera *Piață literară*. Ei au înflorit, înviat și stimulat creativitatea în cadrul redacțiilor respective (în unele cazuri, au inițiat și creat noi reviste precum *Apostrof*, *Euphorion*, *Caielele Echinox*).

Echinoxismul înseamnă în primul rând energie performantă; această energie și-a avut etapa sa ludică, la începuturi; as-

tăzi, ea este o energie de constructori de instituții de cultură. Echinoxismul a însemnat, apoi, rigoare (ardelenească, vor completa gurile bune și rele la un loc), spirit inovator și entuziasm. Entuziasmul a fost esențial și el trebuie înțeles tot în sensul de frenezie constructivă. De la acest entuziasm a pornit crearea revistei *Echinox* (inițial pusă la cale în lungi și pitorești discuții prin cafelele clujene), apoi cenaclul Echinox (care a funcționat până prin 1982 și a fost reluat în 2000), nu în ultimul rând nașterea *Caielelor Echinox* și crearea unui website. Numere aniversare *Echinox* (de tip dicționar) au mai existat: este cunoscut și considerat referențial cel din 1994; de data aceasta, însă, aniversarea va prilejui un dicționar propriu-zis. Era și timpul. Să nădăjduim că el va fi un bun instrument de lucru pentru istoricii literari, având în vedere tabloul de familie pe care intenționează să îl ofere.

Desigur, există caracteristici ale echinoxismului ca mișcare și, în al doilea rând, caracteristici ale echinoxismului ca stil, ca manieră. Ca mișcare, echinoxismul a mizat pe promovarea ideii de cărturarie de elită și cultură de performanță. Pe a construi suplu-intelectual instituții culturale. Ca stil literar, echinoxismul (mai exact literatura sa materializată) a fost marcat de fantezie, senzorialitate, vizionarism, ironie, senzualism, historionism, dar și de tumultuos. Poezia echinoxistă (cea mai cunoscută și recunoscută, de altfel) a cultivat teme înalte (să le spunem astfel), dar cu dezinhibare, combinând palimpsestic livrescul și cotidianul fandat ingenios. Până la un punct, echinoxistilor li s-a reproșat un oarecare manierism. Cu alt prilej, s-a vorbit de un soi de barochism. Reproșurile au trecut, echinoxismul a rămas. El contează astăzi ca *ism* formator intelectual. Ceea ce este esențial. Echinoxismul nu a intenționat să impună un canon, nici să se instituționalizeze dogmatic, nici să obstrucționeze alte tendințe literare. Nu a fost specific transilvan ori clujean, chiar dacă s-a născut la Cluj. Amploarea grupării, prestația culturală și literară a membrilor săi au fost cele care au impus.

Ruxandra Cesereanu

la microscop

de Cristian Teodorescu

Delațiune, patologie și clovnerie

TOT povestind cum s-a opus el regimului Ceaușescu, CV Tudor a început să creadă și el aceste ficțiuni. Și cum o vreme s-a bucurat de protecția SRI-ului unde are și în prezent amici devotați, a ajuns probabil să-și închipuie că prin arhive nu e nimic compromițător în ceea ce îl privește. Curiozitatea, ceasul rău îl împing să ceară la CNSAS dosarele în care e vorba despre el. Nu înaintează personal cererea, ca să nu fie nici măcar bănuit că a coborât la nivelul unor Pleșu sau Dinescu, el — șef de partid și ditamai senator. Fiind vorba de cererea lui Vadim Tudor însuși, SRI-ul scotocește arhiva și încredințează celor de la CNSAS 19 volume. Nu știu cât de groase, că nu le-am văzut. Pe drumul dinspre arhiva SRI și biroul lui CVT probabil că dosarele au făcut o haltă pe masa cuiva priceput la citirea unor asemenea documente. Și iese la iveală documentul publicat în *Ziua* și reluat în *Evenimentul Zilei*, facsimilul raportului unuia dintre șefii Securității din anii '80. Raportul spune, printre altele, că CVT s-a dus la Securitate împreună cu pictorul Mihai Bandac să reclame devieri spre extrema dreapta ale unor pictori membri ai Uniunii Artiștilor Plastici, pîrîndu-l pe Andrei Pleșu drept cap al răutăților. Cel care a dat informațiile pare să fi fost CVT, rolul lui Bandac fiind mai degrabă acela de a da din cap a încuviințare. Apoi acuzații împotriva uniunilor de creație care ar trebui desființate, împotriva celor care se abat de la politica partidului și împotriva cărora, spre durerea poetului de la Agerpres, nu se lua nici o măsură. Ca să nu pice prost, autorul raportului scrie, în finalul raportului că Securitatea e la curent cu cele semnalate

de CVT și Bandac.

Cînd a apărut fotocopia raportului în *Ziua*, Vadim Tudor a emis un comunicat de presă, cătrănit, anunțînd că-l va da în judecată pentru fals pe Sorin Roșca Stănescu. A doua zi însă Colegiul CNSAS anunță că va începe cercetări pentru a afla mai multe despre cariera lui CVT de informator benevol al Securității. Acesta nu se lasă, nevenindu-i probabil să creadă că și-a făcut-o cu mîna lui. Dă un alt comunicat, mai paraponisit decît primul: îi amenință pe Pleșu și pe Dinescu că va veni cu 10.000 de oameni la CNSAS ca să-i arunce pe fereastră. (Metaforic, desigur, adaugă el într-o paranteză !)

O ultimă, pînă acum, lovitură primește CVT din partea fostului șef al SRI, Virgil Măgureanu. Acesta confirmă că poetul turna benevol la Securitate. Ba mai mult, povestește Măgureanu, CVT i-ar fi cerut un certificat că n-a fost informator, ceea ce nu i-a dat. Dezvaluirea lui Măgureanu pare să-l fi scos din minți pe poetul-delator. În schimbul dosarului său informativ de Securitate i-a dat lui Măgureanu cinci tablouri de Nicolae Drăgușin ! Să te bagi singur în ridicol făcînd asemenea mărturisiri.

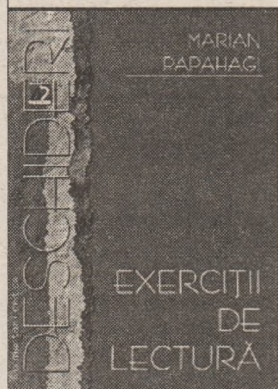
Am pus toate acestea cap la cap pentru că CVT a ajuns personajul care arbitrează în prezent scena politică din România. După cum reiese din anumite sondaje el are și mari șanse de a concura cu succes la Președinție. Asta ne-ar mai trebui! Sînt unii care susțin despre CVT că ar fi un caz clinic și că din acest motiv n-ar trebui luat în serios. Alții îl consideră un fel de circar politic de care românii sînt pe cale să se vaccineze. Din cîte știu eu, nu, ba chiar dimpotrivă. Mai ales că la cît circ se face în politica românească, unul căruia îi reușesc mai bine clovneriile decît altora, are toate șansele să iasă în față. ■

EDITURA PARALELA 45

BELETRISTICĂ

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA DESCHIDERI

Marian Papahagi
Exerciții de lectură

format 14 x 20, 216 p., 80.000 lei

Adrian Oțoiu
Ochiul bifurcat,
limba sașie

format 14 x 20, 280 p., 90.000 lei

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

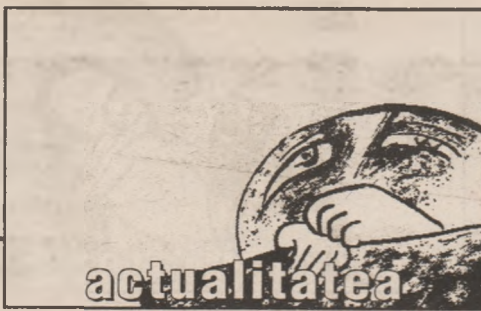
Comenzile se primesc pe adresa:

Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130

Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492

e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

Case memoriale, case de vacanță

EVENIMENTUL ZILEI din 30 octombrie publică un reportaj semnat Doru Cobuz despre două case din Ștefănești-Argeș: una, cea de vacanță, nou-nouă, cu drum asfaltat pînă în poartă, cu gard înalt de protecție, aparține celui de al doilea personaj politic din țară, președintelui Senatului, dl N. Văcăroiu; cealaltă, la capătul unui drum aproape inaccesibil, veche, pe cale de prăbușire, neîntreținută, este casa memorială L. Rebreanu. Nu e nimic de reproșat dlui Văcăroiu, care are tot dreptul la o casă proprie, fie ea și reședință secundară, de vacanță, și chiar dacă se nimerește lîngă fosta reședință secundară a marelui romancier. Dar MCC oare ce păzește? Revendicată sau nu de urmașii scriitorului, casa se cuvine îngrijită. Ce să-i faci însă cu bugetul decent (vorba dlui R. Theodorescu) al MCC? Se vede că nu ajunge, așa decent cum este, pentru a da o imagine decentă casei în care Rebreanu și-a scris cărțile de după 1930, între care *Răscoala*, și s-a stins din viață la 1 septembrie 1944. ● *Echinox* nr. 1, 2, 3 din 2003 găzduiește o amplă anchetă pe tema optzecismului literar (din păcate, litera extrem de mică și grafica voit „murdară” fac greu lizibil textul chiar și pentru optzeciștii înșiși aflați azi între 45 și 50 de ani). Participă la anchetă scriitori din generații diferite: Claudiu Groza, Ion Pop, Gh. Perian, Ruxandra Cesereanu, Simona Oprescu, Mihaela Ursa, Al. Cistelean și Vlad Roman. De citit totul, mai ales opiniile dlui Pop și Cistelean. ● O dezbateră în trei aflăm în *Columna* nr. 5-6. Directorul publicației din Tg. Jiu, dl Gh. Grigurcu, i-a invitat pe dnii Laszlo Alexandru și Ovidiu Pecican să reia o mai veche discuție în aceeași formație de pe C.D. Radio Cluj despre care Cronicarul a scris în această pagină, cînd a făcut eroarea capitală de a confunda postul de radio cu pricina cu altul, numit Radio Cluj. Cronicarul își cere iertare pentru confuzie, dar continuă să nu înțeleagă de ce sînt dnii Laszlo și Pecican atît de supărați pe *România literară*. Dl Grigurcu, colaboratorul nostru permanent, ne ia cu jumătate de gură apărarea. Din nefericire, nu le spune în replică prietenilor săi ce trebuie spus. Am obiectat la intervenția anterioară a colegilor noștri în care afirmau că *RL* e o revistă liberal-tărănistă. Am obiectat cu delicatețe. Acum ne

vedem siliți să spunem lucrurilor pe nume: afirmația nu e insultătoare, dle Pecican, e prostească. La fel cum este și aceea de a-i socoti acum (cu un surplus de iritare) *comunistoizi* pe dnii Manolescu și Ștefănescu, și asta fiindcă scriu despre autori din regimul comunist. Dl Ștefănescu a devenit brusc *conservator*, fiindcă se uită în urmă („progresist e cel care se uită în față”) la literatura lui D.R. Popescu, Fănuș Neagu etc. Ce anume scrie dl Ș. despre operele cu pricina nu prea contează în ochii dlui Laszlo Alexandru. D-sa e mai curînd de părere, ca și alții, că pînă și simpla evocare a numelor cu pricina ar dovedi o „complezență nemeritată”. În fond, dl Ș. ar trebui lăudat tocmai fiindcă scrie despre autori intrați într-un con de umbră sau compromiși (adesea nu pentru opera lor, ci mai mult pentru atitudinile și apartenențele lor trecute). Nimeni din redacția *RL* nu se implică în alegerile ori în judecățile dlui Ș., așa cum de altfel nu se amestecă în scrisul nimănui. Nu e vorba de a împărtăși opiniile celor pe care-i publicăm. Problema este că se preferă de către mulți comentatori de astăzi o judecată globală negativă asupra unor autori pe care critici foarte supărați pe comunism nu-i mai citește, iar cînd cineva chiar îi recitește, e pus la zid. Dl Pecican nu pricepe nici alte lucruri foarte simple: cu cine ar fi vrut d-sa să discutăm politica culturală de deschidere a PCR din anii '60 (atîta cită a fost!), dacă nu cu unul din factorii responsabili din acea vreme cum este dl Paul Niculescu-Mizil? Lasă că dl Pecican afirmă că l-am invitat pe fostul secretar cu propaganda la „serbările” *RL*, care sînt în realitate doar niște *întîlniri*, dezbateri, confruntări ca oricare altele. Se pare că o ciudată idee îi stăpînește pe conlocutorii dlui Gri-

gurcu și anume că există autori despre care criticii nu trebuie să scrie, criteriul subînțeles fiind, desigur, moral, nu literar. Ce să le spunem? Că n-are importanță despre cine scrie un critic, ci doar ce anume scrie? Asemenea elementare lucruri ar fi trebuit știute, ca să nu fim obligați să-i educăm noi, acum, pe dnii Laszlo și Pecican. ● Nici nu vrem să ne gîndim ce părere își vor face dnii Pecican și Laszlo despre faptul că *Apostrof* din Clujul domniilor-lor publică în nr. 10 un articol despre Blaga semnat... ei bine!, de dl Oliviu Gherman. Fostul președinte PDSR și al Senatului României, actualmente ambasador la Paris, iată-l prezent într-o revistă culturală absolut onorabilă (bun, întregul număr!). Nu e așa că puriștii noștri au motive suplimentare de supărare?

Cum stă premierul cu engleza ?

ELEBRA frază despre economia României din Raportul de țară alcătuit de Comisia Uniunii Europene i-a divizat pe vorbitorii de limbă engleză din țara noastră. Oricum, din punctul de vedere al premierului Năstase, limba engleză poate fi tradusă în două chipuri: cu sau fără suflet! Dacă traducerea realizată de reprezentanții Comisiei UE la București ar fi fost făcută cu suflet, din ea ar fi rezultat că România are economie de piață funcțională, așa cum s-a tradus la Palatul Victoria. *ADEVĂRUL* a mers la început pe traducerea Puterii considerînd că România a căpătat certificat de economie funcțională de piață. *EVENIMENTUL ZILEI* a folosit varianta traducerii fără suflet, ca și *ZIUA* de altfel, trăgînd concluzia că România a rămas

din nou repetentă, ca dl Goe. ● Fraza cu pricina a fost analizată, la cererea Agenției Mediafax de una dintre expertele de la Economist Intelligence Unit, Joan Hoey, care a spus că fraza cu pricina e ambiguă și construită în deplină desconsiderare a limbii engleze. ● Ca să nu rămână însă românii, mai ales cei de la Palatul Victoria, cu impresia că și au și n-au economie de piață funcțională a fost nevoie de intervenția purtătorului de cuvînt al Comisariatului pentru extindere, care a certificat traducerea fără suflet, cea în care România nu are deocamdată economie de piață funcțională. Într-unul dintre cele mai dure editoriale ale sale la adresa partidului de guvernămînt, Cornel Nistorescu afirmă în *Evenimentul zilei* că România are o economie funcțională pentru PSD. Directorul *Evenimentului* e de părere că partidul de guvernămînt nu s-a omorît cu firea pentru a face din economia României una de piață pentru că asta ar însemna sfîrșitul dominației PSD asupra economiei autohtone. Dominație care concret înseamnă licitații făcute anume pentru a fi cîștigate de oamenii partidului. Sau, cum scrie Nistorescu, dacă licitația trebuie cîștigată de un fidel al PSD care are trei urechi și doar un sfert de creier, se face un caiet de sarcini special în care participanții la licitație trebuie să aibă toți trei urechi și o bucatică de creier. ● O minte strălucită de la *JURNALUL NAȚIONAL* o ia împotriva curentului economiei de piață și le explică românii ce dezastru ar fi fost în această iarnă dacă am fi avut o economie de piață. Cu alte cuvinte, în loc să ne luăm după cei care acuză guvernul pentru acest insucces, ar trebui să-i mulțumim din inimă dlui Năstase că ne scoate din iarnă. Rar i-a fost dat Cronicarului să citească ase-

menea ineptii doct formulate, potrivit principiului așezării cărului înaintea boilor – nici o aluzie! ● În treacăt fie zis, dacă astăzi Bulgaria se plînge că e pusă în aceeași oală cu România, supărîndu-l pe premierul Năstase, e pentru că vecinii noștri de peste Dunăre, care au de anul trecut economie de piață funcțională cu certificat, și-au făcut socoteli de viitor mai îndepărtat, acceptînd să le meargă mai rău pe termen scurt, pentru a le fi mai bine pe termen lung. La noi sînt însă destui cei care sînt gata să lase de izbeliște viitorul, de dragul unui prezent oricum plin de lipsuri și lipsit de perspective. Aceasta e filosofia care a dus la sărăcirea României în tranziție. O filosofie politicianistă de pe urma căreia la noi s-au făcut reforme numai la cererea Occidentului, totdeauna cu mare întîrziere față de alte țări fost comuniste. ● Revenind la sintagma premierului Năstase, aceea cu traducerea fără suflet, cum e posibil ca prim-ministrul să se joace astfel de-a vorbele și de-a traducerea într-o chestiune atît de serioasă? Fiindcă altfel e și mai rău. Adică dacă premierul știe doar aproximativ limba engleză pe care o vorbește și o ascultă fără translator. Fiind și „sufletist” dl Năstase poate băga România în cine știe ce buclucuri, traducînd cum îi convine documente oficiale ale instituțiilor internaționale în care țara noastră se străduiește să pătrundă.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
S.C. Ana-Maria Press

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei